

για την

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΦΩΤΟ: ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

- Θεματικός προσανατολισμός της Π.Ε.
- Εκπαίδευση ενηλίκων και Π.Ε.
- Αγωγή υγείας, Π.Ε. και ευέλικτη ζώνη
- Εικαστική αγωγή και Π.Ε.
- Ενημέρωση για δραστηριότητες Π.Ε. σε όλη την Ελλάδα

Τ.Θ. 50957
Θεσσαλονίκη
54014

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ-ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 2003 • Τεύχος 29 • 3€

για την
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τεύχος 29
Καλοκαίρι-Φθινόπωρο 2003
Θεσσαλονίκη
ISSN : 1108-1120

Ιδιοκτήτης: Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
ΑΦΜ : 90147670, ΔΟΥ ΙΗ' Αθηνών

Εκδότης:
Υπεύθυνος ο Πρόεδρος της ΠΕΕΚΠΕ
Γιώργος Φαραγγιάκης

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Διευθυντής Σύνταξης: Κώστας Νικολάου
τηλ. 2310-886046
e-mail : kinikola @ hol.gr

Αναπληρωτής Διευθυντής Σύνταξης
Δέσποινα Σουβατζή
τηλ. 2310-434349
e-mail : souvatzi @ eled.auth.gr

Ειδικοί Συντάκτες

Νανά Αντωνιάδου
Νίκος Βουδριαλής
Ρούλα Γκόλιου
Σταύρος Λάσκαρης
Γιώργος Περδίκης
Βέτα Τσαλίκη
Γιάννης Φαρμάκης
Καίτη Φραγκίσκου

Συνεργάτες Παραρτημάτων

Παναγιώτης Κάβουρας (Έβρου-Ροδόπης)
Ηλίας Γάτος (Στερεάς Ελλάδα-Εύβοιας)
Γιώργος Κιμωνής (Κρήτης)
Αναστασία Κουρεντζή (Μαγνησίας)
Σάββας Σωμαράκης (Κεντρικής Μακεδονίας)
Κυριάκος Λεμπέσης (Αττικής)
Παναγιώτης Σταθόπουλος (Δυτ. Ελλάδας)
Παναγιώτα Τσελεκταΐδου (Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης)

Συνδρομές Ετήσιες
Μέλη της ΠΕΕΚΠΕ: Δωρεάν
Εσωτ.: 10 €, Εξωτ.: 15 €
Φορείς: 20 €

Αλληλογραφία

για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τ.Θ. 50957 Θεσσαλονίκη 22-GR 54014
Τηλ. & Fax: 2310-235183

Δημιουργικό-Διαχωρισμοί-Εκτύπωση films
Pre-Press Εκδοτική Βορείου Ελλάδος
Εκτύπωση
ΦΙΛΙΠΠΟΣ Εκδοτική Βορείου Ελλάδος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

της Σύνταξης.....3

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ο θεματικός προσανατολισμός της ΠΕ στην Α/θμια εκπαίδευση
των Ν. Βουδριαλή και Μ. Αυγερινού.....4

ΠΕ και εκπαίδευση ενηλίκων. Η περίπτωση του σχολείου δεύτερης ευκαιρίας Περιστερίου
του Α. Ασλανίδη.....6

Αγωγή υγείας και ΠΕ στην «ευέλικτη ζώνη» στο δημοτικό σχολείο
της Μ. Βαχτσεβάνου.....11

ΠΕ και εικαστική αγωγή συνοδοιπόροι στο δημοτικό σχολείο
της Α. Φακίδου.....13

Εικόνα των προγραμμάτων ΠΕ του 1ου Γραφείου Β/θμιας εκπαίδευσης Ν. Κοζάνης
της Β. Στεργίου.....15

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕ

Διερεύνηση γνωστικών, κοινωνικών και ψυχολογικών παραμέτρων συνδεδεμένων με την ΠΕ. Συμβολή στη
διαμόρφωση προγραμμάτων ΠΕ στο σχολείο της Α. Τρικαλίτη.....20

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Νέα ΔΣ των παραρτημάτων της ΠΕΕΚΠΕ.....22

Η δράση του Παραρτήματος ΠΕΕΚΠΕ Αττικής.....23

Η δράση του Παραρτήματος ΠΕΕΚΠΕ Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας24

Συμπόσιο για το σχεδιασμό και την παραγωγή παιδαγωγικού υλικού για την ΠΕ.....25

ΚΕΝΤΡΑ Π.Ε.

ΚΠΕ Καλαμάτας.....28

ΚΠΕ Λιθακιάς Ζακύνθου.....30

Οδηγίες για κείμενα, που στέλνονται στο περιοδικό

- Τα κείμενα αποστέλλονται εκτυπωμένα και ηλεκτρονικά (σε diskέτα ή CD-ROM ή με E-mail).
- Οι φωτογραφίες αποστέλλονται οπωσδήποτε στο πρωτότυπο και όχι μόνον ηλεκτρονικά.
- Ένα άρθρο δεν μπορεί να ξεπερνά συνολικά τις 4 σελίδες περιοδικού.
- Σημειώνεται ότι μία σελίδα περιοδικού έχει μέχρι 800 λέξεις, ενώ αν υπάρχουν σχήματα και φωτογραφίες το κείμενο μειώνεται ανάλογα.

του Κώστα Νικολάου

- Στην Ελλάδα, το 55% των μετακινήσεων των επιβατών γίνεται με ΙΧ, το 70% των μεταφορών εμπορευμάτων γίνεται με οχήματα, ενώ τα μέσα σταθερής τροχιάς (τρένα - τραμ - μετρό) έχουν αμελητέα συμμετοχή στις μετακινήσεις επιβατών και μεταφορές εμπορευμάτων
- Στην Ελλάδα, οι μεταφορές ευθύνονται για περισσότερο από το 80% των εκπομπών μονοξειδίου του άνθρακα (CO), περισσότερο από το 60% των εκπομπών οξειδίων του αζώτου (NOx) και πτητικών οργανικών ενώσεων (VOC), που συνδέονται με το φωτοχημικό νέφος και είναι υπεύθυνες περίπου για το 25% των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (CO2), που σχετίζεται με το φαινόμενο θερμοκηπίου
- Στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, σχεδόν ένας στους δύο κατοίκους μετακινείται πλέον με ΙΧ και μόνο ένας στους τέσσερις με δημόσιο μέσο μεταφοράς
- Στις μεγάλες πόλεις, η κυκλοφορία των οχημάτων είναι υπεύθυνη για το 50-65% των υψηλών συγκεντρώσεων και υπερβάσεων των αιωρούμενων σωματιδίων ακόμα και στις συνοικίες που γειτνιάζουν με βιομηχανικές περιοχές, ένα πρόβλημα που είναι το μεγαλύτερο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης των πόλεων
- Το 80% της ηχορύπανσης στις μεγαλουπόλεις προέρχεται από την κυκλοφορία των οχημάτων
- Υπάρχουν πόλεις όπως η Θεσσαλονίκη, που ενώ διαθέτει μια ολοκληρωμένη Γενική Κυκλοφοριακή Μελέτη με περιβαλλοντική αξιολόγηση, η οποία προσδιορίζει όλα τα μικρά σχετικά έργα, που χρειάζεται να γίνουν για να λυθεί τελικά το κυκλοφοριακό της πρόβλημα και να βελτιωθεί η ποιότητα της ατμόσφαιράς της, αυτή προτιμά να γίνουν πρώτα απ' όλα δύο μεγάλα έργα για να λύσει το 10% του προβλήματος!

Μια μέρα χωρίς ΙΧ; Όχι ακριβώς!

Τα παρακάτω δεδομένα και συμπεράσματα μελετών αφιερώνονται ειδικά στον εορτασμό της ημέρας χωρίς ΙΧ ! (Δευτέρα 22 Σεπτεμβρίου 2003)

Ο θεματικός προσανατολισμός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Α/θμια Εκπαίδευση

Ν. Βουδριολής, Μ. Αυγερινού,
δάσκαλοι απόφοιτοι
Διδασκαλείου Δημ. Γληνός

Εισαγωγή

Ένα από τα χαρακτηριστικά της Π.Ε. στην Ελλάδα είναι ότι δεν έχει σαφή θεματολογία (Καλαϊτζίδης 1999), δεν έχει ξεκαθαριστεί δηλαδή ακόμα ποιο είναι το περιεχόμενό της. Ο λόγος της σύγχυσης αυτής είναι ότι η Π.Ε. φορτίζεται αναλογικά με όλες τις ασάφειες, τις αοριστίες και την πολυπλοκότητα που η ίδια η έννοια του περιβάλλοντος προκαλεί (Φλογαίτη, 1998).

Όπως είναι φυσικό, κάθε εκπαιδευτικός που εμπλέκεται στις διαδικασίες της Π.Ε. επηρεάζεται από την αντίληψη που έχει διαμορφώσει για την έννοια του περιβάλλοντος, σύμφωνα με την επιστήμη που έχει σπουδάσει ή την πληροφόρηση που διαθέτει.

Ο διαφορετικός τρόπος με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε την έννοια του περιβάλλοντος, οδηγεί σε διαφορετικές προσεγγίσεις και ερμηνείες της Π.Ε., που επηρεάζουν τις επιλογές μας και τον τρόπο υλοποίησης των προγραμμάτων Π.Ε.

Έρευνα-δείγμα

Με βάση τα παραπάνω, διαμορφώθηκε ο σκοπός της έρευνας μας, που είναι να προσδιορίσουμε το θεματικό προσανατολισμό της Π.Ε. στην Α/θμια Εκπαίδευση. Συγκεντρώσαμε έτσι τους τίτλους των προγραμμάτων 16 Διευθύνσεων Α/θμιας Εκπαίδευσης που υλοποιήθηκαν την τριετία 1999-2002. Οι Διευθύνσεις αυτές (ποσοστό 27,5% του συνολικού αριθμού των Δ/νσεων) κατανομούνται σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια (ηπειρωτική και νησιώτικη) και καλύπτουν όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα¹.

Τα προγράμματα, που ανέρχονται σε 1496, τα ταξινομήσαμε σε 4 μεγάλες κατηγορίες: Φυσικό Περιβάλλον, Αστικό Περιβάλλον, Πολιτισμικό Περιβάλλον και Σχολικό περιβάλλον. Ακολουθήσαμε αυτή την κατηγοριο-

ποίηση για να μπορέσουμε να κάνουμε συγκρίσεις με προηγούμενες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν για το θεματικό προσανατολισμό της Π.Ε. στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Αποτελέσματα

Όπως μπορούμε να δούμε στον γράφημα 1, υπερτερούν τα θέματα που αφορούν το φυσικό περιβάλλον (44,7%), δεύτερη επιλογή είναι τα θέματα πολιτισμού (32%), στην τρίτη θέση είναι το αστικό περιβάλλον (18,3%), ενώ το σχολικό περιβάλλον έχει μικρή παρουσία (5%).

Παρόμοια είναι τα αποτελέσματα προηγούμενης έρευνας (Νικολάου 1997) σχετικά με το θεματικό προσανατολισμό του περιεχομένου των περιοδικών που εκδίδουν οι ενώσεις περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Παρατηρούμε μόνο μια διαφορά στα θέματα του αστικού και του σχολικού περιβάλλοντος (18% και 5% στην Α/θμια Εκπαίδευση, 12% και 14% αντίστοιχα στη θεματολογία του περιοδικού για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση της ΠΕΕΚΠΕ.).

Από την ίδια έρευνα (Νικολάου 1997, γράφημα 3,4) διαπιστώνουμε ότι τα θέματα του φυσικού περιβάλλοντος είναι τα πιο συνηθισμένα και αποτελούν την πρώτη επιλογή στα περιοδικά της Αμερικής και της Αγγλίας με ποσοστό 60% και 57% αντίστοιχα. Εκεί που υπάρχει τεράστια διαφορά στις τρεις χώρες είναι στα θέματα που αφορούν το πολιτισμικό περιβάλλον. Έτσι, ενώ στην Ελλάδα τα θέματα του πολιτισμού αποτελούν δεύτερη επιλογή με ποσοστό 32% στην Αμερική το ποσοστό αυτό είναι μόλις 3% και στην Αγγλία 4%.

Διαπιστώσεις

- Διαπιστώνουμε καταρχήν ότι η θεματολογία του περιοδικού της ΠΕΕΚΠΕ είναι ενδεικτική των θεμάτων

Γράφημα 2

Γράφημα 3

Γράφημα 4

περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που υλοποιούνται στο σημερινό σχολείο. Υπάρχει σαφής σχέση αλληλεπίδρασης, καθώς το περιοδικό αντικατοπτρίζει τις τάσεις που επικρατούν στο χώρο της Π.Ε., αλλά και επηρεάζει τις θεματικές επιλογές των εκπαιδευτικών.

- Τα θέματα που αφορούν το φυσικό περιβάλλον (δάσος, νερό, απειλούμενα είδη, φυτά κλπ.) υπερτερούν καθώς η έννοια του περιβάλλοντος σε πρώτο επίπεδο παραπέμπει συνήθως στη φύση.
- Οι έλληνες εκπαιδευτικοί δίνουν μεγάλη βαρύτητα στο πολιτισμικό περιβάλλον (ιστορία, παράδοση, κοινωνικό περιβάλλον), γεγονός που συνδέεται τόσο με την ευαισθησία μας απέναντι σε θέματα παράδοσης και ιστορίας, όσο και με την έλλειψη αντίστοιχων θεσμών (π.χ. θεατρική παιδεία, ιστορία-λαογραφία, Αγωγή Καταναλωτή κλπ.)
- Τα θέματα που αφορούν το αστικό περιβάλλον είναι σαφώς περιορισμένα, παρόλο που η διάγκωση των πόλεων συνδέεται άμεσα με τα περιβαλλοντικά προβλή-

ματα που αντιμετωπίζουμε σε τοπικό επίπεδο (ατμοσφαιρική ρύπανση, ηχορύπανση, κυκλοφοριακή συμφόρηση, έλλειψη πράσινου) αλλά και παγκόσμιο (όξινη βροχή, φαινόμενο θερμοκηπίου).

- Ένα μεγάλο ποσοστό προγραμμάτων (9%) αφορούν θέματα υγείας (τροφή, διατροφή κλπ.), τα οποία διαχειρίζεται πλέον η Αγωγή Υγείας.
- Ο χώρος του σχολικού περιβάλλοντος, στον οποίο οι μαθητές περνούν ένα μεγάλο μέρος της μέρας τους, κατέχει το μικρότερο ποσοστό στα προγράμματα που υλοποιούνται. Έτσι ένα τόσο άμεσο και κοντινό στο παιδί πρόβλημα (είναι γνωστή η κατάσταση των περισσότερων υπαίθριων σχολικών χώρων), που συνδέεται με αισθητικές, λειτουργικές και παιδαγωγικές ανάγκες, παραμελείται για να ασχοληθούμε με το καμπαναριό της εκκλησίας ή τις φορεσιές της περιοχής μας.
- Ένα σημαντικό στοιχείο είναι ότι τα προγράμματα που πραγματοποιούνται στα Νηπιαγωγεία είναι μόλις το 18,4% των συνολικών προγραμμάτων, με ανοδικές όμως τάσεις από χρονιά σε χρονιά. Σε μερικούς μάλιστα νομούς η Π.Ε. στην προσχολική ηλικία είναι σχεδόν ανύπαρκτη, γεγονός που θα πρέπει να μας προβληματίσει καθώς η ηλικία αυτή είναι από τις πιο κατάλληλες για να ξεκινήσουμε δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- Θέματα όπως η ενέργεια, ο αέρας, το έδαφος δεν είναι καθόλου δημοφιλή στην Α/θμια Εκπαίδευση. Αυτό οφείλεται κατά τη γνώμη μας, στη δυσκολία που παρουσιάζει η προσέγγιση τέτοιων θεμάτων στις μικρές ηλικίες, στην έλλειψη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε παρόμοια θέματα και στην έλλειψη μεθοδολογικών προτάσεων, εποπτικού υλικού κλπ.

Συμπέρασμα

Η θεματολογία των προγραμμάτων Π.Ε. στην Α/θμια Εκπαίδευση είναι ευρύτατη και καλύπτει όλες τις πτυχές της έννοιας του περιβάλλοντος όπως αυτό ορίστηκε στις διεθνείς διασκέψεις. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο φυσικό περιβάλλον, ενώ φαίνεται να παραγνωρίζεται το αστικό περιβάλλον και τα προβλήματά του.

Θεωρούμε ότι η καταγραφή των θεμάτων που κυριαρχούν, η συζήτηση και ο προβληματισμός σχετικά με τη θεματολογία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, θα συμβάλλουν στην αποσαφήνιση και στον επαναπροσδιορισμό του περιεχομένου της.

Βιβλιογραφία

- Καλαϊτζίδης, Δ., Ουζούνης, Κ., (1999) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Θεωρία και πράξη*, Εκδ. Σπανίδης, Ξάνθη.
- Καλαϊτζίδης, Δ., Ουζούνης, Κ., «Τι είναι και τι δεν είναι η Π.Ε.» *Περιβαλλοντική Αγωγή*, τεύχος 4, 2001, σελ. 13-15.
- Νικολάου, Κ., «Η αναγκαιότητα θεματικού αναπροσανατολισμού της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης», για την *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, τεύχος 13-14, 1998, σελ 9-12.
- Φλογαίτη, Ε., (1998) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

¹ Οι Διευθύνσεις Α/θμιας Εκπ/σης είναι οι εξής: Έβρου, Ροδόπης, Καβάλας, Α΄ Θεσσαλονίκης, Β΄ Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής, Πέλλας, Άρτας, Θεσπρωτίας, Ζακύνθου, Δ΄ Αθήνας, Πειραιά, Αχαΐας, Χίου, Λέσβου, Ηρακλείου Κρήτης. Τα στοιχεία τα αντλήσαμε από τις ετήσιες εκδόσεις των Γραφείων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ή μας τα παραχώρησαν οι Υπεύθυνοι Π.Ε. τους οποίους και ευχαριστούμε.

ΠΕ και Εκπαίδευση Ενηλίκων Η περίπτωση του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας Περιστερίου

Άρης Ασλανίδης
Φυσικός

Εκπαιδευτικός Περιβαλλοντικού Γραμματισμού
Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας Περιστερίου

Εισαγωγή

Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Σ.Δ.Ε.) αποτελούν καινοτομικό ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό θεσμό. Απευθύνονται σε άτομα άνω των 18 ετών που αποκόπηκαν σε μαθητική ηλικία από την εκπαιδευτική διαδικασία και στους οποίους, ως ενήλικους πλέον, προσφέρεται μία νέα, μία δεύτερη -χρονικά και όχι ποιοτικά- ευκαιρία ολοκλήρωσης βασικών σπουδών. Στοχεύουν λοιπόν τα σχολεία αυτά στην καταπολέμηση του κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού κυρίως σε νέους, θύματα σχολικής διαρροής που βρίσκονται πλέον, με το πέρασμα των χρόνων, έξω από τα γνωστά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Η συγκεκριμένη δράση εντάσσεται στην προσπάθεια να περιοριστούν οι ανισότητες που δημιουργούνται γι' αυτή την ομάδα-στόχο, να αυξηθούν οι πιθανότητες ένταξης της στην αγορά εργασίας και να επιτευχθεί έτσι κοινωνική, επαγγελματική και οικονομική ανέλιξη. Χρησιμοποιούνται για το σκοπό αυτό ευέλικτα εκπαιδευτικά προγράμματα που αποσκοπούν στην ανάπτυξη και βελτίωση τόσο των γνωστικών ικανοτήτων των εκπαιδευομένων όσο και των κοινωνικών τους δεξιοτήτων, των συναισθηματικών ικανοτήτων, των στρατηγικών αναζήτησης εργασίας κ.ά. Η πεποίθηση σε αξίες που πρέπει να προωθούνται από τις κοινωνίες (όπως ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και η οργάνωση της συλλογικής αλληλεγγύης) καθώς και η ισότητα ευκαιριών -κυρίως στην πρόσβαση στην εκπαίδευση- αποτελούν κομβικά σημεία στη φιλοσοφία των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας. Επιγραμματικά: «Τρεις βασικές αρχές προσδιορίζουν την ταυτότητα του προγράμματος των Σ.Δ.Ε.:

- Τα εκπαιδευτικά μέσα που αξιοποιούνται για την επίτευξη του βασικού στόχου πρέπει να είναι ευέλικτα ώστε να υποστηρίζουν κάθε εκπαιδευόμενο στην προσπάθειά του. Πρέπει να προσαρμόζονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες, προσδοκίες και δεξιότητες κάθε εκπαιδευομένου.
- Οι ανάγκες των εκπαιδευομένων προσεγγίζονται στο σύνολό τους και όχι εν μέρει. Για να επιτύχουν στην προσπάθειά τους να εκπαιδευθούν και να κατάρτιστούν, οι εκπαιδευόμενοι πρέπει να υποστηριχθούν στην αντιμετώπιση δυσκολιών σε άλλους

τομείς, όπως είναι η υγεία, η οικογένεια, ο εργασιακός χώρος, ο άμεσος κοινωνικός περίγυρος.

- Οι σύνθετες και διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες απαιτούν ένα πολυεπιπέδιο εκπαιδευτικό και επιστημονικό δυναμικό, εγνωσμένου κύρους και αξίας, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στην πολυπλοκότητα των καθηκόντων που θα του ανατεθούν. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες, κυρίως όμως να είναι διατεθειμένοι να συμβάλουν στην υλοποίηση καινοτόμων προγραμμάτων.» (Ενημερωτικό Έντυπο Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων και Ι.Δ.ΕΚ.Ε. για τα Σ.Δ.Ε., 2003).

Η χρονιά έναρξης του θεσμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο ήταν το 1995 όταν τότε -και στα πλαίσια της Λευκής Βίβλου- προτάθηκε από την κοινοτική επίτροπο Εντίθ Κρεσόν να συμπεριληφθούν τα σχολεία αυτού του τύπου στα προτεινόμενα προς τα κράτη-μέλη πειραματικά προγράμματα. Το 1999 το πρώτο ευρωπαϊκό Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας άνοιξε τις πόρτες του στη Μασσαλία για να ακολουθήσει το Μπιλιμπάο, το Λιντς, η Κατάνια και σήμερα πλέον βρίσκονται να λειτουργούν Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας σε αρκετές χώρες όπως μεταξύ άλλων η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Σουηδία, η Ιταλία, η Γερμανία, η Δανία, η Γαλλία κ.ά.

Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας στην Ελλάδα

Στη χώρα μας τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας θεσμοθετήθηκαν το 1997 με το νόμο 2525 του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Στο Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.ΕΚ.Ε.) ανατέθηκε με τον ίδιο νόμο η υλοποίηση του προγράμματος.

Ο Δήμος Περιστερίου επιλέχθηκε ως η έδρα του πρώτου ελληνικού Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας και το 2000 ξεκίνησε η λειτουργία του Σ.Δ.Ε. Περιστερίου με τη μορφή πιλοτικού προγράμματος.

Το 2001 με το νόμο 2909 του ΥΠ.Ε.Π.Θ. το Ι.Δ.ΕΚ.Ε. και τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας τέθηκαν υπό την εποπτεία της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Σήμερα πλέον (Ιούλιος 2003) λειτουργεί δίκτυο 5 Σ.Δ.Ε. στο Περιστερί, στο Μενίδι, στη Θεσσαλονίκη, στην Πάτρα, στο Ηράκλειο ενώ προγραμματίζεται η ίδρυση και λειτουργία Σ.Δ.Ε. και σε άλλες περιοχές της πατρίδας μας όπου αναδεικνύονται αντίστοιχες ανάγκες.

Το πρόγραμμα στα Σ.Δ.Ε. είναι ταχύρυθμο και διαρκεί 18 μήνες που διακρίνονται σε δύο εννεάμηνες περιόδους (δύο σχολικά έτη). Το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα καλύπτει 21 διδακτικές ώρες και είναι απογευματινό. Η επιτυχής ολοκλήρωση της διετούς φοίτησης πιστοποιείται με τίτλο ισότιμο με το απολυτήριο του Γυμνασίου. Το πρόγραμμα σπουδών των Σ.Δ.Ε. διαφοροποιείται σημαντικά από τα αντίστοιχα προγράμματα σπουδών της τυπικής εκπαίδευσης ως προς τις αρχές, το περιεχόμενο, τη διδακτική μεθοδολογία και την αξιολόγηση των εκπαιδευομένων. Στον πυρήνα του προγράμματος σπουδών των Σ.Δ.Ε. τίθενται οι βασικές γνώσεις-δεξιότητες, όπως ορίζονται στο υπόμνημα για τη Διά Βίου μάθηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000). Αυτές είναι: η γραφή, η ανάγνωση, οι αριθμητικοί υπολογισμοί, η γνώση μιας ξένης γλώσσας και η χρήση Η/Υ. Η ενίσχυση των εκπαιδευομένων στις παραπάνω δεξιότητες αποτελεί κύριο στόχο του προγράμματος. Στα Σ.Δ.Ε. υιοθετείται η αντίληψη των πολυγραμματισμών και το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει τα παρακάτω αντικείμενα:

- Ελληνική γλώσσα • Μαθηματικά • Πληροφορική • Αγγλικά
- Κοινωνική Εκπαίδευση • Περιβαλλοντική Εκπαίδευση • Αισθητική Αγωγή
- Στοιχεία Τεχνολογίας και Φυσικών Επιστημών

• Προσανατολισμό-Συμβουλευτική σε θέματα επαγγελματικής σταδιοδρομίας
 Τα παραπάνω “μαθήματα” δεν περικρακούνται αυστηρά στα όρια του αντίστοιχου επιστημονικού πεδίου, αλλά αξιοποιούν στοιχεία από πολλές επιστήμες. Οι δεξιότητες που αναφέρθηκε παραπάνω ότι βρίσκονται στον πυρήνα του προγράμματος αποτελούν στόχο όλων των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, διατρέχουν δηλαδή όλο το πρόγραμμα σπουδών.

Αξίζει να τονιστεί πως ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο Σ.Δ.Ε. είναι ιδιαίτερα σημαντικός με δεδομένο ότι οι εκπαιδευόμενοι είναι άτομα που είχαν αποκοπεί παλαιότερα από το σχολικό πλαίσιο (από το οποίο διατηρούν -στις περισσότερες περιπτώσεις- αρνητικές παραστάσεις και εμπειρίες). Συνεπώς ο εκπαιδευτικός στο Σ.Δ.Ε. λειτουργεί αρχικά ως εμπυκωτής έτσι ώστε να επιτευχθεί η επανασύνδεση εκπαιδευομένων και σχολείου μέσα σε ένα κλίμα αποδοχής, εμπιστοσύνης και συντροφικότητας. Παράλληλα δεν υιοθετεί το ρόλο του μεταφορέα της γνώσης αλλά του οδηγού προς τη γνώση. Βοηθά τους εκπαιδευομένους να αποκτήσουν τις βασικές γνώσεις και κυρίως -ως συντονιστής- τους υποδεικνύει τεχνικές μάθησης έτσι ώστε “να μάθουν πώς να μαθαίνουν” για να μπορούν μόνοι τους να διευρύνουν τον ορίζοντά τους.

Διδακτικές μέθοδοι που ακολουθούνται είναι η ομαδοκεντρική διδασκαλία, ο ελεύθερος διάλογος, ο καταγιγμός ιδεών, η συνεργατική διδασκαλία (team teaching), η μέθοδος project κ.ά.

Η καινοτομική διδακτική μεθοδολογία στα Σ.Δ.Ε. προϋποθέτει αντίστοιχη μεταρρυθμιστική σχολική οργάνωση όπως:

- ανοικτό αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών
- ευελιξία του διδακτικού-μαθησιακού χρόνου
- κοινωνικό και δημοκρατικό προσανατολισμό της όλης μαθησιακής δραστηριότητας

Συνακόλουθες διδακτικές αρχές είναι η αυτενέργεια, η βιωματική μάθηση, η δυνατότητα επιλογής, η συμμετοχή των εκπαιδευομένων στις αποφάσεις που αφορούν τη μάθησή τους, η εξοτόμικευση της διδασκαλίας, η διαθεματικότητα της διδασκαλίας, ο κριτικός στοχασμός κ.ά.

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στα Σ.Δ.Ε.

Στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας ο Περιβαλλοντικός Γραμματισμός αποτελεί ισότιμο θεματικό αντικείμενο με τους υπόλοιπους γραμματισμούς (γλωσσικό, μαθηματικό, ιστορικό-κοινωνικό, επιστημονικό κ.ά.). Με διδασκαλία δύο ώρες εβδομαδιαία στο 18μηνο πρόγραμμα προσφέρει τη δυνατότητα στους ενήλικες εκπαιδευόμενους να ενημερωθούν, να ευαισθητοποιηθούν, να δράσουν για το Περιβάλλον. Αποτελούν έτσι τα Σ.Δ.Ε. τον πρώτο τύπο σχολείου της χώρας μας όπου εισάγεται αυτόνομα και διδάσκεται η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Η παρουσία του Περιβαλλοντικού Γραμματισμού στο πρόγραμμα σπουδών του Σ.Δ.Ε. αξίζει να τονιστεί ότι είναι συμβατή και έρχεται ως συνέχεια σημαντικών διακηρύξεων για την ΠΕ που συστήνουν επιτακτικά τη συμμετοχή όλων των μαθητών αλλά και ευρύτερα όλων των πολιτών σε διαδικασίες περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης (ενδεικτικά: Τιφλίδα 1977, Council of Europe 1988, Θεσσαλονίκη 1997).

Σκοπός του Περιβαλλοντικού Γραμματισμού στα Σ.Δ.Ε. είναι: «η διαμόρφωση πολιτών με οικολογική παιδεία, με οικολογική συνείδηση, με περιβαλλοντική αγωγή, με ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία». Επιμέρους στόχοι και δεξιότητες για τον Περιβαλλοντικό Γραμματισμό είναι οι εκπαιδευόμενοι:

- να αποκτήσουν ποικιλία εμπειριών καθώς και βασική γνώση του περιβάλλοντος και των περιβαλλοντικών προβλημάτων
- να συνειδητοποιήσουν το περιβάλλον και τα συναφή με αυτό προβλήματα
- να ευαισθητοποιηθούν στα περιβαλλοντικά ζητήματα στο σύνολό τους
- να διαμορφώσουν αξίες και να αναπτύξουν ενδιαφέρον για το περιβάλλον καθώς και διάθεση για ενεργό συμμετοχή στη βελτίωση και προστασία του περιβάλλοντος
- να αποκτήσουν τις απαραίτητες ικανότητες για τον προσδιορισμό και την επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων
- να έχουν τη δυνατότητα ανάληψης δράσης και ενεργού συμμετοχής σε όλα τα επίπεδα για την πρόληψη και την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων» (Φλογαίτη, 2001).

Η διδακτική προσέγγιση του Περιβαλλοντικού Γραμματισμού στο Σ.Δ.Ε. Περιστερίου

Η διδασκαλία του Περιβαλλοντικού γραμματισμού ακολούθησε τόσο τη γενική φιλοσοφία και τους στόχους του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας, όσο και το σκοπό και τους στόχους όπως αυτοί παρατέθηκαν για τον συγκεκριμένο γραμματισμό. Στο άρθρο αυτό καταγράφεται η πορεία προσέγγισης και διδασκαλίας του γραμματισμού κατά την αρχική διετία του προγράμματος 2000-2002. Θα αξίζει να επισημανθούν τα εξής:

1. Η διδασκαλία της ΠΕ στο Σ.Δ.Ε. είχε να αντιμετωπίσει σε αρχικό στάδιο τις ευρύτερες δυσκολίες διδασκαλίας όλων των θεματικών αντικειμένων καθώς, μέχρι και την έναρξη του πιλοτικού προγράμματος στο Σ.Δ.Ε. Περιστερίου, ήταν γενικά διαδικασία πρωτόγνωρη για τα εκπαιδευτικά πράγματα της πατρίδας μας:

- η εκπαίδευση ενηλίκων με ειδικό πρόγραμμα σπουδών
- σε τέτοια έκταση χρόνου (18 μήνες) και
- η οποία να οδηγεί σε τίτλο σπουδών συμβατό με τίτλο του τυπικού σχολείου (απολυτήριο Γυμνασίου)

2. Με δεδομένο ότι το συγκεκριμένο θεματικό αντικείμενο, ο Περιβαλλοντικός Γραμματισμός, δεν είχε (και δεν έχει μέχρι σήμερα) αντίστοιχο του μάθημα στο τυπικό σχολείο, η διδασκαλία του -και μάλιστα σε ένα εξειδικευμένου τύπου μαθητικό κοινό- έκρυβε ακόμα πιο σημαντικές ιδιομορφίες (σε σχέση με τα άλλα μαθήματα που διδάσκονταν) που έπρεπε να ξεπεραστούν όπως π.χ. η θεματολογία, η διδακτική μεθοδολογία, το παιδαγωγικό υλικό, η αξιολόγηση των εκπαιδευομένων κτλ.

3. Έπρεπε να υπερνικηθούν τυχόν ενστάσεις και επιφυλάξεις -έστω και σποραδικές- εκπαιδευομένων σχετικά με τη χρησιμότητα προς αυτούς από την παρουσία στο πρόγραμμα και τη διδασκαλία του συγκεκριμένου θεματικού αντικείμενου. Ενδεικτικά: «...Ξεκινώντας πριν δύο χρόνια το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας, δεν πίστευα πως ένα μάθημα σαν την Περιβαλλοντική θα μπορούσε να μου προσφέρει τόσα πολλά. Θεωρούσα πως ήταν ένα μάθημα με δευτερεύουσα σημασία...» (ανώνυμο κείμενο απόφοιτου περιόδου Ιουνίου 2002).

4. Η διδασκαλία της ΠΕ τις δύο πρώτες σχολικές χρονιές 2000-2001 και 2002-2003 πραγματοποιήθηκε ουσιαστικά σε δύο τελείως διαφορετικές ομάδες εκπαιδευομένων με ό,τι συνεπάγεται αυτό:

- η πρώτη, με έναρξη εκπαίδευσης το 2000, χαρακτηριζόταν από τα εξής στοιχεία: Ηλικία από 23-57 ετών, 33% άντρες και 67% γυναίκες, 78% εργαζόμενοι και 22% άνεργοι, κι ακόμα 48% έγγαμοι, 37% άγαμοι και 15% διαζευγμένοι.
- η δεύτερη, με έναρξη εκπαίδευσης το 2001, χαρακτηριζόταν από τα εξής στοιχεία: Ηλικία από 18-34 ετών, 53% άντρες και 47% γυναίκες, 57% εργαζόμενοι και 43% άνεργοι, 25% έγγαμοι και 75% άγαμοι.

Συγκεκριμένα, μεταξύ πολλών άλλων, όλα τα παραπάνω επιλέχθηκε κατά τη διάρκεια της διετίας 2000-2002 από τον συντάκτη του άρθρου ένα μοντέλο διδασκαλίας για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση:

- φιλικό προς ενήλικους εκπαιδευομένους
- αποστασιοποιημένο από συμβατικές μορφές παροχής γνώσης
- προσανατολισμένο στη βέλτιστη παιδαγωγική τους ωφέλεια
- που σεβόταν και προσπαθούσε να διαχειριστεί όσο το δυνατόν παραγωγικότερα τον πολύτιμο, παρεχόμενο προς το σχολείο, προσωπικό τους χρόνο
- που συνδύαζε και λάμβανε υπόψη την ανάγκη της ταυτόχρονης καθημερινής εξυπηρέτησης των ποικίλων υποχρεώσεών τους (οικογενειακών, επαγγελματικών, κοινωνικών, σχολικών κ.ά.).
- που αποσκοπούσε ευρύτερα στο να γίνει αγαπητό ξανά το σχολείο σε ανθρώπους που για διάφορες αιτίες είχαν απομακρυνθεί από αυτό, στο να γίνει η διαδικασία της μάθησης αιτία χαράς και όχι καθήκοντος (ενός ακόμα μέσα στα υπόλοιπα καθήκοντα της ενήλικης προσωπικότητάς τους...)

Ήταν πιο συγκεκριμένα ένα μοντέλο παρουσίωσης και ανάπτυξης θεμάτων που αποσκοπούσε, ενδεικτικά, στο να ολοκληρώνεται η μαθησιακή διαδικασία με:

- εργασία κυρίως ομαδική και κυρίως στο σχολείο
- λήψη των απαιτούμενων γνώσεων στη θεματολογία του γραμματισμού με διαχειριστική οικονομία διδακτικών ωρών και ταυτόχρονα με αντοχές της γνώσης στο πέρασμα του χρόνου
- αύξηση της συμμετοχής και του ενδιαφέροντος των εκπαιδευομένων
- έμφαση στην παράθεση οικολογικών ζητημάτων που βρίσκονταν κάθε φορά στην επικαιρότητα ώστε να έχουν οι εκπαιδευόμενοι άμεση πληροφόρηση, γνώση, άποψη και στάση στα καθημερινά τεκταινόμενα στο χώρο

• χρήση ποικίλων και ελκυστικών για τους εκπαιδευομένους υλικών πληροφόρησης. Έτσι πάντα το ξεκίνημα της διδασκαλίας σε κάθε περιβαλλοντικό ζήτημα γινόταν με ένα έντονο ερέθισμα είτε αυτό ήταν ένα επίκαιρο δημοσίευμα εφημερίδας, είτε ήταν ένα σχετικό οικολογικό διήγημα, είτε ήταν ένα άρθρο περιοδικού για το περιβάλλον, είτε ήταν μια ταινία κτλ. Η διδακτική προσέγγιση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ήταν κύρια η ομαδοσυνεργατική ενώ διδακτικές στρατηγικές όπως η συζήτηση, ο καταγισμός ιδεών, η σύσκεψη κ.ά. έβρισκαν εφαρμογή ώστε να συμμετέχει ενεργά όλη η ομάδα. Η εργασία κατ' οίκον αφορούσε κυρίως στη δημιουργία φακέλου υλικού σε θέμα της επιλογής των εκπαιδευομένων.

Επιγραμματικά ο συντάκτης αυτού του άρθρου αντιμετώπιζε την εκπαιδευτική διαδικασία όχι ως τυπική διδασκαλία ενός σχολικού μαθήματος αλλά ως ευκαιρία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης ενήλικων συμπολιτών του σε θέματα περιβάλλοντος. Κι ακόμα βασικό κίνητρό του ήταν όχι μόνο το «να μάθουν οι εκπαιδευόμενοι πως να μαθαίνουν» αλλά και το να γοητευθούν από την πορεία προς τη μάθηση νοιώθοντας χαρά και ψυχική ανάταση με την παρουσία τους στο σχολείο και τη συμμετοχή τους στα εκπαιδευτικά δρώμενα.

Κωδικοποιώντας, ώστε να είναι πιο εύχρηστα τα παραπάνω, η διδακτική προσέγγιση της ΠΕ στο Σ.Δ.Ε. Περιστέρειου επιτεύχθηκε με:

- Ομαδοσυνεργατική κυρίως διδασκαλία
- Εφαρμογή εναλλακτικών διδακτικών τεχνικών όπως ενδεικτικά ο καταγισμός ιδεών κ.ά.
- Παρουσίαση και ανάλυση θεματικών κύκλων για το νερό, την ενέργεια, τη διατροφή, τη βιοποικιλότητα, τις προστατευόμενες περιοχές κ.ά.
- Ειδική παρουσίαση θεμάτων όπως η βιολογική γεωργία, οι γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί (μεταλλαγμένα), το περιβαλλοντικό πιστοποιητικό ποιότητας (ISO 14001-EMAS κ.ά.)
- Σχολιασμό και κριτική ανάλυση δημοσιευμάτων οικολογικής θεματολογίας του καθημερινού και περιοδικού τύπου
- Ανάγνωση και σχολιασμό λογοτεχνικών έργων με περιβαλλοντικό προβληματισμό
- Προβολή ταινιών με οικολογικό περιεχόμενο και υλοποίηση δραστηριοτήτων από τη θεματολογία τους
- Παρουσίαση θεμάτων που αφορούν την οικολογία μέσα από τα σχολικά βιβλία του τυπικού σχολείου ξεκινώντας από την Ε΄ Δημοτικού και φτάνοντας μέχρι τη Γ΄ Λυκείου
- Χρησιμοποίηση πληροφοριακού υλικού από οικολογικές οργανώσεις, δημόσιες υπηρεσίες, φορείς που ασχολούνται με το περιβάλλον, ιδιωτικές εταιρείες κ.ά.
- Παρουσίαση και επεξεργασία προγραμμάτων περιβαλλοντικών ομάδων διαφόρων σχολείων της χώρας, ακόμα και από τα σχολεία όπου φοιτούσαν παιδιά των εκπαιδευομένων
- Χρήση του Διαδικτύου για άντληση πληροφοριών μέσα από την επίσκεψη ηλεκτρονικών διεθνύσεων οικολογικών οργανώσεων, σχολείων κ.ά.
- Χρησιμοποίηση εκπαιδευτικού υλικού των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ) που λειτουργούν στη χώρα μας
- Εμβόλιμες συζητήσεις επίκαιρων περιβαλλοντικά θεμάτων μετά από πρόταση των εκπαιδευομένων
- Υλοποίηση περιβαλλοντικών projects σε θέματα επιλεγμένα από τους εκπαιδευόμενους

Τα παραπάνω έγιναν κατορθωτά και -μεταξύ πολλών άλλων- μέσα από την:

- Ενηθάρρυνση -παρακίνηση των εκπαιδευομένων στην αναζήτηση, συγκέντρωση και παρουσίαση υλικού για διάφορα περιβαλλοντικά ζητήματα από τους ίδιους
- Δράση στη λογική της ισότιμης επικοινωνίας μεταξύ ενηλίκων όπου όλοι προσφέρουν γνώση και εμπειρία και όλοι επωφελούνται από αυτό
- Δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης στην ομάδα, εποικοδομητικής συνεργασίας και σεβασμού της άποψης του άλλου

Σε αντιστοιχία με τον εναλλακτικό τρόπο διδασκαλίας επιλέχθηκαν σε όλη αυτή τη διετή εκπαιδευτική διαδικασία και εναλλακτικές μέθοδοι αξιολόγησης -όπως κύρια η τήρηση φακέλου υλικού, η συμπλήρωση ομαδικά ή ατομικά ημιδομημένων καρτών εννοιών σε διάφορα περιβαλλοντικά θέματα κ.ά.- για την παρακολούθηση της προόδου και την καταγραφή της πορείας προς τη μάθηση των εκπαιδευομένων (στους ημιδομημένους χάρτες εννοιών, που κατά καιρούς δόθηκαν, ζητούμενα ήταν η καταγραφή των αιτίων και των επιπτώσεων στο οικολογικό θέμα που κάθε φορά εξεταζόταν κι ακόμα η αναζήτηση και παράθεση των ατομικών και των ευρύτερων κοινωνικών ενεργειών και δράσεων που έπρεπε να πραγματοποιηθούν για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα).

Οι απόψεις των εκπαιδευομένων για τον Περιβαλλοντικό Γραμματισμό

Ο Περιβαλλοντικός Γραμματισμός κατά γενική ομολογία των εκπαιδευομένων του Σ.Δ.Ε. Περιστερίου των ετών 2000-2001 και 2001-2002 (απόψεις που έχουν καταγραφεί τόσο στο περιοδικό που εξέδιδαν με τίτλο Φιλομάθεια όσο και σε συνεντεύξεις τους εκείνης της περιόδου στα Μ.Μ.Ε. καθώς και σε διάφορες ενημερωτικές ημερίδες) κρίνεται ως ένα από τα πιο ενδιαφέροντα θεματικά αντικείμενα που θεωρούν πως έχουν διδαχθεί στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας Περιστερίου. Θεωρούν ότι είναι ένας από τους γραμματισμούς που τους έκαναν να αγαπήσουν το σχολείο και να επιζητούν την παρουσία τους σ' αυτό.

Ενδιαφέρουσες και διαφωτιστικές κρίνονται οι απόψεις των εκπαιδευομένων του Σ.Δ.Ε. Περιστερίου όπως αυτές καταγράφηκαν: α) σε ανώνυμα ημιδομημένα ερωτηματολόγια που δόθηκαν προς συμπλήρωση από το διδάσκοντα και β) σε ανώνυμα κείμενά τους ελεύθερου σχολιασμού που αφορούσαν τη διδασκαλία της ΠΕ στο σχολείο. Τόσο τα ερωτηματολόγια όσο και τα κείμενα συμπληρώθηκαν και παραδόθηκαν τον Ιούνιο του 2002, στα πλαίσια σχετικής εκπαιδευτικής έρευνας.

Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά που αναδεικνύονται μέσα από την επεξεργασία τους είναι:

- η απόλυτα θετική στάση της συντριπτικής πλειοψηφίας των εκπαιδευομένων προς το συγκεκριμένο γραμματισμό
- η αποδοχή της παρουσίας του γραμματισμού στο πρόγραμμα σπουδών του σχολείου
- ο υψηλός βαθμός ικανοποίησης για παραμέτρους της διδασκαλίας όπως η θεματολογία, οι μη συμβατικές μέθοδοι παρουσίασης, η υφή και η ποικιλία του παιδαγωγικού υλικού κ.ά.
- η συνειδητοποίηση της ύπαρξης και της αξίας εναλλακτικών τρόπων μάθησης
- η ευαισθητοποίηση στα περιβαλλοντικά ζητήματα

- η επιθυμία για ανάληψη πρωτοβουλιών στα πλαίσια της παρουσίας τους ως ενεργών πολιτών
- η πρόταση επέκτασης της διδασκαλίας της ΠΕ στα υπόλοιπα σχολεία Ενδεικτικά, παρατίθενται αποσπάσματα από κείμενα ελεύθερου σχολιασμού:
- 'Όταν πρωτοήρθα στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήξερα ότι θα κάνουμε μαθήματα όπως υπολογιστές, γλώσσα, μαθηματικά. Τα μόνα μαθήματα ήταν αυτά...Στη συνέχεια το μάθημα για το περιβάλλον μου άρεσε τρομερά γιατί ανακάλυψα ότι άνθρωπος και περιβάλλον πάνε μαζί.
- Περιβάλλον και άνθρωπος. Ένα μάθημα που σε βάζει να σκεφτείς τη σχέση σου με τη φύση και τις υποχρεώσεις που έχεις με αυτήν. Αυτά τα δύο χρόνια που ασχολήθηκα με το μάθημα αυτό εκτός από τις γνώσεις που πήρα μου έδωσε τα ερεθίσματα να προβληματιστώ σε κάποια θέματα και να δω τι θέση έχω και εγώ σε όλα αυτά. Πιστεύω ότι είναι απαραίτητο να υπάρχει αυτό το μάθημα σε όλα τα σχολεία. Είναι από τα αγαπημένα μου μαθήματα.
- Πριν δύο χρόνια ήμουν ένας νέος που ναι μεν ήξερε να διαβάζει και να γράφει αλλά όταν διάβαζε ή άκουγε ειδήσεις με περιβαλλοντικά ζητήματα δυσκολευόταν να κατανοήσει κάποιες έννοιες. Σήμερα διαβάζοντας ένα έγγραφο οι έννοιες είναι πιο ξεκάθαρες, πιο προσιτές και κατανοητές για να επεξεργαστούν, κάτι που προηγουμένως δεν μπορούσε να γίνει με τόση ευκολία. Το σημαντικότερο όμως από όλα αυτά πιστεύω ότι είναι η ευαισθησία που έχω αποκτήσει στα περιβαλλοντικά ζητήματα ή μάλλον για να είμαι πιο ακριβής έμαθα να έχω τον απαραίτητο σεβασμό και να μαθαίνω συνεχώς τις υποχρεώσεις μου απέναντι στο περιβάλλον.
- Ήταν ένα από τα πιο ενδιαφέροντα μαθήματα. Μακάρι να ήταν οι συνθήκες για μένα πιο ευνοϊκές, δηλαδή χωρίς πολλές υποχρεώσεις, και να μπορούσα να ασχοληθώ περισσότερο μ' αυτό το μάθημα που αν και λίγος ο χρόνος έμαθα πολλά χρήσιμα πράγματα και πιστεύω ότι δεν θα τα ξεχάσω αλλά αντιθέτως θα φροντίσω να τα αξιοποιήσω και να μάθω και στο παιδί μου να σέβεται και να υπολογίζει το περιβάλλον.
- Στο μάθημα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης βρήκα ακόμη ένα τρόπο να μαθαίνω. Όπως η ξενάγηση μέσα από διάφορα βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά ακόμη και από παραμύθια. Έτσι κατάλαβα ότι υπάρχουν ωραιότεροι τρόποι για να μάθει κανείς σημαντικά πράγματα που συμβαίνουν γύρω μας.
- Το μάθημα της Περιβαλλοντικής είναι απαραίτητο γιατί μας ξυπνά τη συνείδηση για το πρόβλημα που εμείς οι ίδιοι με την αδιαφορία μας δημιουργήσαμε. Και για το πως γίνεται με σωστό τρόπο να συμβάλουμε για ένα καλύτερο αύριο. Ήταν μάθημα ξεχωριστό όπως και ο τρόπος που το διδαχθήκαμε.
- Το μάθημα για το περιβάλλον είναι πολύ ενδιαφέρον. Στην αρχή δεν κατάλαβα σε τι θα χρησίμευε στη ζωή μας το μάθημα αυτό. Τώρα κατάλαβα ότι έχω μάθει πολλά πράγματα για το περιβάλλον και για άλλα θέματα που το αφορούν. Ο τρόπος διδασκαλίας ήταν διαφορετικός από αυτό που έχουμε συνηθίσει. Οι εφημερίδες με έκαναν να δίνω προσοχή σε διάφορα θέματα και να μην τα προσπερνάω. Τα βίντεο ήταν πάρα πολύ καλά. Τα παραμυθάκια έπαιξαν κι αυτά το ρόλο τους γιατί μέσα από τα παραμύθια μαθαίνεις διάφορα θέματα με πολύ γλυκό τρόπο. Δεν θέλω να αλλάξει ο τρόπος διδασκαλίας, καλύτερα να γίνεται έτσι.

- Βρίσκω το μάθημα για το περιβάλλον πολύ ενδιαφέρον. Μας μαθαίνει πράγματα που πρέπει να ξέρουμε, μας ευαισθητοποιεί σε ό,τι έχει σχέση με τη ζωή, τα φυτά, το περιβάλλον μας κ.ά. Επίσης μου αρέσει ο τρόπος με τον οποίο γίνεται το μάθημα που δεν ακολουθούμε κατά γράμμα ένα βιβλίο αλλά μέσα από συζητήσεις, από υλικό που έχει ο καθηγητής μας και που βρίσκουμε εμείς από την επικαιρότητα και όχι μόνο.
- Ευαισθητοποιούμαι-κινητοποιούμαι. Με αυτό τον τρόπο θα μπορούσα να ονομάσω αυτό που κάνουμε στο μάθημα της Περιβαλλοντικής.
- Μας ζήτησε ο κύριος να του γράψουμε σε ένα απλό χαρτί τις εντυπώσεις μας για το μάθημα. Κατ' αρχήν μιλάμε για ένα μάθημα που σου μαθαίνει να προστατεύεις τους απογόνους σου, τη φύση, την ίδια τη ζωή. Αγάπησα αυτό το μάθημα από τον τρόπο διδασκαλίας του και έμαθα να σεβόμαι και το πιο μικρό ζουζουνάκι που υπάρχει και να προστατεύω την αλυσίδα ζωής. Αγάπησα τον εργάτη ήλιο και κατάλαβα ότι δεν υπάρχει μόνο για φως και ηλιοθεραπεία. Αγάπησα τον εργάτη νερό και κατάλαβα ότι δεν είναι μόνο για να ξεδιψώ και να πλένομαι. Αγάπησα τον εργάτη αέρα και κατάλαβα ότι δεν είναι μόνο για να αναπνέω. Και τόσα άλλα που μου προσφέρει αυτός ο εργάτης πλανήτη που δουλεύει ξεχωριστά για τον κάθε ένα μας τόσα εκατομμύρια χρόνια ακούραστα και το μόνο που μας ζητάει είναι λίγο σεβασμό και αυτό πάλι για μας.
- Ξεκινώντας πριν δύο χρόνια το μάθημα της Περιβαλλοντικής δεν πίστευα ότι ένα μάθημα σαν κι αυτό θα μπορούσε να μου προσφέρει τόσα πολλά. Θεωρούσα πως ήταν ένα μάθημα με δευτερεύουσα σημασία. Έπρεπε να περάσει όλο αυτό το διάστημα για να καταλάβω την αξία του. Με την πολύτιμη βοήθεια του καθηγητή μας κατάφερα να προσεγγίσω το μάθημα και η επιμονή του με τα φυλλάδια και το πλούσιο υλικό που κάθε φορά μας παρουσίαζε μου κίνησε το ενδιαφέρον ακόμα πιο πολύ. Φεύγοντας από τα σχολείο παίρνω μαζί μου τις καλύτερες εντυπώσεις για το μάθημα που ασχολείται με το περιβάλλον και θεωρώ πια ότι το μάθημα αυτό θα πρέπει να διδάσκεται σε όλα τα σχολεία της χώρας σαν κύριο.
- Στην αρχή νόμιζα ότι θα ήταν ένα μάθημα πληκτικό κι ανιαρό. Όσο περνούσε όμως ο καιρός μου άρεσε που μιλάγαμε για θέματα που αφορούν το περιβάλλον.
- Θεωρώ ότι το μάθημα της Περιβαλλοντικής είναι ιδιαίτερα αξιόλογο και πιστεύω πως θα ήταν καλό να διδάσκεται σε όλα τα σχολεία με τον ίδιο τρόπο (φυσικά ανάλογα με την ηλικία και την τάξη).
- Μπορώ να πω ότι το μάθημα της Περιβαλλοντικής είναι το καλύτερο μάθημα τόσο σε ανάπτυξη θέματος όσο και σε ανάλυση.
- Η αλήθεια είναι ότι πριν έρθω σ' αυτό το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας είχα μεγάλη άγνοια για το τι σημαίνει για τον κάθε άνθρωπο και για τον εαυτό μου το να ζεις μέσα σε ένα καθαρό και φυσικό περιβάλλον. Εδώ διδάχθηκα τι σημαίνει ρύπος και μόλυνση και ότι φυσικός αυτουργός γ' αυτή την καταστροφή είναι ο ίδιος ο άνθρωπος. Νοιώθω ότι πρέπει να κάνω πολλά σαν άνθρωπος για να βάλω κι εγώ το λιθαράκι μου και να σώσω ό,τι μπορώ απ' αυτή την κατάσταση.
- Θεωρώ ότι το μάθημά σας είναι ενδιαφέρον και ότι θα πρέπει να συνεχίσει να υπάρχει, όχι μόνο στα δικά μας σχολεία αλλά σε όλα τα σχολεία ώστε να ευαισθητοποιηθούν τα παιδιά από νωρίς για να έχουν αργότερα μια καλύτερη ζωή.

Συμπεράσματα

Φιλτράροντας τη συγκινησιακή φόρτιση που προκαλούν τα παραπάνω, αλλά και

πολλά ακόμα σχόλια εκπαιδευομένων του Σ.Δ.Ε. Περιστερίου που δεν παρουσιάζονται εδώ, ως σημαντικότερα χαρακτηριστικά που αναδεικνύονται μέσα από την επεξεργασία των κειμένων ελεύθερου σχολιασμού μπορούν να θεωρηθούν:

- η απόλυτα θετική στάση της συντριπτικής πλειοψηφίας των εκπαιδευομένων προς το συγκεκριμένο γραμματισμό
 - η αποδοχή παρουσίας του γραμματισμού στο πρόγραμμα σπουδών του σχολείου
 - η κατανόηση της χρησιμότητας διδασκαλίας του
 - η θετική επίδραση του διαφορετικού, μη συμβατικού, τρόπου διδασκαλίας στο επίπεδο γνώσεων που αποκόμισαν
 - η αίσθηση προσωπικής ωφέλειας σε επίπεδο γνώσεων από την παρακολούθηση του συγκεκριμένου θεματικού αντικείμενου
 - η εκδήλωση χαράς και ευχαρίστησης για τη συμμετοχή στη διαδικασία μάθησης του γραμματισμού
 - η επικρότηση των διδακτικών επιλογών του εκπαιδευτικού
 - ο Υψηλός βαθμός ικανοποίησης για παραμέτρους όπως η θεματολογία, οι μη συμβατικές μέθοδοι παρουσίασης, η υφή και η ποικιλία του παιδαγωγικού υλικού κ.ά.
 - η συνειδητοποίηση της ύπαρξης και της αξίας εναλλακτικών τρόπων μάθησης
 - η ευαισθητοποίηση σε περιβαλλοντικά ζητήματα του καιρού μας
 - η επιθυμία για ανάληψη πρωτοβουλιών στα πλαίσια της παρουσίας τους ως ενεργών πολιτών
 - η κατανόηση του κέρδους που προκύπτει μέσα από τη ομαδική συνεργασία
- Πολλά από τα παραπάνω αποτελούν βέβαια στόχους τόσο του ευρύτερου προγράμματος των Σ.Δ.Ε. όσο και του Περιβαλλοντικού Γραμματισμού και από τις απαντήσεις διαφαίνεται ότι οι στόχοι αυτοί επιτεύχθηκαν μέσα από τις παιδαγωγικές προσεγγίσεις που εφαρμόστηκαν στη διδασκαλία του γραμματισμού. Επίσης σημαντική, ενθαρρυντική για το μέλλον και αξία προσοχής κρίνεται η καταγραφή εκ μέρους πολλών εκπαιδευομένων της άποψης για την αναγκαιότητα της διδασκαλίας της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και στο τυπικό σχολείο. Είναι ενδιαφέρουσα μάλιστα η ταύτιση των απόψεων των ενήλικων εκπαιδευομένων με αντίστοιχες απόψεις αξιολογών εκπαιδευτικών. Ενδεικτικά: "...Όπως αναφέρει και η απόφαση Υπουργών Παιδείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1988 η ΠΕ πρέπει να εισαχθεί σε όλα τα σχολεία της εκπαίδευσης, περιλαμβανομένης και της επαγγελματικής και της εκπαίδευσης ενηλίκων... Γίνεται παραδεκτό ότι η ΠΕ δίνει καλύτερα αποτελέσματα όταν γίνεται με τη μορφή διεπιστημονικών προγραμμάτων, όπως περίπου αυτά που γίνονται σήμερα στην Ελλάδα. *Ίσως μάλιστα να έπρεπε να αποτελεί ένα ξεχωριστό διδακτικό αντικείμενο στο σχολείο, όχι βέβαια με τη μορφή ενός παραδισιακού μαθήματος...*" (Καλαϊτζίδης, 1999).

Βιβλιογραφία

- Βεκρής Ε. (2001), *Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας: Ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα κατά του κοινωνικού αποκλεισμού. Η ελληνική εκδοχή*, Αθήνα, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων-Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Γ.Γ.Ε.-Ι.Δ.ΕΚ.Ε. (2003), *Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας: Μια νέα ευκαιρία*, Αθήνα, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων-Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Φλογαίτη Ε. (2001), *Περιβαλλοντικός Γραμματισμός - Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Αθήνα, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων-Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

ΑΓΩΓΗ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ «ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΖΩΝΗ» ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

της Μαρίας Βαχτασβάνου- Σταμούλη

Βιολόγου και Δασκάλας
Υπεύθυνης Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Α/θμιας Εκπ/σης Ανατ. Θεσσαλονίκης

Η δυναμική ενός εκπαιδευτικού συστήματος είναι συνάρτηση των δυνατοτήτων συνεχούς προσαρμογής του, η οποία προσδιορίζεται από τη σχέση της εκπαίδευσης και της εκάστοτε κοινωνικής πραγματικότητας. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο επιχειρώντας έναν μακρόπνοο εκπαιδευτικό σχεδιασμό που να συμβαδίζει με την κοινωνική ρευστότητα της εποχής μας, την τάση της παγκοσμιοποίησης, την πολυπολιτισμική πραγματικότητα και το πνεύμα ανταγωνισμού που αναπτύσσεται σε κάθε πεδίο θεωρεί ότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα δε μπορεί πια να στηρίζεται στη λογική του παραδοσιακού γνωσιοκεντρικού σχολείου, της αποσπασματικότητας, και της παθητικότητας. Αντί αυτού προτείνεται ένα μαθητοκεντρικό σχολείο που θα είναι χώρος ζωής και χαράς, χώρος ανάπτυξης της φαντασίας και της κριτικής σκέψης, ένα σχολείο δημιουργικό, συνεργατικό, βιωματικό, ένα σχολείο δράσης.¹ Στην προβληματική αυτή το Π.Ι. επεξεργάστηκε και πρότεινε το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών. Το Δ.Ε.Π.Π.Σ, διατηρεί τα διακριτά μαθήματα στο αναλυτικό και στο ωρολόγιο πρόγραμμα, αλλά ταυτόχρονα αξιοποιεί διάφορους τρόπους συσχέτισης της γνώσης σε δυο άξονες, τον κατακόρυφο (Ενιαίο) και τον οριζόντιο (Διαθεματικό)². Στον οριζόντιο άξονα επιχειρείται η διασύνδεση όλων των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων και επιπλέον θεσμοθετούνται σχήματα προωθημένης διαθεματικότητας. Πιο συγκεκριμένα θεσμοθετούνται διαθεματικές προσεγγίσεις και μέσα στο πλαίσιο των διακριτών μαθημάτων -10% του ετήσιου διδακτικού χρόνου- εφικτή διαθεματικότητα- και εκτός αυτών, δηλαδή με τη σύμπραξη διαφορετικών μαθημάτων εκπονούνται διαθεματικά σχέδια εργασίας και διαθεματικές δραστηριότητες στη λεγόμενη Ευέλικτη ζώνη δημιουργικών και διαθεματικών δραστηριοτήτων (προωθημένη διαθεματικότητα). Η Ε.Ζ. αποτελεί ένα καινοτόμο πρόγραμμα που εντάσσεται στο υποχρεωτικό ωρολόγιο πρόγραμμα και αποβλέπει στην αναβάθμιση του κοινωνικού και πολιτιστικού ρόλου του σχολείου. Σκοπός της είναι να εξασφαλίσει στον δάσκαλο/α το θεσμικό και χρονικό πλαίσιο για να μελετήσει θέματα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τους μαθητές, ακολουθώντας τρόπους που δεν είναι εύκολο να εφαρμόσουν στο

συμβατικό πρόγραμμα. Η Ευέλικτη ζώνη καλύπτει τέσσερις ώρες στην Α' και Β' τάξη, τρεις ώρες στην Γ' και Δ' τάξη και από δυο ώρες στην Ε' και ΣΤ' τάξη, στο 6/θέσιο Δημοτικό Σχολείο.

Στο πλαίσιο της Ε.Ζ γίνεται η εκπόνηση διαθεματικών σχεδίων εργασίας (projects) που στοχεύουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού σύμφωνα με το μοντέλο της οκταπλής νοημοσύνης του Gardner,³ -που για την Π.Ε και Α.Υ αποτελεί, ως γνωστόν, σημαντική επιδίωξη. Με τις πρακτικές της Ε.Ζ., αναβαθμίζει το ρόλο των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία, την αυτονομία του δασκάλου, συνδέει το σχολείο με την κοινωνία, τη σχολική γνώση με την πραγματική ζωή, θεσμοθετείται ο πειραματισμός, η πρωτοβουλία, η καινοτομία, η φαντασία, η δημιουργικότητα μαθητών και δασκάλων. Δημιουργούνται εσωτερικά κίνητρα μάθησης. Δημιουργείται αντίδοτο στην ανελαστικότητα οργάνωσης του χρόνου, του έργου, του χώρου και των ρόλων του παραδοσιακού σχολείου και τέλος όλα αυτά δημιουργούν τις προϋποθέσεις για μεγαλύτερες αλλαγές στο εκπαιδευτικό μας σύστημα. Βέβαια υπάρχουν και ενστάσεις: ότι δηλαδή η εφαρμογή της δε συνδυάζεται με αλλαγές στη δομή του εκπαιδευτικού συστήματος, αναπαράγει τελικά τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές σχέσεις εξουσίας - που αντιμάχεται η ΠΕ - έχει στοιχεία γραφειοκρατικού ελέγχου και άλλα⁴.

Ειδικότερα σχετικά με την Π.Ε και Α.Υ στην Ε.Ζ ως προς τη θεματολογία συμβαίνει το εξής: Σύμφωνα με τις οδηγίες του Π.Ι για την εφαρμογή της Ε.Ζ στις ενδεικτικές θεματικές περιοχές⁵ για το Δημοτικό Σχολείο αναφέρονται μεταξύ άλλων και θέματα που αποτελούν αντικείμενο μελέτης της Αγωγής Υγείας και της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Όμως, το Π.Ι⁶ «φαίνεται» να διαφοροποιεί την Π.Ε. και Α.Υ. από την Ε.Ζ, αναφέροντας ότι αποτελούν πρόσθετες διαθεματικές δραστηριότητες, γεγονός που δημιουργήσει παρερμηνείες αναφορικά με τη σχέση Π.Ε, Α.Υ και Ευέλικτης Ζώνης. Έτσι εξηγείται η αρνητική στάση ορισμένων Σχολικών Συμβούλων για την ένταξη προγραμμάτων Π.Ε. και Α.Υ. στην Ε.Ζ. Η παραπάνω, όμως φαινομενική αντίφαση αίρεται και διασαφηνίζεται από τα παρακάτω: στο ερώτημα του Γραφείου ΠΕ Ανατολικής Θεσ/νίκης μέσω της γράφουσας ως υπεύθυνης ΠΕ, σχετικά με τη θέση της ΠΕ και ΑΥ

στην ΕΖ, η απάντηση που δόθηκε από το Π.Ι. είναι : « Κανένας δεν αποκλείεται από την ΕΖ και κανένας δεν έχει την αποκλειστικότητα.⁷ Επίσης, δια στόματος Η.Ματσαγγούρα:⁸ «...στόχος του Π.Ι. είναι η Ε.Ζ να μην ταυτιστεί με την Π.Ε., αλλά να αφεθεί και για άλλες προσεγγίσεις. Όλες οι προσπάθειες που γίνονται ως τώρα σε εθελοντική βάση, όπως η Π.Ε., η Α.Υ., κλπ θα στεγαστούν στην Ε.Ζ.». Ως προς τον τρόπο και χρόνο εφαρμογής της Π.Ε. στο Δημοτικό Σχολείο μέχρι το 2001 που σηματοδοτεί την έναρξη της πειραματικής εφαρμογής της Ευέλικτης Ζώνης, υπήρχαν προβλήματα στην εφαρμογή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης - αναφέρομαι μόνο στην Π.Ε. γιατί η Α.Υ ως θεσμός στα Δημοτικά Σχολεία είναι πρόσφατη το 2000. Η εφαρμογή της βρισκόταν σε ασυνέχεια με τον τρόπο λειτουργίας του Δημοτικού Σχολείου. Για να υλοποιήσει ένας δάσκαλος/α ένα πρόγραμμα Π.Ε., έπρεπε να αναλάβει πρωτοβουλία- η Π.Ε. και η Α.Υ. εκπονούνται εθελοντικά- και επειδή ήταν από τις λίγες φορές που του/της ζητούνταν κάτι τέτοιο, δεν αισθανόταν και τόσο σίγουρος/η για το πόσο καλά θα τα καταφέρει, ενώ όποτε το έκανε ένιωθε ότι δεν τον/την κάλυπτε η σχολική γραφειοκρατία. Έτσι η Π.Ε. και αργότερα η Α.Υ. λειτουργούσαν « περιθωριακά ». Οι μαθητοκεντρικές προσεγγίσεις που χρησιμοποιεί η Π.Ε. και η Α.Υ όπως τα σχέδια εργασίας (projects), η επίλυση προβλήματος, η μελέτη στο πεδίο, σε συνδυασμό με διάφορες διδακτικές στρατηγικές ανίχνευσης και τροποποίησης των εναλλακτικών ιδεών των μαθητών, η αντιπαράθεση απόψεων, η έρευνα με υποβολή ερωτήσεων, το παιχνίδι ρόλων, η κατασκευή εννοιολογικού χάρτη και άλλα, ήταν πολύ δύσκολο να εφαρμοστούν κάτω από τις συνθήκες λειτουργίας του παραδοσιακού σχολείου. Το ΥΠΕΠΘ βέβαια προτρέπει τους εκπαιδευτικούς από το 1991 -έτος εισαγωγής του θεσμού της ΠΕ στο πρόγραμμα των σχολείων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης- να ασχοληθούν με την ΠΕ, όμως η Π.Ε ακόμη δεν έχει βρει τη θέση που της ταιριάζει στο εκπαιδευτικό σύστημα τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε ελληνικό επίπεδο⁹. Αυτό συνδέεται εκτός από τα παραπάνω με μια τάση υποτίμησης του θεσμού - μικρότερη σε σχολεία που ήδη έχουν εφαρμοστεί προγράμματα Π.Ε. και Α.Υ- και κυρίως στην έλλειψη συστηματικής εφαρμογής των παραπάνω προγραμμάτων η οποία έχει ως αποτέλεσμα την παιδαγωγική τους αναποτελεσματικότητα¹⁰. Αιτία όλων αυτών κατά κοινή ομολογία των δασκάλων : η έλλειψη χρόνου. Έτσι λοιπόν η εισαγωγή της Ευέλικτης Ζώνης διευκολύνει εξαιρετικά την ανάπτυξη προγραμμάτων Π.Ε., και Α.Υ.-, καθώς αποκτούν το δικό τους χρόνο μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα. Τελειώνοντας θα θεωρούσα παράλειψη να μην αναφερθώ σε μια κοινή διαπίστωση των ασχολουμένων με την Π.Ε και Α.Υ. και όχι μόνον αυτών, στο γεγονός δηλαδή ότι το ΠΙ ενώ τονίζει ότι η ΠΕ- και η ΑΥ αργότερα- είναι το κατεξοχήν πεδίο εφαρμογής διαθεματικών προσεγγίσεων της γνώσης σε όλα τα αντικείμενα που διδάσκονται στο σχολείο, δε γίνεται καμμία αναφορά στο ρόλο της Π.Ε. για την εισαγωγή της διαθεματικότητας και της ολιστικότητας με τα σχέδια δράσης ήδη από τη δεκαετία του 1980 - παρόλα τα προβλήματα- στο ελληνικό σχολείο. Όμως αυτό το γεγονός αντισταθμίζεται στην πράξη, αφού κατά κοινή ομολογία πολλά από τα σχολεία που λειτούργησαν πιλοτικά την Ε.Ζ., εκπόνησαν προγράμματα Π.Ε. και Α.Υ. για τον απλό λόγο, ότι οι δάσκαλοι/ες που τα εφάρμοσαν, είχαν την προηγούμενη εμπειρία της διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης, μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία της Π.Ε. και της Α.Υ.¹¹

Συμπερασματικά, η σχέση μεταξύ Ε.Ζ και των προαιρετικών προγραμμάτων Π.Ε. και Α.Υ. είναι συμπληρωματική. Θεωρητικά, μεθοδολογικά και θεματικά δεν υπάρχουν διαφορές. Γι' αυτό και είναι δυνατή η συνεργασία τους στη διαχείριση του χρόνου. Μπορούν έτσι κάποια θέματα μελέτης να αρχίζουν στο πλαίσιο της Ε.Ζ. και να ολοκληρώνονται εκτός του υποχρεωτικού ωρολογίου προγράμματος ως καινοτομικά προαιρετικά προγράμματα ή και το αντίστροφο. Η Ε.Ζ αποτελεί ένα καλό πλαίσιο θεσμοθέτησης και στήριξης των προγραμμάτων Π.Ε. και Α.Υ.¹² το οποίο, έχοντας υπόψη τα παραπάνω, είναι καλό να εκμεταλλευτούμε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγγελίδου, Ε. *Προβληματισμοί στη διδακτική της ΠΕ. Εκπαιδευτική Κοινότητα τεύχος 49. 1999*
- Γεωργόπουλος, Α. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Gutenberg. 1993*
- Γρόλλιος, Γ. *Ευέλικτη ζώνη και μέθοδος Project. Εισήγηση σε ημερίδα της Π.Ε.Κ.Π.Ε. Απρίλιος 2002.*
- Ματσαγγούρας, Η. *Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση. Αθήνα 2002. Μ.Π.Γρηγόρης*
- Μπαγάκης, Γ. *Εμπειρίες και σκέψεις εκπαιδευτικών για τα Προαιρετικά Εκπαιδευτικά Προγράμματα.. Αθήνα 2001. Μεταίχιμο*
- Παπαδημητρίου, Β. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και σχολείο. Αθήνα 1998. Τυπωθήτω*
- ΥΠΕΠΘ -Π.Ι. *Οδηγίες για την πιλοτική εφαρμογή των προγραμμάτων της ευέλικτης ζώνης στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Αθήνα 2001.*
- ΥΠΕΠΘ -Π.Ι. *Αναφορά στο διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγραμμάτων σπουδών υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Επιμορφωτικό σεμινάριο-διάλογος. Θεσσαλονίκη 2002.*
- ΥΠΕΠΘ Έγγραφο με θέμα « Ο ρόλος των Υπευθύνων Π.Ε. και Α.Υ. στην Ε.Ζ» 16744/Γ2 19-2-03
- ΥΠΕΠΘ-Π.Ι. *Επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων Τεύχος 7. Αλαχιώτης, Στ. Για ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα. Αθήνα 2002*
- ΥΠΕΠΘ-Π.Ι. *Επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων Τεύχος 6. Αλαχιώτης, Στ. Η ευέλικτη ζώνη του σχολείου. Αθήνα 2002*
- Φλογαίτη, Ε. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Αθήνα 1993. Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις*
- Χρυσάφιδης, Κ. *Βιωματική- επικοινωνιακή διδασκαλία. Αθήνα 2000. Gutenberg*

¹ Οδηγίες Π.Ι για την πιλοτική εφαρμογή της Ε.Ζ

² Ματσαγγούρας (2002)

³ Ματσαγγούρας (2002), σελ.282, Φλογαίτη (1993), Γεωργόπουλος (1993)

⁴ Γρόλλιος (2002)

⁵ Οδηγίες ΠΙ για Ε.Ζ, σελ 19

⁶ « Αναφορά στο Δ.Ε.Π.Π.Σ». κεφ. 16,17

⁷ Σχετικό έγγραφο ΥΠ.Ε.Π.Θ με αρ.πρωτ 1674/Γ2 19-2-03

⁸ Ημερίδα Π.Ε.Ε.Κ.Π.Ε (Απρίλιος 2002)

⁹ Παπαδημητρίου 2002

¹⁰ Αγγελίδου (1999)

¹¹ Αλαχιώτης Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών θεμάτων τεύχος 6

¹² Ματσαγγούρας 2002 σελ 132, Μπαγάκης 2001

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΥΝΟΔΟΙΠΟΡΟΙ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Αναστασία Φακίδου
Δασκάλα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση από τη στιγμή που άρχισε να εφαρμόζεται στο Δημοτικό Σχολείο αποτέλεσε ώρα ευχάριστη και δημιουργικής ενασχόλησης των μαθητών. Οι συζητήσεις για θέματα σύγχρονα που αφορούν το περιβάλλον (φυσικό, τεχνικό, κοινωνικό) στις οποίες κάθε άποψη γίνεται σεβαστή, οι αναζητήσεις σε βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά, διαδίκτυο για το εξεταζόμενο θέμα, η συνεργασία των μαθητών σε ομάδες, οι εκπαιδευτικές επισκέψεις και οι επιτόπιες έρευνες (μελέτες πεδίου), η αναζήτηση λύσεων για την επίλυση του υπό εξέταση προβλήματος, η δημιουργία αφισών, κόμικς, για να αναφέρουμε μερικές μόνο από τις μαθητικές δραστηριότητες της Π.Ε., ήταν κάτι νέο για τις μέχρι τότε σχολικές πρακτικές.

Εξίσου σημαντική προσφορά της Π.Ε. ήταν και η ευκαιρία που έδωσε σε μας τους δασκάλους να χρησιμοποιήσουμε στη διδακτική πράξη ιδέες όπως η μάθηση έξω από τους τοίχους του σχολείου, η επολογή θεμάτων από τα ενδιαφέροντα των παιδιών, η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, οι διεπιστημονικές προσεγγίσεις ενός θέματος και η μέθοδος project (σχέδια εργασίας) που είναι τα ζητούμενα σήμερα όπως φαίνεται και από το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) που συνέταξε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και δίνουμε φέτος στα σχολεία. Στα Δ.Ε.Π.Π.Σ. βλέπουμε για το κάθε μάθημα να προτείνονται διαθεματικά σχέδια εργασίας (project) με προεκτάσεις σε όλα τα μαθήματα, συμβάλλοντας έτσι στη διασύνδεση γνωστικών αντικειμένων και στη σφαιρική ανάλυση βασικών εννοιών, αποβλέποντας στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και στην ενίσχυση της γενικής παιδείας.¹

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η θεωρία στην οποία στηρίζεται η εξακίνωση του θέματος ενός σχεδίου εργασίας είναι η θεωρία της Πολλαπλής Νοημοσύνης του H. Gardner. Κατά τον Gardner η νοημοσύνη δεν είναι ούτε μία ούτε ενιαία αλλά μια πολύπλοκη σύνθεση ξεχωριστών γνωρισμάτων τα οποία δεν δρουν αθροιστικά αλλά δημιουργούν μια δυναμική ιδιότυπη και μοναδική για κάθε άτομο.² Οι 8 τύποι νοημοσύνης κατά τον Gardner είναι: 1) η γλωσσική, 2) η λογικομαθηματική, 3) η χωρική, 4) η κιναισθητική, 5) η νατουραλιστική, 6) η μουσική, 7) η ενδοπροσωπική, 8) η διαπροσωπική.

Καταστάσεις μάθησης που στοχεύουν στην ανάπτυξη των δύο πρώτων τύπων νοημοσύνης χρησιμοποιήθηκαν πολλές από το παραδοσιακό σχολείο και είναι σε όλους μας γνωστές. Στη χωρική νοημοσύνη απευθύνονται δραστηριότητες που χρησιμοποιούν εννοιολογικούς χάρτες, γραφικές αναπαραστάσεις, τριδιάστατα μοντέλα αλλά και μεταφορικές εικόνες και εικαστικές συνθέσεις. Την κιναισθητική νοημοσύνη αξιοποιούν οι διδακτικές προσεγγίσεις που συμπεριλαμβάνουν δραματοποιήσεις, κατασκευές, συναρμολογήσεις και πρακτική αξιοποίηση υλικών.

Η νατουραλιστική νοημοσύνη βρίσκει διδακτική έκφραση στις προσεγγίσεις που ενθαρρύνουν την συστηματική παρατήρηση, τις ταξινομήσεις και την αναζήτηση τρόπων αξιοποίησης των χαρακτηριστικών που έχουν τα επιμέρους φυσικά υλικά.

Η μουσική νοημοσύνη προάγεται με τη διάχυση της μουσικής σ' όλα τα μαθήματα.

Οι διδακτικές παρεμβάσεις για την ανάπτυξη της ενδοπροσωπικής νοημοσύνης αποβλέπουν στην ενίσχυση της αυτοπειθαρχίας, του αυτοσυναίσθηματος και της αυτορρυθμιζόμενης μάθησης των μαθητών.

Ενώ για την ανάπτυξη της διαπροσωπικής νοημοσύνης προτείνεται η εργασία των μαθητών σε ομαδικές δραστηριότητες.

Για την ανάπτυξη τριών από τους οκτώ τύπους νοημοσύνης προτείνονται δραστηριότητες που περιλαμβάνονται και στους άξονες ανάπτυξης του μαθήματος της εικαστικής αγωγής.

Αν συνοπολογίσουμε πως και τα σχέδια εργασίας κατατάσσονται σε 3 μεγάλες κατηγορίες: α) μελέτες γραφείου, β) έρευνες πεδίου, γ) κατασκευές, και κάθε κατηγορία απαρτίζεται επί μέρους περιπτώσεις, αντιλαμβανόμεστε πως η Π.Ε. και τα εικαστικά δεν είναι ένα αταίριαστο

ζευγάρι αφού εντάσσεται στην τρίτη κατηγορία και μάλιστα στις υποκατηγορίες 1) κατασκευές χρηστικών αντικειμένων, 2) καλλιτεχνικές συνθέσεις. Η τέχνη στην υπηρεσία της οικολογίας μας έχει δώσει ενδιαφέροντα έργα που ευαισθητοποιούν το κοινό σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον. Ας αναφέρουμε εδώ το γνωστό έργο με τον τίτλο "η φύση εκδικείται" που απεικονίζει έναν πεταλούδοκυνηγό που τον κυνηγούν ... οι πεταλούδες, ή το φυλακισμένο δέντρο του Δ. Γέρου.

Η εννοιολογική τέχνη με τις εγκαταστάσεις της π.χ. τα μεταλλικά δέντρα στο Αττικό Μετρό, ή ο χάρτινος κήπος του Παύλου, ή τα χάρτινα δέντρα του Κ. Τσόκλη, αυξάνει την ένταση του μηνύματος καθώς ο θεατής σε κάποια έργα περιφέρεται μέσα στο έργο.

Η trash art πάλι, ανάγει τα σκουπίδια σε πολύτιμα υλικά, κατασκευάζοντας μ' αυτά έργα τέχνης στα οποία αφιερώνονται εκθέσεις όπως "ο μαραθώνιος δημιουργίας και ανακύκλωσης" πέρυσι το καλοκαίρι στο Γκάζι. Φωτογραφίες έργων τέχνης όπως τα παραπάνω μπορούν να σχολιαστούν στο μάθημα της εικαστικής αγωγής ώστε να αναπτυχθούν στους μαθητές οι απαραίτητες δεξιότητες στη χρήση υλικών και η ικανότητα να εκφράζουν τα συναισθήματα ή τις ιδέες τους μέσω της τέχνης ώστε στις διαθεματικές προσεγγίσεις της Π. Ε. στην τέχνη, να δημιουργούν ενδιαφέροντα έργα. Έργα - μηνύματα, έργα - διαμαρτυρίες στα οποία θα χρησιμοποιούν ενουνεϊδητα τα κατάλληλα μορφικά στοιχεία ανάλογα με τις σκέψεις ή τα συναισθήματα που θέλουν να μοιραστούν με τους αποδέκτες των έργων τους.

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

Ενδεικτικά, ας αναφέρουμε ένα παράδειγμα διαθεματικής προσέγγισης του θέματος «ανακύκλωση» στην Π.Ε. και στην εικαστική αγωγή που εφαρμόστηκαν σε δημοτικά σχολεία του Βόλου.

Δεν θα περιγράψουμε ολόκληρη την πορεία που ακολουθήθηκε κατά την εξέταση αυτού του θέματος. Ένα τέτοιο εγχείρημα θα ξεπερνούσε κατά πολύ την έκταση που συνήθως καταλαμβάνει ένα άρθρο. Θα περιοριστούμε στην σύντομη περιγραφή της προσέγγισης που επικερίθη στις ώρες της εικαστικής αγωγής. Ο τίτλος που δόθηκε σ' αυτή την προσέγγιση ήταν: "Ένα βήμα πριν την ανακύκλωση" ή "Παράταση ζωής σε άχρηστα αντικείμενα". 1) Μαθητές της Α' & της Β' τάξης κατά τη φάση του ιδεοκαταιονισμού (brainstorming) και της αναζήτησης ιδεών-λύσεων στην ερώτηση: Τι

μπορούμε να κάνουμε με τις χάρτινες συσκευασίες γάλακτος αφού δεν μπορούμε να τις ρίξουμε στον κάδο ανακύκλωσης; πρότειναν να τις κάνουμε:

- γλάστρες και να φυτέψουμε δυόσμο, μαϊντανό, βασιλικό
- μολυβοθήκες για να τακτοποιήσουμε τα διάφορα είδη χρωστικών υλικών (μαρκαδόρους, ξυλομπογιές, πινέλα)
- φαναράκια (με κεράκι gechaud) για το μπαλκόνι του σπιτιού μας
- σπιτάκια για τις λιλιπούτειες κούκλες μας
- κάστρο για να πολεμήσουν τα στρατιωτάκια μας.

Σκοπός της ενότητας

Η μετατροπή άχρηστων αντικειμένων σε χρήσιμα αντικείμενα αισθητικής ποιότητας.

Στόχοι

α) Να συλλέξουν και να αποθηκεύσουν άχρηστα υλικά συσκευασιών. **β)** Να παρατηρήσουν και να περιγράψουν αντικείμενα και εικόνες αντικειμένων. **γ)** Να αναγνωρίσουν χρώματα, σχήματα και σχέδια ζωγραφισμένα σε τρισδιάστατα αντικείμενα αλλά και σε εικόνες αντικειμένων. **δ)** Να διακρίνουν και να ονομάσουν την υφή επιφανειών και είδη γραμμών και να χρησιμοποιούν αυτό το εικαστικό λεξιλόγιο στην περιγραφή έργων. **ε)** Να αναζητήσουν σε εικονογραφημένα παραμύθια συγκεκριμένες εικόνες. **στ)** Να συνεργαστούν σε ομάδες, συγκεντρώνοντας και αλληλοδανειζόμενοι τα υλικά που είναι απαραίτητα για τις κατασκευές. **ζ)** Να χρησιμοποιήσουν με φαντασία το “άχρηστο υλικό” **η)** Να αντλήσουν ιδέες από το συγκεντρωμένο εποπτικό υλικό και να τις επεξεργαστούν κατά την κατασκευή των έργων τους.

Την ώρα της εικαστικής αγωγής μελετήσαμε εποπτικό υλικό, τρισδιάστατα αντικείμενα και φωτογραφίες. Παρατηρήσαμε τη διακόσμηση σε γλάστρες και μολυβοθήκες, το χρώμα, το σχέδιο, αν είναι ζωγραφισμένο σε μια πλευρά ή σε όλες, αν είναι συνεχόμενο (μπορντούρα), αν η διακόσμηση είναι ζωγραφισμένη ή χαραγμένη πάνω στη λεία επιφάνεια της γλάστρας ή είναι ανάγλυφη και προεξέχει, σε τι είδους γραμμή απολήγει το χέλιος της γλάστρας (καμπύλη, κυματιστή, οδοντωτή).

Αναζήτησαν στη βιβλιοθήκη της τάξης αλλά και του σπιτιού τους εικονογραφημένα παραμύθια που απεικονίζουν σπιτία, παλάτια και κάστρα. Τα παρουσίασαν στην τάξη και μελετήσαμε το χρώμα των τοίχων, των πορτοπαράθυρων, των σκεπών. Τη θέση της πόρτας,

των παραθύρων και των μπαλκονιών αν υπήρχαν, το είδος των γραμμών που κυριαρχούν στο σχέδιο του σπιτιού ή του κάστρου (ευθείες, καμπύλες ή τεθλασμένες).

Το εποπτικό υλικό μετά τη μελέτη του, συγκεντρώθηκε σε μια γωνιά της αίθουσας ώστε να λειτουργήσει ανατροφοδοτικά. Κατά τη φάση της κατασκευής των αντικειμένων το κάθε παιδί αποφάσισε σε τι θα μεταμορφώσει τα χαρτοκούτια που είχαμε συγκεντρώσει κατά τη διάρκεια προγενέστερων φάσεων.

Ακολούθησε ο σχηματισμός τριών ομάδων ανάλογα με το είδος της κατασκευής (γλάστρα ή μολυβοθήκη, σπίτι ή παλάτι, κάστρο).

Τα μέλη της κάθε ομάδας συζήτησαν για το είδος των υλικών που θα χρειαστούν εκτός από τα χαρτοκούτια, δηλ. κόλλες, τέμπερες, πινέλα, διάφορα είδη χαρτονιών κ.λ.π. Ένας από κάθε ομάδα πήγε στην ντουλάπα της τάξης με τα χαρτικά και προμήθευσε την ομάδα του με τα απαραίτητα υλικά.

Όταν οι κατασκευές τελείωσαν το κάθε παιδί παρουσίασε το έργο του ενώπιον των συμμαθητών του περιγράφοντας το και χρησιμοποιώντας το λεξιλόγιο που γνώρισε κατά τη φάση της μελέτης του εποπτικού υλικού. Τα έργα των μαθητών εκτίθονταν κάθε χρόνο το πρώτο δεκαήμερο του Ιουνίου στο σχολείο αλλά και στα περίπτερα που στήθηκαν κάποιες χρονιές στο πάρκο της παραλίας του Βόλου με πρωτοβουλία του Υπευθύνου Π.Ε. Ν. Μαγνησίας για την παρουσίαση των έργων των δημοτικών σχολείων που συμμετείχαν εκείνη τη χρονιά σε προγράμματα Π.Ε.

Οι μαθητές ευαισθητοποιημένοι για την ανάγκη της ανακύκλωσης υλικών, οδηγούνται σταδιακά στην ιδέα της αξιοποίησης των “σκουπιδιών” στην καθημερινή μας ζωή, παρατείνοντας την χρησιμότητά τους. Επανασυνδέθηκαν έτσι με την πρακτική των ανθρώπων παρελθόντων εποχών, όπου το καθετί επαναχρησιμοποιούνταν ώπου να εξαντληθούν οι δυνατότητές τους, περιορίζοντας έτσι την δαπάνη φυσικών και οικονομικών πόρων αλλά και τον όγκο των σκουπιδιών.

Το πρόβλημα της διαχείρισης των αστικών απορριμμάτων συνεχώς διογκώνεται, αναδεικνύοντάς το σ’ ένα από τα κρίσιμότερα που πρέπει να αντιμετωπίσουμε στο άμεσο μέλλον. Είναι καιρός να συνειδητοποιήσουμε πως: “το προϊόν που πετάμε δεν είναι απλό σκουπίδι, καθώς εμπεριέχει τους πόρους που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή του. Εάν προσθέσουμε όλους αυτούς τους πόρους, το πραγματικό βάρος μιας οδοντόβουρ-

τσας ανέρχεται σε 1,5 κιλό”, όπως είπε η κ. Μάργκοτ Βάλστρομ επίτροπος αρμόδια για το περιβάλλον. Βέβαια, οι μαθητές της Α’ & Β’ τάξης του δημοτικού σχολείου δεν είναι δυνατόν να κατανοήσουν τις παραπάνω έννοιες αλλά περιλαμβάνεται στις νοητικές τους δυνατότητες η κατανόηση πως πριν πετάξουμε την άχρηστη για τα δόντια μας οδοντόβουρτσα στο σωρό των σκουπιδιών που μεγαλώνει καθημερινά, μπορεί να μας είναι χρήσιμη για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα ως χρωστικό εργαλείο σε πολλές τεχνικές ζωγραφικής (π.χ. στένσιλ, χρωματισμός μεγάλων σε έκταση επιφανειών).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο Schiller στις επιστολές του με τίτλο “Για την αισθητική αγωγή του ανθρώπου” υποστηρίζει πως ο άνθρωπος για να ξανακερδίσει την αρμονία του μέσα στον κατακερματισμένο κόσμο που ζει, χρειάζεται αγωγή. Ικανή όμως να φέρει τον άνθρωπο σε συμφωνία με τον εαυτό του και κατά συνέπεια με το περιβάλλον του και να τον οδηγήσει στην πραγματική ελευθερία, είναι μόνη η τέχνη.³

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1 Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών, Υ.Π.Ε.Π.Θ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, τόμ. Α’ Αθήνα, 2002

2 Ματσαγγούρας, Η., Η Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση-Εννοιοκεντρική αναπλαισίωση και σχέδια εργασίας, Αθήνα: Γρηγόρης 2003

3 Reple, Α. Ιστορία της παιδαγωγικής, Αθήνα: Δ. Παπαδήμα 1990

* Παπαδημητρίου, Β., Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και σχολείο-Μια διαχρονική θεώρηση, Αθήνα: Γ. Δάρδανος 1998

* Γεωργόπουλος, Α., Τσαλίκη, Ε., Περιβαλλοντική Εκπαίδευση-Αρχές-Φιλοσοφία-Μεθοδολογία-Παιχνίδια & Ασκήσεις, Αθήνα GYTENBERG 1993

* Μυταράς, Δ., Το μοντέλο οικολογίας-Μια πειραματική μέθοδος διδασκαλίας, Αθήνα: Καστανιώτης 2001

* Charpan, Laura, Διδακτική της Τέχνης, Αθήνα: Νεφέλη

* Βάλστρομ, Μάργκοτ, Πρωτόκολλο για την Αειφόρο Ανάπτυξη, εφημ. “Καθημερινή”, 8/6/2003

* Τερζής, Γιώργος, “Στην Ευρώπη θάβουν, καινε και διαχωρίζουν”, εφημ. “Καθημερινή”, 8/6/2003

**ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΟΥ 1ΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟΥ Β/ΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Ν. ΚΟΖΑΝΗΣ την
σχολ.χρονιά 2001-2002**

της Στεργίου Βασιλικής

Το 1ο Γραφείο Β/θμιας Εκπαίδευσης Ν.Κοζάνης καταβάλει ιδιαίτερη προσπάθεια στήριξης του θεσμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Κατά την διάρκεια της σχολικής χρονιάς 2001-2002 υλοποιήθηκαν 20 προγράμματα Π.Ε. στα σχολεία της Επαρχίας Εορδαίας του Ν. Κοζάνης, από τα οποία τα 14 διεκπεραιώθηκαν στα Γυμνάσια και τα 6 σε Λύκεια της περιοχής μας. Στις περιβαλλοντικές ομάδες συμμετείχαν 409 μαθητές, ποσοστό 9,7% του συνολικού αριθμού των 3973 μαθητών. Στις παιδαγωγικές ομάδες συμμετείχαν 27 εκπαιδευτικοί εκ των οποίων οι 18 ήταν γυναίκες και οι 9 άντρες. Σχετικά με τις ειδικότητες των καθηγητών η πλειονότητα ήταν ΠΕ4 και ΠΕ2, ενώ οι υπόλοιπες ειδικότητες ακολουθούν με μικρές συμμετοχές.

Οι γενικές παρατηρήσεις μας είναι:

- Αύξηση του αριθμού των καθηγητών που ενδιαφέρονται για τον θεσμό της Π.Ε.
- Αύξηση του αριθμού των μαθητών που συμμετέχουν.
- Αύξηση του αριθμού των προγραμμάτων.

Και οι προτάσεις που διαμορφώθηκαν είναι:

- Ναι στη ζώνη των καινοτόμων δράσεων.
- Περισσότερη επιμόρφωση των καθηγητών στο σχολείο που εργάζονται
- Μεγαλύτερη οικονομική στήριξη των προγραμμάτων.

Επειδή πιστεύουμε ότι οι θέσεις και οι απόψεις των εκπαιδευτικών για την Π.Ε. καθορίζουν την πορεία εφαρμογής της στα σχολεία, προσπαθήσαμε να τις αποτυπώσουμε στο ερωτηματολόγιο που τους διανεμάμε και που συμπλήρωσαν δυστυχώς οι μισοί (51,8%). Με προσεκτική παρατήρηση των απαντήσεων φαίνεται να υπάρχει επιτυχία των στόχων της Π.Ε. και κυρίως οικολογική ευαισθητοποίηση των μαθητών. Ακολουθεί η ανάλυση του ερωτηματολογίου.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΠΕ ΣΧΟΛ. ΕΤΟΣ 2001-2002

Αριθμός καθηγητών που συμμετείχαν στο ερωτηματολόγιο: 14
Αριθμός καθηγητών που συμμετείχαν σε προγράμματα: 27
Ποσοστό συμμετοχής στο ερωτηματολόγιο: 51,85%

1. Πόσα χρόνια κάνετε Περιβαλλοντική Εκπαίδευση ;

Ερωτηθέντες	Χρόνια	Ποσοστό
7	1	50,00%
2	2	14,29%
1	3	7,14%
2	4	14,29%
2	15	14,29%
ΣΥΝΟΛΑ:	14	100,00%

2. Κάνετε κάθε χρόνο ΠΕ;

ναι (7) όχι (7)

Το 50% του δείγματος δεν ασχολείται με ΠΕ κάθε χρόνο ενώ το 50% ασχολείται με ΠΕ κάθε χρόνο.

3. Με ποιο τρόπο ασχολείστε με την ΠΕ ; (*)

(13 - 92,85%) συμμετέχω σε προγράμματα ΠΕ
(5 - 35,71%) διαπραγματεύομαι περιβαλλοντικά θέματα στα πλαίσια των μαθημάτων μου
(7 - 50%) προσκαλώ ειδικούς σε θέματα περιβάλλοντος να μιλήσουν στους μαθητές
(8 - 57,14%) παρακινώ το ενδιαφέρον των μαθητών στα πλαίσια σχολικών εκδρομών ή ανάλογων εκδηλώσεων
(2 - 14,28%) εφαρμόζω περιβαλλοντικές δραστηριότητες στο μάθημα της ημέρας

(3 - 21,42%) δίνω στους μαθητές συνθετικές εργασίες με περιβαλλοντικό περιεχόμενο στο σχολείο ή στο σπίτι
(-) άλλοι τρόποι.....

Κυρίαρχες απαντήσεις οι (α) και (δ) με ποσοστό 92,85% και 57,14% αντίστοιχα. Η συμμετοχή σε προγράμματα έρχεται σε αντίθεση με την προηγούμενη ερώτηση.

**4. Πού πρέπει, κατά τη γνώμη σας, να επικεντρω-
νεται η ΠΕ; (*)**

(9 - 62,28%) στο φυσικό περιβάλλον
(3 - 21,42%) στο τεχνητό περιβάλλον
(8 - 57,14%) στο κοινωνικό περιβάλλον
(9 - 64,28%) στο πολιτισμικό περιβάλλον
(9 - 64,28%) στη μελέτη των τοπικών περιβαλλοντικών προβλημάτων
(9 - 64,28%) στη μελέτη των παγκοσμίων περιβαλλοντικών προβλημάτων
(5 - 31,71%) καθετί αποτελεί και πρέπει να αποτελεί για όλους θέμα ΠΕ
(-) άλλο

Τέσσερις δεσπόζουσες απαντήσεις οι (α), (δ), (ε), (ζ) με ποσοστό 64,28%. Επικεντρωμένες στο φυσικό πολιτιστικό περιβάλλον τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε τοπικό επίπεδο.

* Δυνατότητα πολλαπλής απάντησης

5. Η ΠΕ έτσι όπως γίνεται σήμερα δέχεται έντονη κριτική. Οι παρακάτω περιπτώσεις εκφράζουν ένα μέρος αυτής. Παρακαλώ δώστε την άποψη σας για τις περιπτώσεις που ακολουθούν χρησιμοποιώντας την κλίμακα 1-5. (1: διαφωνώ τελείως, -, 5: συμφωνώ απόλυτα). (Δώστε με ✓ την απάντησή σας σε όλες τις περιπτώσεις)

	1	2	3	4	5
> η ΠΕ δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στην απόκτηση γενικών γνώσεων αγνοώντας άλλες παραμέτρους	5 35,71%	3 21,42%	5 35,71%		
> η ΠΕ δίνει τη βαρύτητα που θα έπρεπε στην απόκτηση βασικών οικολογικών γνώσεων και περιβαλλοντικών εννοιών	1 7,14%	1 7,14%	3 21,42%	5 35,71%	2 14,28%
> η ΠΕ δε δίνει τη βαρύτητα που θα έπρεπε στην απόκτηση βασικών οικολογικών γνώσεων και περιβαλλοντικών εννοιών	7 50%	2 14,28%	1 7,14%		
> η ΠΕ δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στο φυσικό περιβάλλον αγνοώντας τις άλλες πλευρές του (κοινωνικό, πολιτισμικό, τεχνητό, οικονομικό κ.λ.π)	4 28,57%	4 28,57%	4 28,57%	3 21,42%	
> η ΠΕ παρόλο που δίνει θεωρητικά έμφαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και στην υιοθέτηση συμπεριφορών στην πράξη αυτό δεν επιτυγχάνεται	2 14,28%	5 35,71%	2 14,28%	4 28,57%	
> η επίλυση πολυσύνθετων περιβαλλοντικών προβλημάτων μέσα από την ΠΕ είναι ουτοπική	7 50%	2 14,28%	1 7,14%		2 14,28%
> τα προγράμματα ΠΕ προβάλλουν μια απλουστευμένη και ίσως λανθασμένη εικόνα για τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τους τρόπους επίλυσής τους	7 50%	3 21,42%	2 14,28%		

Άξιες λόγου η (β) και η (ε) απάντηση όπου η αμφιβολία της ουτοπίας για παρέμβαση και επίλυση προβλημάτων συμφωνεί απόλυτα με το ότι η ΠΕ ασχολείται περισσότερο με την μετάδοση γνώσεων και λιγότερο με την πρακτική παρέμβαση.

6. Για ποιους λόγους ασχολείστε με την ΠΕ; (*)

- (10 - 71,42%) από ενδιαφέρον για το φυσικό περιβάλλον
 (8 - 57,14%) αποτελεί μια ευχάριστη εμπειρία
 (5 - 35,71%) θεωρώ ότι συμβάλλω στην επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων
 (1 - 7,14%) για επαγγελματικούς / οικονομικούς λόγους
 (3 - 21,42%) για τη μακροπρόθεσμη επίδραση της στην «ποιότητα ζωής» του κοινωνικού συνόλου
 (5 - 35,71%) από ενδιαφέρον για το ευρύτερο περιβάλλον
 (9 - 64,28%) αποκομίζω νέες γνώσεις
 (8 - 57,14%) πιστεύω στην αξία της, ως εκπαιδευτικής φιλοσοφίας και πρακτικής
 (12 - 85,71%) για τη θετική επίδραση της σε γνώσεις / συμπεριφορά / χαρακτήρα των μαθητών
 (-) άλλοι λόγοι.....

Δεσπόζουσες απαντήσεις η (α) και η (θ) με τρίτη την (ζ) με ποσοστά αντίστοιχα 71,42%, 85,71% και 64,28% αντίστοιχα. Εδώ διαφαίνεται καθαρά ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας των υποκειμένων και η προσπάθεια για οικοδόμηση του μέλλοντος μέσω της απόκτησης των γνώσεων παραδίδοντας την αγωνιστική ακυαλή στις επόμενες γενεές. Από την πλευρά αυτή θεωρούνται απολύτως επιτυχημένα τα αποτελέσματα της Περιβαλλοντικής προσπάθειας του ΥΠΕΠΘ. Διότι αν θεωρήσουμε ότι την οικοδόμηση του μέλλοντος την εμπιστευθήσατε στο θέμα της «παίδειας» με την ευρύτερη έννοια του όρου ο συνδυασμός των 3 απαντήσεων δίδει άριστη επιτυχία στόχων ΠΕ.

7. Τί λαμβάνετε υπόψη κατά την επιλογή και διαπραγμάτευση ενός θέματος; (*)

- (9 - 64,28%) την επικαιρότητα του
 (6 - 42,86%) τον τοπικό του χαρακτήρα
 (8 - 57,14%) τις προτάσεις των μαθητών
 (1 - 7,14%) την ύπαρξη χρηματοδότησης
 (1 - 7,14%) τη διαπραγμάτευση του θέματος στο παρελθόν από συναδέλφους
 (3 - 21,42%) τη μη διαπραγμάτευση του θέματος στο παρελθόν
 (5 - 35,71%) τους προσωπικούς μου προσανατολισμούς
 (4 - 28,57%) την επάρκεια βιβλιογραφικού και λοιπού υλικού για την προσέγγιση του
 (3 - 21,42%) τις μικρές οικονομικές απαιτήσεις για τη διεξαγωγή του
 (6 - 42,86%) τη δυνατότητα εξέτασης περισσότερων διαστάσεων του περιβάλλοντος εκτός από τις φυσικές
 (3 - 21,42%) την ευκολία συνεργασίας με φορείς, υπηρεσίες, ειδικούς επιστήμονες και λοιπές πηγές
 (1 - 7,14%) κατευθύνσεις Υπουργείου ή υπευθύνων ΠΕ
 (1 - 7,14%) άλλο.....

Η επιλογή και διαπραγμάτευση του θέματος ΠΕ επιλέγεται ανάλογα με την επικαιρότητά του (64,28%), τις προτάσεις των μαθητών (57,14%) και την δυνατότητα εξέτασης περισσότερων διαστάσεων του περιβάλλοντος εκτός από τις φυσικές. Εδώ θα πρέπει να υπογραμμίσουμε την μικρή σημασία που δίνουν τα υποκείμενα στην χρηματοοικονομική πλευρά του ζητήματος και μάλιστα ιδιαίτερα την ερώτηση για την μη ύπαρξη χρηματοδότησης.

8. Με ποια θέματα έχετε ασχοληθεί έως τώρα;

Θέμα	Έτος	Θέμα	Έτος
Καλλιέργεια πατάτας	98 - 99	Βιβλία οικολογίας Εσθραίας	01 - 02
Πηγές Μουρικίου	99 - 00	Περιβάλλον και Υγεία	00 - 01
Ήπιες μορφές ενέργειας	00 - 01	Μόλυση υδάτων	00 - 01
Νερό... πηγή ζωής	01 - 02	Τέχνη και απορρίμματα	01 - 02
Περί ανέμων και υδάτων και μεταλλαγμένων πιάτων	01 - 02	Περιβάλλον-εκπαίδευση -άνθρωπος	99 - 00
Παραδοσιακά παιχνίδια του τόπου μας	01 - 02	Επιφανειακά και υπόγεια ύδατα	00 - 01
Κλίμα καιρός	01 - 02	Ελληνικά δάση	01 - 02

9. Αν έχετε ασχοληθεί με το «δάσος» σε ποιο από τα παρακάτω θέματα δώσατε έμφαση; (*)

- αβιοτικό παράγοντες παραγωγή ξύλου-χαρτίου (1) αντιρρυπαντικός ρόλος (1)
 κλωρίδα-πανίδα (2) αναψυχή (1) διαχείριση δάσους
 τροφικές σχέσεις (1) υδρολογικός ρόλος κίνδυνοι-απειλές (1)
 αλληλεξάρτηση παραγόντων αντιδιαβρωτικός ρόλος (1) συμπεριφορά ανθρώπου (1)
 φωτοσύνθεση αντιπλημμυρικός ρόλος (1) προστασία του δάσους (1)
 άλλο.....

10. Με ποιους φορείς ήρθατε σε επαφή κατά τη διάρκεια διαπραγμάτευσης του θέματος αυτού; (*)

- WWF Διεύθυνση Γεωργίας Δήμος-Κοινότητα (1)
 Greenpeace (1) Δασική Υπηρεσία (1) Δ/ση Α' βάθμιας Εκπ/σης (1)
 Φιλοδασικοί Σύλλογοι Ινστιτούτο Δασ. Ερευνών Δ/ση Β' βάθμιας Εκπ/σης (3)
 Μουσ. Φυσ. Ιστορ. Τουλανδρή ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. Α.Ε.Ι. (...)
 ΚΠΕ (2) Ε.Ε.Π.Ε.Ε. Τ.Ε.Ι. (...)
 άλλο Δημοτική Βιβλιοθήκη (1)

11. Ποιες δυσκολίες έχετε συναντήσει κατά τη διαπραγμάτευση του δάσους; (*)

.....

12. Αν δεν έχετε ασχοληθεί με το δάσος μπορείτε να αναφέρετε για ποιους λόγους; (*)

Οι απαντήσεις που έχουν δοθεί είναι:

α) Γιατί οι μαθητές επέλεξαν άλλο θέμα, β) Επειδή ασχολήθηκαν άλλοι συναδέλφοι με αυτό το θέμα θεωρείται ότι έχει κορεστεί γ) Πιθανόν να ασχοληθούν στο μέλλον

Ερωτήσεις (9, 10, 11, 12) Με τα μικρά ποσοστά των απαντήσεων, διαφαίνεται μια δυσκολία στη διαχείριση του θέματος αλλά και η μεγαλύτερη θεωρητική βοήθεια προσφέρεται μονό από σχολικές πηγές. Επίσης να τονιστεί ότι εφόσον ζούμε σε καθαρά βιομηχανική περιοχή είναι εκ των πραγμάτων δύσκολη η επεξεργασία του θέματος

13. Κατά τη διάρκεια διαπραγμάτευσης ενός θέματος ΠΕ πόσο συχνά χρησιμοποιείτε τα παρακάτω μέσα και πρακτικές; (Δώστε με ✓ την απάντησή σας σε όλες τις περιπτώσεις)

	πάντα	πολύ συχνά	συχνά	ελάχιστα	ποτέ
> έρευνα ενός θέματος μέσω υποβολής ερωτήσεων από τον εκπαιδευτικό	2 14,28%	6 42,35%	6 42,35%	1 7,14%	
> έρευνα ενός θέματος μέσω υποβολής ερωτήσεων εκ μέρους των μαθητών	1 7,14%	5 35,71%	6 42,35%		
> διεξαγωγή πειραμάτων		2 14,28%	2 14,28%	4 28,57%	4 28,57%
> χρήση ερωτηματολογίου, συνέντευξης (σφυσγυμμέτρηση)	2 14,28%	3 21,42%	3 21,42%	2 14,28%	3 21,42%
> χωρισμός παιδιών σε ομάδες και ανάλυση ενός θέματος μέσα από σύνθεση των απόψεων και σύζητηση	6 42,35%	3 21,42%	4 28,57%		
> δραστηριότητες μέσα στην τάξη	2 14,28%	2 14,28%	8 57,14%	1 7,14%	1 7,14%
> δραστηριότητες στην αυλή του σχολείου	2 14,28%	2 14,28%	3 21,42%	7 50%	
> δραστηριότητες στην ύπαιθρο	2 14,28%	5 35,71%	3 21,42%	1 7,14%	2 14,28%
> λύση προβλημάτων μέσα από σειρά διαδικασιών (επίσημη & ανύση προβλήματος -> αντιστοίχιση υποθέσεων -> σχεδίαση δράσης)	4 28,57%	4 28,57%	4 28,57%	2 14,28%	
> προφορικές εισηγήσεις	2 14,28%	5 35,71%	4 28,57%	1 7,14%	
> χρήση βιβλιογραφίας και άλλων γραπτών πηγών	5 35,71%	7 50%	2 14,28%		1 7,14%

	πάντα	πολύ συχνά	συχνά	ελάχιστα	ποτέ
> χρήση οπτικοακουστικών μέσων για συλλογή πληροφοριών	1 7,14%	2 14,28%	2 14,28%	4 28,57%	2 14,28%
> παρατήρηση	3 21,42%	4 28,57%	4 28,57%	1 7,14%	1 7,14%
> δειγματοληψίες	1 7,14%		4 28,57%	3 21,42%	3 21,42%
> συλλογές	1 7,14%		6 42,35%	2 14,28%	3 21,42%
> χρήση οργάνων μέτρησης	2 14,28%	1 7,14%	2 14,28%	3 21,42%	5 35,71%
> οργανωμένες διαδρομές σε φυσικό ή δομημένο περιβάλλον	2 14,28%	3 21,42%	2 14,28%	3 21,42%	
> άλλο			2 14,28%		

Έμφαση δίδεται στο γεγονός ότι οι μαθητές εκπαιδεύονται στην ομαδικότητα (42,85%) και στην μεθοδολογία (28,57%) λύσης προβλημάτων μέσα από σειρά διαδικασιών χρήσιμα εργαλεία θεμελίωσης και μελλοντικής επιστημονικής τους σκέψης.

14. Ποια θετικά σημεία διακρίνετε στους μαθητές, που συμμετείχαν σε πρόγραμμα ΠΕ, ως προς τις παρακάτω παραμέτρους; (*)

- A. Απόκτηση γνώσεων**
(7 - 50%) κατανόηση των βασικότερων οικολογικών εννοιών και όρων
(10 - 71,42%) απόκτηση γενικών γνώσεων σε περιβαλλοντικά θέματα
(9 - 64,28%) προσέγγιση άλλων επιστημών, άγνωστες έως τώρα στους μαθητές
 άλλο
- B. Απόκτηση ερευνητικών ικανοτήτων**
(6 - 42,85%) σχεδίαση έρευνας
(12 - 85,71%) αναζήτηση πληροφοριών από διαφορετικές πηγές και σωστή χρήση τους
(9 - 64,28%) σωστή και λεπτομερής καταγραφή δεδομένων → αρχειοθέτηση → γραπτές σημειώσεις κ.λπ.
(7 - 50%) επεξεργασία δεδομένων → ταξινόμηση → ανάλυση → σύνθεση
(4 - 28,57%) αναζήτηση σχέσεων και αλληλεξαρτήσεων
(13 - 92,85%) εξαγωγή συμπερασμάτων, διατύπωση γενικεύσεων και ικανότητα εφαρμογής τους
 άλλο
- Γ. Προσέγγιση περιβαλλοντικών εννοιών**
(9 - 64,28%) το περιβάλλον ως δίκτυο οικολογικών σχέσεων ισορροπίας και αλληλεξάρτησης
(7 - 50%) σφαιρική αντίληψη του περιβάλλοντος (φυσικό, κοινωνικό, τεχνητό, πολιτισμικό, οικονομικό κα)
(5 - 35,71%) όρια και διατήρηση των φυσικών πόρων (ανανεώσιμων ή μη)
(6 - 42,85%) αιτίες και συνέπειες της ρύπανσης
(7 - 50%) εντοπισμός σχέσεων υποβάθμισης περιβάλλοντος και ανθρωπίνων παρεμβάσεων
(5 - 35,71%) πληθυσμιακή αύξηση και το πεπερασμένο στην κατανάλωση ενέργειας
(6 - 42,85%) συναφείς ιστορικές, γεωγραφικές, ανθρωπολογικές, βιολογικές έννοιες
 άλλο
- Δ. Διαμόρφωση στάσεων**
(11 - 78,57%) ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης
(6 - 42,85%) ικανότητα λήψης αποφάσεων και υπεύθυνης δράσης απέναντι στο περιβάλλον
(11 - 78,57%) συνειδητοποίηση των υποχρεώσεων και του ρόλου των μαθητών ως πολίτες μιας κοινωνίας

- (11 - 78,57%) πέρασμα από το "εγώ" στο "εμείς" (ατομική -* συλλογική συνείδηση)
(6 - 42,85%) υιοθέτηση και ανάδειξη εθελοντισμού
(1 - 7,14%) άλλο *Ανάδειξη ικανοτήτων και ενδιαφερόντων των μαθητών.*
E. Ανάδειξη προσωπικών χαρακτηριστικών και δεξιοτήτων
(11 - 78,57%) ανάδειξη ταλέντων (ζωγραφική, φωτογραφία, δημιουργία κατασκευών, συγγραφή ποιημάτων κα)
(5 - 35,71%) καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων
(13 - 92,85%) βελτίωση σχέσης μεταξύ μαθητών - εκπαιδευτικών
 άλλο

Η απόκτηση γενικών γνώσεων σε περιβαλλοντικά θέματα (71,42%) η αναζήτηση πληροφοριών από διαφορετικές πηγές (85,71%) και η προσέγγιση προς το περιβάλλον και την αλληλεξάρτηση των οικολογικών σχέσεων ισορροπίας (64,28%) αποδεικνύει την θεμελίωση της προηγούμενης ανάλυσης. Επίσης βελτιώνεται η καλλιτεχνική τους παιδεία (78,57%) και η συνειδητοποίηση των κοινωνικών τους υποχρεώσεων (78,57%) βοηθά στην κοινωνικοποίησή τους.

15. Πώς αξιολογείτε τη συνολική πορεία των μαθητών, που συμμετείχαν σε πρόγραμμα ΠΕ, ως προς τις παρακάτω παραμέτρους; (Δώστε με ✓ την απάντησή σας σε όλες τις περιπτώσεις)

	πολύ ικανοποιητική	αρκετά ικανοποιητική	λίγο ικανοποιητική	καθόλου ικανοποιητική
> απόκτηση γνώσεων	3	4	5	2
> απόκτηση ερευνητικών ικανοτήτων	2	2	6	4
> απόκτηση περιβαλλοντικών ικανοτήτων	1	5	5	2
> διαμόρφωση στάσεων	3	3	6	1
> ανάδειξη προσωπικών χαρακτηριστικών & δεξιοτήτων	4	5	4	1

Η αποδοτικότητα σε όλες τις παραμέτρους είναι ικανοποιητική.

16. Ποιες δυσκολίες ή εμπόδια συναντάτε κατά την εκτέλεση ενός προγράμματος ΠΕ; (*)

- Δυσκολίες που συναντήθηκαν:
- Μικρή χρηματοδότηση
 - Έλλειψη χρόνου
 - Η ΠΕ δεν είναι ενταγμένη στο αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου.
 - Ελάχιστος διαθέσιμος χρόνος των μαθητών
 - Μικρή η παροχή των δυο ωρών στον καθηγητή
 - Μεγαλύτερη επιμόρφωση στους Διευθυντές για την καλύτερη στήριξη των συναδέλφων.
 - Ελλιπής βιβλιογραφία
 - Έλλειψη οπτικοακουστικών μέσων
 - Έλλειψη ενδιαφέροντος των γονέων
 - Περιορισμένη συμμετοχή.

17. Προβείτε σε κάποια μορφή αξιολόγηση;
 ναι (4) όχι (10) (Αν ναι συνεχίστε στην ερώτηση 19)

- 18. Αν όχι για ποιους λόγους; (*)**
(1 - 7,14%) πιστεύω ότι η αξιολόγηση δεν έχει να προσφέρει κάτι ουσιαστικό
(2 - 14,28%) δεν διαθέτω επαρκή στοιχεία για να την κάνω
(1 - 7,14%) δεν γνωρίζω ποιους επιμέρους παράγοντες πρέπει να αξιολογήσω
 δεν γνωρίζω με ποιους τρόπους μπορώ να αξιολογήσω αυτό που θέλω
(1 - 7,14%) δεν υπάρχει επαρκής χρόνος για αξιολόγηση
(4 - 28,56%) θεωρώ ότι η αξιολόγηση δε συμβαδίζει με το γενικότερο πνεύμα της ΠΕ
(4 - 28,56%) η αξιολόγηση είναι αρμοδιότητα των υπευθύνων ΠΕ ή άλλων προσώπων πιο ειδικών
(4 - 28,56%) δεν ενδιαφέρομαι για την επιστημονική αρτιότητα του αποτελέσματος όσο για την πορεία του πρ.
 άλλο

(Συνεχίστε στην ερώτηση 21)

19. Ποιά/ές από τις παρακάτω παραμέτρους αξιολογείτε συνήθως και με ποιόν τρόπο; (δομημένο ή ανοιχτού τύπου ερωτηματολόγιο, συνέντευξη, παρατήρηση, συζήτηση, γραπτή έκφραση, κ.λπ.)

Παράμετρος αξιολόγησης	Μέσο αξιολόγησης
> βελτίωση περιβαλλοντικών γνώσεων των μαθητών	(α) 3
> περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση	(α) 6 (ε) 1
> ανάπτυξη ερευνητικών ή άλλων ικανοτήτων	(α) 2 (ε) 2
> υιοθέτηση αξιών και στάσεων φιλικών προς το περιβάλλον	(α) 2 (ε) 2
> ανάδειξη άλλων πλευρών και ικανοτήτων	(α) 2 (ε) 1
> αλλαγές σε στάσεις και συμπεριφορές	(ε) 1
> ανάπτυξη ομαδικής συνείδησης και συλλογικής δράσης	(γ) 1 (ε) 1
> σχεδιασμός, οργάνωση και πορεία του προγράμματος	(α) 4
> βαθμός επίτευξης των αρχικών στόχων	(α) 1 (δ) 2
> αποτελεσματικότητα των μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν	(ε) 1 (δ) 2
> το υλικό από παιδαγωγική και εκπαιδευτική άποψη	(ε) 1 (δ) 2
> άλλο	

(α) συζήτηση (β) συνέντευξη (γ) ερωτηματολόγιο (δ) γραπτή έκφραση (ε) παρατήρηση

20. Ποια προβλήματα εντοπίζετε κατά την αξιολόγηση; (*)

- (3 - 21,42%) έλλειψη καθορισμένου πλαισίου αξιολόγησης
- (2 - 14,28%) απουσία κατάλληλων μέσων και εργαλείων
- (3 - 21,42%) απουσία επιστημονικών δεδομένων για ουσιαστική και επαρκή αξιολόγηση
- (4 - 28,57%) περιορισμένος διαθέσιμος χρόνος για αξιολόγηση
- (2 - 14,28%) μεγάλος αριθμός παιδιών με αποτέλεσμα την αδυναμία σωστής αξιολόγησης
- (4 - 28,57%) αδυναμία παρακολούθησης των μαθητών για μεγάλο χρονικό διάστημα ώστε να αξιολογηθούν ικανοποιητικά τα αποτελέσματα της ΠΕ
- (2 - 14,28%) σάφεια ως προς τους παράγοντες που πρέπει να αξιολογηθούν
- άλλο έλλειψη εμπειρίας

(Ερωτήσεις: 17,18,19,20) Παρατηρείται μια δυσκολία στο θέμα αυτό. Χρειάζεται περισσότερη επιμόρφωση και επιστημονική προσέγγιση του ζητήματος της αξιολόγησης.

21. Μπορείτε να διατυπώσετε ορισμένες προτάσεις που κατά τη γνώμη σας θα συνέβαλαν σε μια αποτελεσματικότερη εφαρμογή της ΠΕ ; (*)

- (2 - 14,28%) εφαρμογή της ΠΕ σε όλους τους μαθητές / υποχρεωτικός χαρακτήρας
- (4 - 28,57%) αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα
- (10 - 71,42%) συνεχής, επαρκής και σε βάθος επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην ΠΕ
- (7 - 50%) επαρκέστερη χρηματοδότηση
- (3 - 21,42%) συγκρότηση συντονιστικού οργάνου για το σχεδιασμό και έλεγχο της υλοποίησης των στόχων της ΠΕ
- (3 - 21,42%) παροχή ερευνητικών εργαλείων για ουσιαστική και επαρκή αξιολόγηση
- (8 - 57,14%) η ΠΕ να αποτελέσει ξεχωριστό διδακτικό αντικείμενο όχι όμως με τη μορφή παραδοσιακού μαθήματος
- (4 - 28,57%) τόνωση του κύρους της ΠΕ και έξοδος της από το περιθώριο
- (11 - 78,57%) σύνδεση της ΠΕ με νέες τεχνολογίες (διαδίκτυο, πολυμέσα, χρήση δορυφορικών εικόνων κ.λπ.)
- συναίνεση ως προς την θεωρητική οριοθέτηση της ΠΕ και ως προς την πρακτική εφαρμογή της
- (3 - 21,42%) μεγαλύτερη βαρύτητα στην απόκτηση γνώσεων για το φυσικό περιβάλλον και τις συνέπειες των ανθρώπινων παρεμβάσεων σ' αυτό
- (7 - 50%) ευρύτερη διάδοση και ενημέρωση της σημασίας της ΠΕ πρώτα στους ίδιους τους εκπαιδευτικούς
- (1 - 7,14%) άλλο επιβράβευση των μαθητών για τη συμμετοχή τους από την πλευρά του Σχολείου.

Η σύνδεση με νέες τεχνολογίες (78,57%) και η συνεχής επιμόρφωση (71,42%) διαφαίνονται ως επιμέρους αναγκαίες.

22. Έχετε συμμετάσχει σε προγράμματα επιμόρφωσης στην ΠΕ;

- ναι (7)
- όχι (7) (Αν όχι συνεχίστε στην ερώτηση 25)

23. Αν ναι πότε και με ποια θεματολογία;

Θεματολογία	Έτος	Θεματολογία	Έτος
Το ποτάμι (2)	2001	Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (1)	1994
Το δάσος (1)	2000		

24. Είστε ικανοποιημένοι από την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών έτσι όπως γίνεται σήμερα ;

- απόλυτα σε μεγάλο βαθμό (1) αρκετά (4) ελάχιστα (2) Καθόλου

25. Τι επιπλέον θα μπορούσε να περιλαμβάνει η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών; (*)

- (5 - 35,71%) απόκτηση ανάλογων γνώσεων, αξιών και στάσεων πρώτα από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς
- (1 - 7,14%) διαχρονική γνώση ιστορικού και φιλοσοφικού πλαισίου της ΠΕ
- (8 - 57,14%) ενημέρωση για τις μεθοδολογίες εφαρμογής και αξιολόγησης της ΠΕ
- (7 - 50%) παρουσίαση τρόπων με τους οποίους το κάθε γνωστικό αντικείμενο μπορεί να συμβάλλει στην ΠΕ
- (7 - 50%) παροχή συμπληρωματικών γνώσεων σε σχέση με τα σχολικά εγχειρίδια σε θέματα περιβάλλοντος
- (3 - 21,42%) εξοικείωση με τεχνικές ΠΕ
- (9 - 64,28%) ευρύτερη πληροφόρηση για το τι γίνεται στο εξωτερικό
- (5 - 35,71%) παροχή πηγών πληροφόρησης και βιβλιογραφίας, παρουσίαση εποπτικού υλικού,
- (9 - 64,28%) επιμόρφωση στη χρήση νέων τεχνολογιών
- (1 - 7,14%) περισσότερο εξειδικευμένη θεματολογία
- (8 - 57,14%) έξοδοι και εργασίες στο πεδίο με την ανάλογη μεθοδολογική προσέγγιση
- άλλο

(Ερωτήσεις 22, 23, 24, 25) Εντατικοποίηση και αναμόρφωση της εκπαίδευσης των συμμετεχόντων.

26. Συμβάλλουν τα σχολικά εγχειρίδια στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των μαθητών;

- απόλυτα σε μεγάλο βαθμό αρκετά (5) ελάχιστα (9) Καθόλου
- Η αναβάθμιση των διδακτικών βιβλίων κρίνεται απαραίτητη σε ποσοστό 64,28%.

27. Η άσκηση της ΠΕ στο σχολείο συνοδεύεται από πιθανά προβλήματα και αδυναμίες. Τα έχετε γνωστοποιήσει σε κάποιον αρμόδιο ή έχετε κάνει προσπάθειες για την επίλυση τους; (*)

- (3 - 21,42%) υπάρχουν προβλήματα αλλά δεν μπορώ να συμβάλλω στην επίλυση τους
- (2 - 14,28%) έκανα ανάλογες προσπάθειες αλλά χωρίς κανένα αποτέλεσμα
- (7 - 50%) υπάρχουν προβλήματα αλλά δεν είναι δική μου αρμοδιότητα να τα επιλύσω
- δεν υπάρχει κάποιος αρμόδιος που να μπορώ να απευθυνθώ
- δεν γνωρίζω αν υπάρχει κάποιος αρμόδιος που να μπορώ να απευθυνθώ
- (3 - 21,42%) δεν παρουσιάζονται προβλήματα
- άλλο

Προβλήματα που έχουν αναφερθεί από τους καθηγητές είναι: η έλλειψη διαθεσίμου χρόνου από τους μαθητές, η έλλειψη χρηματοδότησης και κυρίως σε μεγάλο ποσοστό (50%) η αδιάφορη έως εχθρική στάση των Διευθυντών

28. Πιστεύετε ότι γίνονται από το κράτος οι προσπάθειες που θα έπρεπε για την αποτελεσματική άσκηση της ΠΕ ;

- απόλυτα σε μεγάλο βαθμό αρκετά (6-42,85%) ελάχιστα (7-50%) Καθόλου

29. Σε ποιες από τις παρακάτω δραστηριότητες συμμετέχετε στον ελεύθερο χρόνο σας; (*)

- (3 - 21,42%) είμαι μέλος οικολογικής οργάνωσης ή συλλόγου προστασίας
- (14 - 100%) παρακολουθώ σχετικά προγράμματα στην τηλεόραση

- (4 - 28,57%) συμμετέχω σε δενδροφυτεύσεις
 (8 - 57,14%) υποστηρίζω την ανακύκλωση
 (2 - 14,28%) κάνω οικουρισμό
 άλλο.....

30. Ποιες από τις παρακάτω ενέργειες έχετε κάνει; (*)

- (5 - 35,71%) δίνω χρήματα για περιβαλλοντικούς σκοπούς
 (13 - 92,86%) αγοράζω βιβλία/περιοδικά περιβαλλοντικού περιεχομένου
 (3 - 21,42%) αγοράζω προϊόντα μόνο από ανακυκλωμένα υλικά
 (2 - 14,28%) συμμετέχω σε διαμαρτυρίες για κάτι παράνομο (π.χ. κοπή δέντρων)
 (2 - 14,28%) καταγγέλλω κάποια παρανομία, όταν πέσει στην αντίληψη μου (π.χ. αυθαίρετη δόμηση)
 άλλο.....

(Ερωτήσεις 28, 29, 30) Παρατηρείται υψηλό επίπεδο πληροφόρησης των εκπαιδευτικών. Επίσης η κοινωνική τους προσφορά μέσω των συλλόγων είναι αδιαμφισβήτητη.

31. Παρακαλώ σημειώστε πόσο σημαντικά θεωρείτε τα παρακάτω προβλήματα χρησιμοποιώντας την κλίμακα 1- 5 (1 : καθόλου σημαντικό,....., 5 : πάρα πολύ σημαντικό). (Δώστε με ✓ την απάντησή σας σε όλες τις περιπτώσεις)

Προβλήματα	1	2	3	4	5
όξινη βροχή			1	1	10
ατμοσφαιρική ρύπανση			3		11
φαινόμενο θερμοκηπίου				1	12
καταπάτηση δικαιωμάτων			1	1	12
βία-εγκληματικότητα			1	2	11
ρατσισμός-ξενοφοβία			2	2	10
μείωση βιοποικιλότητας				3	10
πυρηνικά απόβλητα			3		10
Ναρκωτικά					12
θαλάσσια ρύπανση				3	10
Ανεργία			1	1	11
πόλεμοι		1	1	2	10
διαχείριση απορριμμάτων			3	1	10
AIDS			3	2	8
ρύπανση υδάτων				2	11
προβλήματα τρίτου κόσμου		1		4	8
καταστροφές δασών				2	10
εξάντληση φυσικών πόρων		2		1	11

θεωρούνται όλα πολύ σημαντικά. Εδώ πρέπει να γίνει μια ιεράρχηση των προβλημάτων.

32. Παρακαλώ σημειώστε πόσο σημαντικές θεωρείτε τις παρακάτω πηγές πληροφόρησης στην απόκτηση περιβαλλοντικών γνώσεων και στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των μαθητών χρησιμοποιώντας την κλίμακα 1- 5 (1 : καθόλου σημαντικό,....., 5 : πάρα πολύ σημαντικό). (Δώστε με ✓ την απάντησή σας σε όλες τις περιπτώσεις)

Πηγές πληροφόρησης	1	2	3	4	5
Σχολείο			1	2	11
οικογενειακό περιβάλλον		1	5	3	5
Τηλέραση			4	4	6
φιλικό περιβάλλον		1	6	2	5
εφημερίδες-περιοδικά		1	6	4	3
Internet		2	6	2	4
περιβαλλοντικές οργανώσεις	1		2	6	5
Κέντρα Περιβαλλοντ. Εκπαίδευσης	1		2	3	8
άλλο					

Το σχολείο δεσπόζει καθώς και οι περιβαλλοντικές οργανώσεις με τα Κ.Π.Ε.

33. Θα συνεχίσετε στο μέλλον να συμμετέχετε σε προγράμματα ΠΕ;

- ναι (13) όχι (1)

Φαίνεται πως η Π.Ε. έχει δυνατότητες μελλοντικής όλο και μεγαλύτερης ανάπτυξης.

34. Αν όχι γιατί;

- α) Έλλειψη επαρκούς χρόνου των μαθητών για την κάλυψη ενός θέματος.
 β) Αναστάτωση του σχολικού προγράμματος των μαθητών που συμμετείχαν σε προγράμματα Π.Ε.
 γ) Μειωμένη προσοχή των μαθητών που δεν συμμετείχαν στο πρόγραμμα στην παρακολούθηση του προγράμματος

35. Προσωπικά στοιχεία (Δώστε με ✓ την απάντησή σας)

Φύλο		Ηλικία				Ειδικότητα	Σπουδές
Α	Γ	25-35	36-45	46-55	>56		Μεταπτυχιακό
6	8	2	6	3		ΠΕ04: 7, ΠΕ02: 1, ΠΕ07: 1, ΠΕ05: 2, ΠΕ14: 2, ΠΕ09: 1,	(1)

Ξένες γλώσσες	Οικογεν. μηνιαίο εισόδημα				Είμαι			
	1	2	3	περισσότερες	Αναπληρ.	Μόνιμος		
6	2	3	1		5	5	3	12

Έτη προϋπηρεσίας				Περιοχή καταγωγής (αριθμός κατοίκων)			Περιοχή διαμονής (αριθμός κατοίκων)		
≤5	5-10	11-20	>20	≤2000	2000-10000	>10000	≤2000	2000-10000	>10000
3	1	6	2	2		8	2		11

Τα προσωπικά στοιχεία δεν συμπληρώθηκαν από όλους τους ερωτηθέντες.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι προτάσεις που διαφαίνονται από το ερωτηματολόγιο είναι:

1. Να επικεντρωθεί η εκπαίδευση σε μεγαλύτερη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σχετικά με την εξέλιξη της τεχνολογίας.
2. Να αναμορφωθούν τα σχολικά βιβλία και να επικεντρωθούν περισσότερο στα θέματα περιβάλλοντος.
3. Να αποκτήσουν οι Δντες των Σχολείων μέσα από την διαδικασία της επιμόρφωσης ευρύτερο πνεύμα συνεργασίας με τους καθηγητές, κατανόηση πάνω στις δυσκολίες ενός προγράμματος ΠΕ και διάθεση επίλυσης των προβλημάτων αυτών.
4. Μεγαλύτερη χρηματοδότηση για την πλήρη κάλυψη όλων των εξόδων.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

- > Το ερωτηματολόγιο εκδόθηκε από το Τμήμα Θεωολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος του Α.Π.Θ.
- > Η συλλογή, η διανομή και η επεξεργασία των ερωτηματολογίων έγινε από την κ. Στεργίου Βασιλική, καθηγήτρια Γεωλόγο.
- > Η κριτική ανάλυση των ερωτήσεων έγινε από την κ. Τουλούδη Δάφνη, καθηγήτρια Κοινωνιολόγο.
- > Η επεξεργασία του ερωτηματολογίου στον Η/Υ έγινε από τον κ. Φουστέρη Νίκο, καθηγητή Πληροφορικής.

Διερεύνηση γνωστικών, κοινωνικών και ψυχολογικών παραμέτρων συνδεομένων με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Συμβολή στη διαμόρφωση προγραμμάτων Π.Ε. στο σχολείο.

Αγγελική Τρικαλίτη Χημικός
Σχολικός Σύμβουλος του κλάδου ΠΕ 04
Φλέμιγκ 21 Παλαιό Φάληρο 17563

Η διατριβή εκπονήθηκε στο Τμήμα Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών σε συνεργασία με το Τμήμα Χημείας Αθηνών, Αθήνα 1995 (αριθμός σελίδων 536).

Έρευνα

για την Π.Ε.

Στη διατριβή αυτή έγινε η διερεύνηση μιας δέσμης μεταβλητών οι οποίες απασχολούν τόσο αυτούς οι οποίοι ασχολούνται με την οργάνωση προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης όσο και όσους ερευνητικά ασχολούνται με τη διερεύνηση των μεταβλητών οι οποίες είναι σημαντικές στην πρόβλεψη της εκδήλωσης υπεύθυνης περιβαλλοντικής δράσης.

Η διερεύνηση έγινε μέσω μιας εμπειρικοστατιστικής έρευνας με πληθυσμό έρευνας τους τελειόφοιτους μαθητές Λυκείου του Λεκανοπεδίου Αττικής, οπότε έχουμε την εικόνα αυτών οι οποίοι εγκαλείπουν την δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

1. Οι μεταβλητές οι οποίες επιλέχθηκαν είναι οι παρακάτω:
2. Γνώσεις για οικολογικές σχέσεις και περιβαλλοντικά προβλήματα
3. Πεποιθήσεις και στάσεις απέναντι σε περιβαλλοντικά θέματα όπως π.χ. επιλογές λύσεων
4. Εκδήλωση της Περιβαλλοντικής Δράσης
5. Κέντρο ελέγχου

Επειδή η 3η μεταβλητή δύσκολα μπορεί να μετρηθεί μέσω ερωτηματολογίου, δημιουργήθηκαν δύο ακόμα μεταβλητές: Σημασία της Περιβαλλοντικής Δράσης και Πρόθεση για Περιβαλλοντική Δράση, έτσι ώστε να έχουμε μια όσο το δυνατό μεγαλύτερη προσέγγιση στην καταγραφή μας.

Τέτοιου είδους έρευνες στο παρελθόν είχαν χαρακτηριστεί αρνητικά γιατί υπηρετούν συμπεριφοριστικές λογικές κυρίως λόγω της αιτιοκρατικής φόρτισης την οποία προσέδιδαν στα ευρήματα.. Όμως και οι σύγχρονες τάσεις στη διδακτική μας επιβάλλουν να γνωρίζουμε τα μοντέλα σκέψης και αναπαραστάσεων τα οποία διαθέτουν οι μαθητές. Γιατί, τα προϋπάρχοντα μοντέλα μας υποδεικνύουν τι χρειάζεται να τροποποιηθεί ή να προστεθεί ώστε αυτά να αναδομούνται και οι μαθητές να μεταβαίνουν σε πιο συναινετικά νοητικά μοντέλα, δηλαδή εν προκειμένω μοντέλα τα οποία είναι πιο συμβατά με τη ορθή αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων.

Επίσης, οι νεώτερες κριτικές σχολές στην Κοινωνιολογία έχουν δεχθεί ότι αξίζει να διερευνήσουμε το πως τα άτομα-μέλη μιας κοινωνικής ομάδας σκέ-

πτονται όταν δρουν και το πως συσχετίζουν μεταξύ τους, διάφορα αντικείμενα, καταστάσεις, αξίες κλπ αρκεί οι νόμοι τους οποίους θα εντοπίσουμε να είναι πιθανολογικού χαρακτήρα.

Η διατριβή περιλαμβάνει πέντε κεφάλαια και τέσσερα παραρτήματα

Μετά από τρεις προκαταρκτικές έρευνες διαμορφώθηκε το τελικό ερωτηματολόγιο-εργαλείο μέτρησης για την έρευνα. Τελικά, χρησιμοποιήθηκαν ερωτήσεις κλειστού τύπου. Εκτός από την περίπτωση της περιβαλλοντικής δράσης όπου διατηρήθηκε μια σχετική με αυτή ανοικτού τύπου ερώτηση. Το ερωτηματολόγιο μετά από άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου διακινήθηκε σε 18 σχολεία και το συμπλήρωσαν 577 μαθητές. Οι κυριότερες αναλύσεις στις οποίες υποβλήθηκαν τα δεδομένα είναι:

- Ανάλυση περιεχομένου των απαντήσεων ανοικτού τύπου (σε μία ανοικτή ερώτηση)
- Περιγραφικές στατιστικές αναλύσεις (κατανομές συχνοτήτων, μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις κ.ά. των συνεχών μεταβλητών)
- Υπολογισμός διμερών σχέσεων (δοκιμασία Χ², ανάλυση της διακύμανσης κατά ένα παράγοντα και δείκτες συσχέτισης) ανάμεσα σε εξαρτημένες και ανεξάρτητες μεταβλητές.
- Ανάλυση παραγόντων (factor analysis) στις πολυθεματικές μεταβλητές-κλίμακες: πεποιθήσεις-στάσεις, σημάσια δραστηριοτήτων, προθυμία δράσης, εκδήλωση δράσης.
- Ανάλυση της πολλαπλής παλινδρόμησης (multiple regression analysis, method enter) για την ταυτόχρονη διερεύνηση της επίδρασης μιας δέσμης μεταβλητών οι οποίες συνδέονται με την υπό μελέτη εξαρτημένη μεταβλητή.

Ευρήματα της έρευνας και σχολιασμός τους

1. Οι μαθητές δεν είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένοι με πολλές οικολογικές έννοιες και οικολογικές σχέσεις
2. Υπάρχει μεγάλη σύγχυση ανάμεσα στις αιτίες και τα αποτελέσματα όταν οι μαθητές αναφέρονται στα περιβαλλοντικά προβλήματα. Επί παραδείγματι ιεραρχούν την ατμοσφαιρική ρύπανση ως σημαντικότερο παγκόσμιο περιβαλλοντικό πρόβλημα και ακολουθεί η υπερκατανάλωση ορυκτών καυσίμων, η ο-

ποία αποτελεί την αιτία της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

3. Οι απαντήσεις σε ερωτήσεις γνώσεων είναι ιδιαίτερα συνδεδεμένες με το γενικότερο σύστημα πεποιθήσεων των μαθητών. Σχεδόν οι μισοί μαθητές δηλώνουν ως σημαντικότερη απειλή για τη χελώνα *Caretta-caretta* τις βιομηχανίες (παρότι αναφέρεται η Ζάκυνθος, η οποία δε φημίζεται για τις βιομηχανίες της, αλλά για τον τουρισμό της), απάντηση η οποία προφανώς αντανάκλα τα αντιβιομηχανικά αισθήματά τους και δεν έχει κανένα ρεαλιστικό αντίκρισμα.

4. Πληροφορίες για το περιβάλλον ακόμα και αν περιέχονται στα σχολικά τους βιβλία δεν ανακαλούνται εύκολα από μεγάλο αριθμό μαθητών.

5. Εντυπωσιακό είναι το εύρημα ότι οι μαθητές δηλώνουν σε μεγάλο ποσοστό ενημερωμένοι για τα οικολογικά και περιβαλλοντικά θέματα και προτιμούν να απαντήσουν σε όλες σχεδόν τις ερωτήσεις, παρότι έχουν και την επιλογή «δεν είμαι βέβαιος/η». Έτσι η ακρίβεια των απαντήσεων έφτασε περίπου στο 50%. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ενώ τα περιβαλλοντικά θέματα έχουν γίνει οικεία ως προς τους γλωσσικούς όρους με τους οποίους περιγράφονται, εντούτοις δεν έχουν κατανοηθεί σωστά.

6. Οι τοποθετήσεις των μαθητών είναι ιδιαίτερα θετικές -συγκριτικά με αυτές οι οποίες αναφέρονται στη βιβλιογραφία για άλλες χώρες- απέναντι σε λύσεις οι οποίες προτείνονται για τη θεραπεία των περιβαλλοντικών προβλημάτων και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

7. Καθώς οι θέσεις μετακινούνται από γενικές διακηρύξεις που αφορούν γενικά το σύνολο σε ειδικότερες που αναφέρονται σε προσωπικές θυσίες παρατηρείται ή μείωση του ποσοστού αυτών που τοποθετούνται ευνοϊκά ή μείωση της έντασης της θετικής τοποθέτησης. Εδώ ουσιαστικά αναδεικνύεται η ανεπάρκεια της καλής διάθεσης, όταν δεν συνοδεύεται από στέρεο αξιακό σύστημα με βάση το οποίο θα δίνεται προτεραιότητα στο συλλογικό έναντι του ατομικού κ.ά.

8. Μειωμένα ποσοστά θετικών ή αυξημένο ποσοστό ουδέτερων τοποθετήσεων παρατηρούνται σε θέματα τα οποία είναι ειδικές γνώσεις βιολογίας ή χημείας (για το διοξειδίο του θείου, για το μόλυβδο και τις επιπτώσεις στην υγεία, το φαινόμενο θερμοκηπίου, βιοσφαιρική κ.ά.). Αλλά και για διαδεδομένες έννοιες όπως π.χ. η Οικολογία, ενώ μόνο το 1/3 επιλέγει τη σωστή απάντηση, μόνο το 5% επιλέγει την απάντηση

«δεν ξέρω». Υπάρχει επομένως σύγχυση.

9. Από τη μελέτη των δύο υποκλιμάκων Πεποιθήσεων -Στάσεων οι οποίες προέκυψαν από την ανάλυση παραγόντων βρέθηκε να είναι πιο ευαίσθητη αυτή η οποία περιλαμβάνει ερωτήσεις διλήμματα και λιγότερο αυτή η οποία περιλαμβάνει γενική τοποθέτηση απέναντι σε λύσεις.

10. Οι μαθητές δυσκολεύονται πολύ να απαντήσουν στο ερώτημα τι μπορούν να κάνουν οι ίδιοι για το περιβάλλον και όσοι μαθητές απαντούν, παρά τον προσωπικό χαρακτήρα της ερώτησης απαντούν αόριστα π.χ. χρειάζεται να ενημερωθούν οι άνθρωποι. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δε νοιώθουν στο θέμα αυτό -του τι να κάνουν οι ίδιοι- ενημερωμένοι και επομένως οι έννοιες κοινωνία πολιτών, συλλογική δράση, οικοπεριβαλλοντική δράση και συμπεριφορά δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες.

11. Η μεθοδολογική πρόνοια να υπάρχει μια κλιμακούμενη εισαγωγή στην ομολογούμενη δράση είχε τελικά θετικά αποτελέσματα. Έτσι παρατηρήθηκε σχετική μείωση της βαθμολογίας καθώς μεταβαίνουμε από τη «Σημασία» στην «Προθυμία της δράσης» η οποία αυξήθηκε σημαντικά στη μετάβαση της «Ομολογούμενης δράσης». Μεταξύ αυτών των μεταβλητών υπάρχει υψηλή συσχέτιση. Το εύρημα αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα έρευνες οι οποίες έχουν να επιδείξουν υψηλές βαθμολογίες στην ομολογία δράσης στην πραγματικότητα καταγράφουν στάσεις (σημασία).

12. Στη μεταβλητή «Προθυμία δράσης» - η οποία ουσιαστικά αποτελεί έκφραση της στάσης των μαθητών απέναντι στην ανάληψη συγκεκριμένης δράσης, παρατηρούμε χαμηλότερες βαθμολογίες συγκριτικά με αυτές της κλίμακας «Πεποιθήσεις - Στάσεις». Εδώ ενισχύεται το προηγούμενο εύρημα καθώς η τοποθέτηση απέναντι σε οποιαδήποτε δράση εμπεριέχει ένα στοιχείο διλήμματος.

13. Με την παραγοντική ανάλυση δείχθηκε ότι οι μαθητές ομαδοποιούν τις επιμέρους δράσεις (και στις τρεις μεταβλητές -Σημασία, Προθυμία, Εκδήλωση Δράσης) σε τρεις ομάδες ως εξής:

- «Ατομικές δράσεις» αυτές οι οποίες μπορούν να ενταχθούν στις καθημερινές συνήθειες των ατόμων και απαιτούν επομένως ατομική δράση π.χ. επαναχρησιμοποίηση ή ανακύκλωση υλικών
- «Ομαδικές δράσεις», αυτές οι οποίες εκφράζονται μέσα από συλλογικές μορφές δράσης π.χ. παρεμβά-

σεις μέσω μη κυβερνητικών φορέων.

- «Δράσεις προσωπικής ενημέρωσης» (διάβασμα κ.ά.)

Οι Ατομικές Δράσεις συγκεντρώνουν (στατιστικά σημαντικά) μεγαλύτερες βαθμολογίες. Αυτό σημαίνει ότι οι προσπάθειες κυβερνητικών και μη κυβερνητικών φορέων για ενημέρωση και σχετικές δράσεις (ανακύκλωση, δένδροφυτεύσεις κ.ά.) έχουν βρει αποδέκτες -τουλάχιστον σε επίπεδο θετικής τοποθέτησης. Λιγότερο όμως διαδεδομένες είναι οι ομαδικές δράσεις στην κοινωνία μας, στοιχείο το οποίο απαιτεί ευρύτερη παιδεία και βαθύτερη αγωγή και οργάνωση της κοινωνίας μέσα από δομές όπου οι πολίτες θα δρουν.

14. Αναδεικνύεται σημαντική για την πρόβλεψη της Περιβαλλοντικής Δράσης και όλων των μεταβλητών οι οποίες μελετήθηκαν ως εξαρτημένες η συμμετοχή σε προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και σε οικολογικές ή φυσιολατρικές ομάδες. Ότι το σχολείο μπορεί να προσφέρει βιωματικά «πιάνει τόπο».

15. Η μεταβλητή των γνώσεων βρέθηκε σημαντική στην πρόβλεψη τόσο των Πεποιθήσεων -Στάσεων (2ος παράγοντας με τα διλήμματα), όσο και στην Προθυμία Δράσης (για ατομικές και ομαδικές δράσεις και στην Εκδήλωση της Δράσης).

16. Παρατηρήθηκαν διαφοροποιήσεις ανάλογα με το φύλλο, την κατεύθυνση σπουδών (δέσημη) και τον τόπο κατοικίας.

17. Οι μαθητές ιεραρχούν την τηλεόραση υψηλά ως πηγή ενημέρωσης για τα θέματα του περιβάλλοντος όμως δίνουν το προβάδισμα στις εφημερίδες και τα περιοδικά τα οποία εμπιστεύονται περισσότερο αφού τα επιλέγουν οι ίδιοι.

18. Οι μεταβλητές Ατομικό Κέντρο Ελέγχου και Ομαδικό Κέντρο Ελέγχου βρέθηκαν σημαντικές για την πρόβλεψη της Προθυμίας για Δράση. Καταγράφηκε αρκετά χαμηλό, ιδίως το Ατομικό Κέντρο Ελέγχου και δεδομένης της γενικής δυσαπιστίας απέναντι στις κρατικές δομές είναι εύκολο να ερμηνευτεί. Εδώ απαιτείται να δοθεί μεγάλη έμφαση.

Όλα τα παραπάνω ευρήματα εμπλουτίζουν τα ερευνητικά δεδομένα για τη διερεύνηση της περιβαλλοντικής δράσης και είναι αποκαλυπτικά για τον τρόπο με τον οποίο σκέπτονται οι μαθητές, στοιχείο απαραίτητο για τη δόμηση των προγραμμάτων ΠΕ.

Νέα Διοικητικά Συμβούλια των Παραρτημάτων της ΠΕΕΚΠΕ

Κατά το τρέχον έτος 2003 έχουν πραγματοποιηθεί εκλογές σε πολλά Παραρτήματα της ΠΕΕΚΠΕ.

Δημοσιεύουμε τη Σύνοψη των νέων Δ.Σ όσων έχουν σταλεί στο περιοδικό

1. Παράρτημα Αιτικής

Στις 16/2/2003 πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα η Δ' Εκλογοαπολογιστική Συνέλευση του Παραρτήματος Αιτικής της ΠΕΕΚΠΕ στην οποία έλαβαν μέρος και ψήφισαν 223 μέλη. Σύμφωνα με το πρακτικό της Εφορευτικής Επιτροπής τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας είναι τα εξής:

- Α. Για τη Διοικούσα Επιτροπή (Δ.Ε.) εκλέγονται:**
1. ΜΑΝΔΡΙΚΑΣ ΑΧΙΛΛΕΑΣ	με 147 ψήφους
2. ΛΕΜΠΕΣΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ	με 128 ψήφους
3. ΟΡΕΙΝΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ	με 99 ψήφους
4. ΠΗΛΙΟΥΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	με 93 ψήφους
5. ΣΚΡΙΝΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ	με 82 ψήφους
6. ΣΕΛΗΝΙΩΤΑΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ	με 54 ψήφους
7. ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗΣ ΣΙΔΕΡΗΣ	με 47 ψήφους
8. ΒΑΤΡΙΚΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	με 43 ψήφους
- και αναπληρωματικά μέλη είναι:
9. ΤΡΑΓΑΖΙΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ	με 39 ψήφους
10. ΣΤΡΑΓΚΑ ΣΟΦΙΑ	με 29 ψήφους
11. ΦΟΥΣΕΚΗ ΕΦΗ	με 27 ψήφους
12. ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ ΝΙΚΟΣ	με 24 ψήφους

- Β. Για την Εξελεγκτική Επιτροπή (Ε.Ε.) εκλέγονται:**
1. ΤΣΕΛΕΝΤΗΣ ΣΥΜΕΩΝ	με 131 ψήφους
2. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ	με 116 ψήφους
- και αναπληρωματικό μέλος είναι:
3. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΟΡΔΑΝΗΣ	με 17 ψήφους

Στις 24/2/2003 η Δ.Ε. συγκροτήθηκε σε σώμα με ομόφωνη απόφαση ως εξής:

- Πρόεδρος: ΜΑΝΔΡΙΚΑΣ ΑΧΙΛΛΕΑΣ
 Γεν. Γραμματέας: ΟΡΕΙΝΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ
 Ταμίας: ΛΕΜΠΕΣΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ
 Αντιπρόεδροι: ΠΗΛΙΟΥΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
 ΣΚΡΙΝΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ
 ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗΣ ΣΙΔΕΡΗΣ
 Μέλη: ΣΕΛΗΝΙΩΤΑΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
 ΒΑΤΡΙΚΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

Κατά το δεύτερο έτος της θητείας της Δ.Ε. θα υπάρξει εναλλαγή στα καθήκοντα Προέδρου και Γεν. Γραμματέα μεταξύ Α. Μανδρίκα και Θ. Ορεινού.

2. Παράρτημα Κεν. Μακεδονίας

Το νέο Διοικητικό Συμβούλιο που προέκυψε από τις εκλογές του Παραρτήματος Κεν. Μακεδονίας στις 2 Μαρτίου 2003, συγκροτήθηκε σε σώμα ως εξής:

- Πρόεδρος: Δέσποινα Σουβατζή
 Αντιπρόεδροι: Γιώργος Πεردίκης
 Βέτα Τσαλίκη
 Παραδεισιανός Αδάμ
 Γεν. Γραμματέας: Νίκος Βουδριολής
 Ταμίας: Σταύρος Λάσκαρης
 Μέλη: Σάββας Σωμαράκης
 Θωμάς Μπαχαράκης
- Το Δ.Σ συνεδριάζει τακτικά κάθε πρώτη Τρίτη του μήνα στις 7μμ, και έκτακτα κατά περίπτωση.
 Η Δ/ση των γραφείων του είναι: Προξ. Κορομηλά 51 (5ος όροφος), τηλ/Fax : 2310-235183
 Αλληλογραφία: Τ.Θ 50957 Θεσσαλονίκη 22 GR54014
 e-mail: souvatzi@eled.auth.gr , iofarmak@eled.auth.gr

3 Παράρτημα Έβρου - Ροδόπης

Στις 9/2/03 πραγματοποιήθηκαν στην Αλεξανδρούπολη οι εκλογές του Παραρτήματος Έβρου - Ροδόπης. Η Σύνοψη του νέου Συμβουλίου που προέκυψε έχει ως εξής:

- Πρόεδρος: Τσιροπούλου Σοφία
 Αντιπρόεδροι: Τζιρούδης Παύλος
 Κοσμίδη Δέσποινα
 Γεωργουσίδου Μαρία
 Γεν. Γραμματέας: Στρατάκης Δημήτρης
 Ταμίας: Καλλιτσάρης Χρήστος
 Μέλη: Κάβουρας Παναγιώτης
 Χατζηλεοντίδου Σοφία

4. Παράρτημα Δυτικής Μακεδονίας

Στις 2 Μαρτίου 2003 πραγματοποιήθηκαν οι εκλογές του Παραρτήματος Δυτ. Μακεδονίας στην Καστοριά. Ψήφισαν συνολικά 86 εκπαιδευτικοί και το νέο Δ.Σ συγκροτήθηκε σε σώμα στις 5/5/03 ως εξής:

- Πρόεδρος: Ν.Αντωνίου
 Αντιπρόεδροι: Μ.Τριανταφύλλου
 Ν. Μπλάντζας
 Β. Στεργίου
 Γεν. Γραμματέας: Αλ. Καζταρίδου
 Ταμίας: Χ. Μισαήλ
 Μέλη: Θ. Τσούλης
 Β. Νοτοπούλου
 Δ. Σέντζας

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΧΡΟΝΙΑ 2002-2003

Η Δ. Ε. του Παραρτήματος Αττικής της ΠΕΕΚΠΕ προγραμμάτισε πολλές και ποικίλες δράσεις για όλη τη σχολική χρονιά:

- **Οργάνωσε περιήγηση 50 μελών στον Εθνικό Δρυμό Σουνίου στις 6/10/2002** με οδηγό την Αν. Καθηγήτρια Οικολογίας του Βιολογικού Τμήματος Παν. Αθηνών κ. Μαργαρίτα Αριανούτσου και τον κ. Δημήτρη Καζάνη, επιστημονικό συνεργάτη του Εργαστηρίου Οικολογίας του ίδιου τμήματος. Χλωρίδα, πανίδα, πυρκαγιές, επέκταση οικισμών και τα αρχαία μεταλλεία αποτέλεσαν αντικείμενα παρατήρησης.
- **Πραγματοποίησε τριήμερη εκδρομή με συμμετοχή 55 μελών στον Πάρνωνα στις 1,2,3/11/2002.** Πεζοπορία μέσα σε καστανόδασος, γνωριμία με τα παλιά ασβεστοκάμινα, «αειφορικές» αγορές τοπικών τυροκομικών και επίσκεψη στο μοναδικό στην Ελλάδα εργαστήριο επεξεργασίας και συσκευασίας κάστανου.
- **Διοργάνωσε μετακίνηση 40 μελών με πούλμαν στην Άμφισσα,** όπου έγιναν οι εργασίες της Ε' Εκλογ. Συνέλευσης της ΠΕΕΚΠΕ στις 30/11-1/12/2002. Παρουσίαση των δράσεων του Παραρτήματος, συμμετοχή στις παράλληλες εκδηλώσεις, άψογος εκλογικός κατάλογος.
- **Οργάνωσε περιβαλλοντικό μονοπάτι για 110 άτομα στους αρχαιολογικούς χώρους της Ελευσίνας στις 19/1/2003** σε συνεργασία με τις Υπεύθυνες Π.Ε. Δυτ. Αττικής Σπυριδούλα Μαργαρίτη και Ευαγγελία Καλεράντε. Η καλή προετοιμασία εκ μέρους τους, η παρουσία ενός ηλικιωμένου κατοίκου και η παρουσία του Δημάρχου Ελευσίνας δείχνουν το μέγεθος της επιτυχίας.

- **Διεξήγαγε τις εκλογές του στο Μαράσειο Διδασκαλείο στις 16/2/2003 με συμμετοχή 223 ατόμων** κόβοντας παράλληλα και την πρωτοχρονιάτικη πίτα. Η συμμετοχή θεωρείται πρωτοφανής.
- **Εγκαταστάθηκε σε νέα μόνιμα γραφεία ως το 2006** στην προσπάθεια οικονομικής επιβίωσης.
- **Διοργάνωσε επιμορφωτική ημερίδα 40 ατόμων για την Π.Ε. στις 5/4/2003** σε συνεργασία με το Σύλλογο Εκπ/κών Α/θμιας Εκπ/σης Καλλιθέας-Μοσχάτου. Πρώτος στόχος η επιμόρφωση και η ευαισθητοποίηση συναδέλφων.
- **Πραγματοποίησε περιβαλλοντική εξόρμηση για 66 μέλη στην Αίγινα στις 10/5/2003.** Επίσκεψη στο ΕΚΠΑΖ, στο Ναό της Αφείας, στον Άγιο Νεκτάριο, στη Σουβάλα ενόψει καλοκαιριού... Πρώτη φορά περάσαμε θάλασσα, θα ακολουθήσουν κι άλλα νησιά.
- **Εξέδωσε και απέστειλε δωρεάν στα μέλη του έναν χρηστικό οδηγό με πλούσια βιβλιογραφία** για την περιβαλλοντική εκπαίδευση.
- **Διένειμε ερωτηματολόγιο** που διερευνά στάσεις & απόψεις των μελών για το ρόλο και τους επιθυμητούς στόχους της Ένωσης.
- **Εξέδωσε τρία τεύχη του ενημερωτικού δελτίου «άκρωσ εκπαιδευΟΙΚΟ»** κι ένα τεύχος του έκτακτου δελτίου «επείγον ενημερωΟΙΚΟ», για καλύτερη επικοινωνία με τα μέλη.
- **Έστειλε 24 μέλη στα Θερινά Σχολεία του 2003 της ΠΕΕΚΠΕ** μέσα από άψογες διαδικασίες και συνεννοήσεις.

Αχιλλέας Μανδρίκας
Πρόεδρος Παραρτήματος Αττικής

Η Δράση του Παραρτήματος Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας

Στην Γενική Συνέλευση της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε το Δεκέμβριο του 2002 εγκρίθηκε η ίδρυση του παραρτήματος Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας. Το Παράρτημα το πλαισιώνουν εκπαιδευτικοί που στηρίζουν την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στους νομούς Λάρισας, Τρικάλων και Καρδίτσας.

Στις 24 Φεβρουαρίου 2003 γίνονται στη Λάρισα εκλογές και αναδεικνύεται 8/μελές Διοικητικό Συμβούλιο του Παραρτήματος και 3/μελής Εξελεγκτική Επιτροπή. Η σύγκληση σε σώμα του νεοεκλεγέντος Δ.Σ. έκανε ανάθεση στα μέλη τους παρακάτω ρόλους: Πρόεδρος το συν. Νίκο Γκανάκο, Γραμματέα τη συν. Βαρβάρα Παναγιωτίδου, Αντιπροέδρους τους συν. Παπαγεωργίου Γιάννη, Ντάνη Αντώνη, Ζιάκα Βάσω, Ταμία τη συν. Τσιούργκανου Βάσω και μέλη τους συν. Αναγνωστάκη Σπύρο και Λεπενιώτη Αλεξάνδρο.

Παράλληλα, καθόρισε τον προγραμματισμό δράσης του παραρτήματος (στόχοι, δραστηριότητες κ.ά.), σύμφωνα με το γενικότερο πλαίσιο λειτουργίας της Ένωσης για τη στήριξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Μέσα στα πλαίσια γνωριμίας των μελών του παραρτήματος με περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλους οργάνωσε επίσκεψη το Σάββατο του Λαζάρου, 19 Απριλίου 2003 στο περιβαλλοντικό μονοπάτι που οριοθετήσε ο Δήμος Μελιβοίας στην Ανατολική πλαγιά του Κισσάβου, από το ορεινό χωριό της Μελιβοίας έως τα παράλια του Ν. Λάρισας. Τα μέλη της Ένωσης που συμμετείχαν στην εξόρμηση περπάτησαν στο χαρακτηρισμένο μονοπάτι και γεύθηκαν τον πλούτο της ελληνικής φύσης.

Για την πληροφόρηση της τοπικής κοινωνίας εκτός από άρθρα στον τοπικό τύπο, εκδόθηκε ενημερωτικό δισέλιδο έντυπο με τους στόχους και τις δράσεις της Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. καθώς και αφίσα για εκδήλωση που έγινε στην πόλη των Τρικάλων.

Για το μελλοντικό πλαίσιο δράσης του παραρτήματος ζητήθηκε η άποψη των μελών μας με τη συμπλήρωση κατάλληλου ερωτηματολογίου, έτσι ώστε οι δραστηριότητές μας να είναι πιο αντιπροσωπευτικές.

Πιστεύουμε ότι η συμμετοχική προσπάθεια και δραστηριοποίηση με άξονα την προώθηση των αξιών της Π.Ε. τόσο στο χώρο της εκπαίδευσης όσο και στην τοπική κοινωνία θα συμβάλει στη δημιουργία φιλοπεριβαλλοντικών συμπεριφορών.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ενημέρωση

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

Αριθμός συνεδρών 440

Μορφές παρουσιάσεων

- 2 κεντρικές εισηγητικές ομιλίες με θέμα την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού και ειδικότερα την παραγωγή υλικού για την ΠΕ (Ε. Φλογαίτη και Η. Ματσαγγούρας)
 - 30 προφορικές ανακοινώσεις
- Από αυτές
- 8 ανακοινώσεις αφορούσαν γενικότερα ζητήματα παραγωγής εκπαιδευτικού υλικού για την ΠΕ όπως το ζήτημα της συστημικής σχεδίασης εκπαιδευτικού υλικού, της λελογισμένης χρήσης του, ζητήματα πρόσβασης και χρήσης του υλικού, ζητήματα περιβαλλοντικής επικοινωνίας, σκέψεις για εμπλουτισμό του υλικού και η εμπειρία παραγωγής ανάλογου υλικού στην Κύπρο.
 - 2 ανακοινώσεις σχετικές με την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού
 - 17 ανακοινώσεις αφορούσαν την παρουσίαση συγκεκριμένων πακέτων εκπαιδευτικού υλικού που έχουν εκπονηθεί
 - 3 ανακοινώσεις με συναφή θέματα όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες και το πρόγραμμα «Μελίνα»
- Από τις παραπάνω ανακοινώσεις μόνο 4 αφορούσαν μουσεία και μουσειοσκευές. Από αυτές οι 3 είχαν πολιτιστικό χαρακτήρα και 1 περιβαλλοντικό.
- 25 γραπτές ανακοινώσεις (posters)
- Από αυτές
- 11 ανακοινώσεις αφορούσαν παρουσίαση συγκεκριμένων πακέτων εκπαιδευτικού υλικού
 - 11 ανακοινώσεις αφορούσαν παρουσιάσεις προγραμμάτων ΠΕ σε Δ/νσεις Π/θμιας & Δ/θμιας Εκπ/σης ή και μεμονομένα σχολεία
 - 1 ανακοίνωση σχετική με μεθοδολογικά ζητήματα.
 - 1 ανακοίνωση για αντίστοιχο εκπαιδευτικό υλικό στην Ισπανία
 - 1 ανακοίνωση για Περιβαλλοντικό Κέντρο
- Στον εκθεσιακό χώρο του Συνεδρίου συμμετείχαν 12 εκθέτες. Από αυτούς υπήρχαν
- 2 περιβαλλοντικές οργανώσεις
 - 8 σχολεία τα οποία παρουσίασαν τις εργασίες τους και τέλος
 - 2 εταιρείες που παρουσίασαν το εποπτικό υλικό το οποίο διαθέτουν στην αγορά.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ: «ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

Πανεπιστήμιο Πειραιά
21-23 Φεβρουαρίου
2003

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Ανταποκρίτρια: Μαλαματή Δίτσιου

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ είναι ένα μη κερδοσκοπικό, μη κυβερνητικό σωματείο, το οποίο δραστηριοποιείται από το 1972 στην προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι κυριότεροι στόχοι είναι: η διαμόρφωση της περιβαλλοντικής πολιτικής, η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, η διάσωση οικοτόπων, παραδοσιακών οικισμών και μεμονωμένων κτηρίων. Επίσης η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ έχει ιδρύσει και συντονίζει δίκτυα και προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με τη συμμετοχή πολλών εκπαιδευτικών από όλη τη χώρα και την Κύπρο.

Στην Ελληνική Εταιρεία εργάζονται αρκετοί νέοι επιστήμονες, ενώ προσφέρουν εθελοντικά και χωρίς οποιαδήποτε αμοιβή τις υπηρεσίες τους πάρα πολλοί εκπαιδευτικοί από τις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης,

Η συνδρομή του φίλου της Ε.Ε. είναι 10€, του δόκιμου μέλους 20€, ενώ του τακτικού 40€ το χρόνο. Τα μέλη της Εταιρείας είναι κιλιάδες, ενώ οι δράσεις της απλώνονται σε ένα μεγάλο φάσμα θεμάτων.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ στεγάζεται σε ένα από τα ιστορικότερα σπίτια της Πλάκας, όπου διασώζεται τμήμα της αρχαίας οδού Τριπόδων, ενώ ο δυτικός τοίχος του κτηρίου χρονολογείται μεταξύ 5ου και 4ου αιώνα π.Χ.

Ο πρώτος εισηγητής κ. Η. Ματσαγγούρας, στην εισήγησή του «Φιλοσοφία και παραγωγή παιδαγωγικού υλικού στη σχολική εκπαίδευση» κατέταξε το παιδαγωγικό υλικό σε τρεις προσεγγίσεις σε σχέση με την εμπειρικοβιωματική γνώση- 1) αυτή που την αντικαθιστά με την επιστημονική (παραδοσιακή προσέγγιση), 2) αυτή που την αναπτύσσει χωρίς σαφείς αναφορές στην επιστημονική γνώση (ακράϊος εποικοδομητισμός), 3) αυτή που την ανακατασκευάζει μέχρι να φθάσει στο επίπεδο της επιστημονικής γνώσης.

Υποστήριξε ότι το αυθεντικό παιδαγωγικό υλικό εμπεριέχει παιδαγωγική σχέση μεταξύ δασκάλου και μαθητή ή όπως πολύ εύστοχα το έθεσε «ο δάσκαλος οφείλει να στηρίζει και ο μαθητής να οικοδομεί». Αυτό συνεπάγεται ότι το μαθησιακό υλικό δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται από «ανεστίαστο ακτιβισμό» και από αποσπασματική συλλογή ανεπεξέργαστων πληροφοριών, χαρακτηριστικό πολλών προαιρετικών προγραμμάτων

Το ζητούμενο είναι οι εκπαιδευτικοί να διαθέτουν τα απαραίτητα εφόδια, ώστε, να είναι σε θέση είτε να παράγουν οι ίδιοι το απαιτούμενο παιδαγωγικό υλικό, είτε να αντιμετωπίζουν κριτικά ένα ήδη υπάρχον εκπαιδευτικό υλικό.

Η κ. Φλογαίτη στην εισήγησή της με θέμα «Το παιδαγωγικό υλικό, η φιλοσοφία σχεδιασμού και οι ανάγκες στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΠΕ)», τόνισε ότι η παραγωγή παιδαγωγικού υλικού μέχρι σήμερα ήταν αναγκαία. Η συνέχιση όμως της ίδιας λογικής εμπεριέχει τον κίνδυνο της απονεύρωσης του εκπαιδευτικού, εάν αυτός εφαρμόζει μόνο προγράμματα που έχουν σχεδιάσει άλλοι. Η λογική αυτή έρχεται ακόμη σε σύγκρουση με το φιλοσοφικό και εννοιολογικό πλαίσιο της ΠΕ που απαιτεί την ανάπτυξη αυτόνομης, δημιουργικής και κριτικής σκέψης στο μαθητή, χαρακτηριστικά που απαιτείται να έχει πρώτα ο εκπαιδευτικός προκειμέ-

νου να είναι σε θέση να τα καλλιεργήσει.

Το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί συνεχίζουν να ζητάνε έτοιμο εκπαιδευτικό υλικό, μπορεί να αντιμετωπιστεί εάν δοθεί προτεραιότητα στην επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού

Η άποψη αυτή θεωρούμε ότι αποτελεί πάγιο αίτημα της ΠΕ. Ας θυμηθούμε το Γληγό που έλεγε «από το δάσκαλο πρέπει να αρχίσει η μεταρρύθμιση. Αν αλλάξεις όλα τα άλλα και δεν έχεις αλλάξει το δάσκαλο είναι μάταια η προσπάθειά σου».

Η κ. Τρικαλίτη, εκπροσωπώντας και την κ. Παλαιπούλου, στην εισήγησή «Εκπαίδευση για τη βιωσιμότητα-Το φιλοσοφικό πλαίσιο για την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού-ΠΕ για τις βιώσιμες πόλεις» παρουσίασε την έννοια της βιωσιμότητας και τους μηχανισμούς που την εξασφαλίζουν τόσο στη φύση όσο και στην κοινωνία. Επεσήμανε ότι μία βιώσιμη κοινότητα διαμορφώνει στόχους οι οποίοι πηγάζουν από το σεβασμό στο φυσικό και στο ανθρώπινο περιβάλλον και κάνει ανάλογη χρήση της τεχνολογίας ώστε να εξυπηρετούνται και οι δύο τομείς. Ουσιαστικά έθεσε τον προβληματισμό για την αναζήτηση της σχέσης μεταξύ φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος όπως επίσης και των χαρακτηριστικών εκείνων που καθιστούν μία κοινότητα ή πόλη βιώσιμη.

Ο κ. Δημόπουλος ως εκπρόσωπος της ομάδας του στην εισήγησή του «Τα κέντρα φυσικών επιστημών και χώροι μάθησης: η περίπτωση ενός Ελληνικού περιβαλλοντικού κέντρου», αναφέρθηκε στην ανάγκη έρευνας των κέντρων φυσικών επιστημών λόγω της χρησιμότητας των ιδρυμάτων αυτών στην προώθηση της διερευνητικής και πειραματικής φύσης αντίστοιχων σχολικών θεμάτων και στις προϋποθέσεις που δημιουργούν για τη χρήση τους ως διδακτικών μέσων.

Συγκεκριμένα ανέλυσαν τις επιστημολογικές και παιδαγωγικές συνέπειες του σχεδιασμού μιας θεματικής ενότητας του κέντρου Γαία, δηλαδή τη χρήση σημειωτικών μέσων όλων των ειδών καθώς και τους διάφορους συνδυασμούς τους.

Στη συζήτηση που ακολούθησε θίχτηκαν ζητήματα που αναφέρονται στη σύζευξη θεωρίας και πράξης, στον τρόπο δηλαδή με τον οποίο οι προβληματισμοί οι οποίοι παρουσιάστηκαν είναι δυνατόν να επηρεάσουν την καθημερινή ζωή.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (Σ.Π.Ε.)

Το Συμβούλιο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΣΠΕ) της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ λειτουργεί από το 1997.

Μέλη του είναι εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων (νηπιαγωγοί, δάσκαλοι, καθηγητές, πανεπιστημιακοί), οι οποίοι είναι φίλοι και μέλη της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ και δραστηριοποιούνται εθελοντικά σε τομείς ενδιαφερόντων όπως: Τα Δίκτυα και τα Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ο σχεδιασμός και η παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού, η διοργάνωση εκδηλώσεων περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, εκπαίδευσης και επιμόρφωσης (βιβλιο παρουσιάσεις, ημερίδες, συνέδρια, σεμινάρια, κ.ά.).

Το ΣΠΕ συνεδριάζει σε τακτά χρονικά διαστήματα και διοικείται από τετραμελή Διοικούσα Επιτροπή την οποία απαρτίζουν οι: Δημήτρης Καλαϊτζίδης- Πρόεδρος, Γκέλυ Μανούσου- Αντιπρόεδρος Α', Θεόδωρος Παπαπαύλου- Αντιπρόεδρος Β', Αγγελική Τρικαλίτη- Γραμματέας και Έφη Κοτορολού- Ταμίας

ΔΙΚΤΥΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ «ΤΟ ΣΠΟΡΑΚΙ, ΠΗΓΗ ΖΩΗΣ»

Το δίκτυο Π.Ε. «Το Σποράκι, πηγή ζωής», προσβλέπει στην προστασία των ενδημικών ειδών της Ελληνικής χλωρίδας, στην προστασία της βιοποικιλότητας, στην προστασία των εδαφών από τη διάβρωση μέσω της αναδάσωσης και αναθάμνωσης και παράλληλα αναδεικνύει την ανάγκη ορθολογικής διαχείρισης του νερού. Όμως ο κύριος στόχος είναι η ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση των μαθητών, σύμφωνα με τους στόχους της Π.Ε. όπως αυτοί έχουν διαμορφωθεί στις μεγάλες διακυβερνητικές διασκέψεις (Στοκχόλμη, Βελιγράδι, Τιφλίδα, Μόσχα, Ρίο και Θεσσαλονίκη).

Την διετία 1999-2000 το Σ.Π.Ε. συντόνισε την πιλοτική εφαρμογή του δικτύου «ΤΟ ΣΠΟΡΑΚΙ, ΠΗΓΗ ΖΩΗΣ» ενώ η επέκτασή του δικτύου σε όλα τα σχολεία της Ελλάδας εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. Φ.18/116/Γ1/1059/24-11-2000 εγκύκλιο του ΥΠΕΠΘ. Η επιστημονική και παιδαγωγική αρτιότητα του εγχειριδίου παιδαγωγικών δραστηριοτήτων του δικτύου εγκρίθηκε από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο της Ελλάδας με την υπ' αριθμ. 16/16-11-2000 πράξη του.

Με την υπ' αριθμ. Υ.Π.Π. 127/69 / 8 Ιανουαρίου 2001 απόφαση του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας εγκρίθηκε η πειραματική εφαρμογή του δικτύου και σε 5 Δημοτικά Σχολεία της Κύπρου.

Στο δίκτυο τη περηνιά Σχολική χρονιά 2002-2003 συμμετείχαν συνολικά 126 σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, εκ των οποίων, 88 Δημοτικά σχολεία, 22 Νηπιαγωγεία, 16 Ειδικά Σχολεία και ένα μειονοτικό Σχολείο από την Ελλάδα με σύνολο μαθητών 2910 και οκτώ σχολεία από την Κύπρο με σύνολο Μαθητών 450, καθώς και η Εθνική Σχολή Βιέννης.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Ανταποκρίτρια: Δρ Αγγελική Τρικαλίτη

Κατά τη διάρκεια της δεύτερης συνεδρίασης παρουσιάστηκαν οκτώ (8) εργασίες.

Παρουσίαση εκπαιδευτικού υλικού

Έξι (6) εισηγήσεις περιέγραψαν τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού, τις παιδαγωγικές προϋποθέσεις, τις δυσκολίες και τα προβλήματα από την εφαρμογή του.

> Οι Αλεξάνδρα Λέκκα-Θεόδωρος Αλεξίου περιέγραψαν την εμπειρία τους από την κατασκευή και χρήση μιας μουσειοσκευής στο σχολείο.

> Ο Απόστολος Κασιόκης, Αραβέλα Ζαχαρίου, Άννη Σάββα παρουσίασαν τον προβληματισμό τους για τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού υλικού που περιλαμβάνει το συνδυασμό ΠΕ και τέχνης και την οργάνωση σεμιναρίου επιμόρφωσης εκπαιδευτικών στην Κύπρο

> Η Γεωργία Λιαράκου αναφέρθηκε στην παραγωγή κοινού εκπαιδευτικού υλικού για τα Ευρωπαϊκά σχολεία.

> Ο κ. Κώστας Πολίτης από τον «Οργανισμό Αθήνα 2004» αναφέρθηκε στο πλαίσιο του τρίπτυχου: Αθλητισμός-Πολιτισμός-Περιβάλλον.

> Ο κ. Μένης Θεοδωρίδης παρουσίασε τη δομή και τη φιλοσοφία του προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ.

> Οι Βιβή Βασάλα-Ευγενία Φλογαίτη περιέγραψαν τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού υλικού με θέμα: «ο κόσμος της θάλασσας» στο πλαίσιο των προγραμμάτων του ΚΠΕ Σπετσών

Κριτική για το εκπαιδευτικό υλικό

Δύο (2) εισηγήσεις στάθηκαν κριτικά απέναντι στο υλικό το οποίο έχει παραχθεί.

Τέτοια εισήγηση ήταν του κ. Κωνσταντίνου Χρυσάφιδη, στην οποία αναγνωρίστηκαν πολλά πλεονεκτήματα (εποπτική προσέγγιση της γνώσης, επιστημονικά κατοχυρωμένο υλικό, χρησιμοποιείται ανάλογα με τις ανάγκες, μπορεί να χρησιμοποιηθεί επαναληπτικά, ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα των εκπαιδευτικών εφόσον επιλέγονται από τους ίδιους κ.ά.) όπως και πολλά μειονεκτήματα (δύσκολο να ταυτι-

στεί απόλυτα με τη στοχοθεσία του εκπαιδευτικού, εθίζει τους εκπαιδευτικούς στη χρήση έτοιμου υλικού, δεν αναπτύσσονται ικανότητες κριτικής αντιπαράθεσης και χρήσης του υλικού κ.ά.)

Η κ. Βασιλική Παπαδημητρίου άσκησε κριτική στις εξελίξεις που παρατηρούνται στο διεθνή χώρο. Ένα σημείο ανησυχίας πηγάζει από τις αντιφάσεις οι οποίες υπάρχουν στις διάφορες διεθνείς κινήσεις. Για παράδειγμα στα διάφορα εκπαιδευτικά συστήματα εμφανίζονται εθνικά κριτήρια με πολύ θετική φρασεολογία π.χ. στις ΗΠΑ, ενώ ταυτόχρονα εμφανίζονται για την Π.Ε. ορισμοί στους οποίους αναφέρονται και εκφράσεις οικονομικού ανταγωνισμού ως θετική χρήση εκπαιδευτικού υλικού κατατέθηκε κάποια εφαρμογή η οποία συνδυάστηκε με έρευνα δράσης των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών.

Συμπερασματικά

Από τις παραπάνω εισηγήσεις συμπεραίνουμε:

- Όταν το εκπαιδευτικό υλικό εφαρμόζεται (ακόμα και από τους συγγραφείς) εμφανίζονται δυσκολίες οι οποίες προέρχονται από το αναλυτικό πρόγραμμα, από την έλλειψη δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς κ.α.
- Η κριτική για το εκπαιδευτικό υλικό εστιάζεται τόσο στο ίδιο το υλικό (μεγάλα πακέτα, υπερβολικές πληροφορίες κ.ά) όσο και στη σχέση του με τους χρήστες (δεν υπάρχει πάντα τούτιση στόχων υλικού και προγράμματος κ.ά) .
- Έχει ήδη αρχίσει να διαχέεται η αντίληψη ότι πρέπει και ο ίδιος ο εκπαιδευτικός να μετέχει στη διαμόρφωση ή τουλάχιστον στο μετασχηματισμό του υλικού το οποίο τελικά θα χρησιμοποιήσει στην τάξη του.

Μετά από μια ποσοτική έκκριση στην παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση μεταβαίνουμε σε μια κριτική στάση απέναντι στο υλικό αυτό και εισάγουμε ποιοτικά στοιχεία τόσο για την παραγωγή του όσο και για τη χρήση του. Στο επίκεντρο έρχεται ο εκπαιδευτικός της τάξης.

ΤΡΙΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Ανταποκρίτης: Γιώργος Μπαγάκης

Είναι δύσκολο να μπω σε λεπτομέρειες, απλώς θα ήθελα να τονίσω κάποια ισχυρά στοιχεία, που μπορεί κάποιος, ένας επισκέπτης της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης όπως είμαι εγώ, να αναδείξει μέσα από αυτά τα προγράμματα.

1. Αυτό που μπορεί να διακρίνει κάποιος σε όλα αυτά τα προγράμματα και τα διδακτικά υλικά είναι οι εναλλακτικές τους προσεγγίσεις, οι οποίες έχουν μεγάλη παιδαγωγική αξία, όπως ανέφερε το πρωί ιδιαίτερα ο κ. Χρυσαιφίδης. Μπορεί να διακρίνει κανείς αρχές, μεθόδους, τεχνικές πολύ γνωστές κατά το παρελθόν από την παιδαγωγική αλλά και από περισσότερο πρόσφατες εργασίες: βιωματικές προσεγγίσεις, ενεργοποίηση των παιδιών, το άνοιγμα του σχολείου, ολιστικές προσεγγίσεις που αυτά βέβαια, ως γνωστόν, είναι μέρος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

2. Η διεπιστημονικότητα, που έγινε και πολύ επίκαιρη τα τελευταία χρόνια. Δίπλα μας είναι ο κος Ματσαγγούρας, ο οποίος έχει να κάνει με την ευελιξία ζώνη καθώς και με νέα προγράμματα, όπου τονίζεται η διεπιστημονικότητα. Επίσης νομίζω μπορεί κανείς να διακρίνει, όταν μιλάμε π.χ. για την όξινη βροχή, μια σύνδεση με επίκαιρα θέματα που απασχολούν την κοινωνία μας.

3. Δεν κοιμίζω τίποτα καινούργιο με αυτά που αναφέρω. Μου κάνει όμως εντύπωση ο βαθμός με τον οποίο τα διδακτικά υλικά που παρουσιάστηκαν αναδεικνύουν τα στοιχεία που προαναφέρα. Δεν τα αναδεικνύουν απλώς, αλλά είναι πετυχημένοι τρόποι για να πάμε προς αυτές τις κατευθύνσεις, που τόσο ανάγκη τις έχει το παραδοσιακό σχολείο. Αυτά κυρίως σε σχέση με τους μαθητές.

4. Από την άλλη μεριά όμως νομίζω ότι πάλι φάνηκε από τις 10 παρουσιάσεις που προηγήθηκαν ότι για να χρησιμοποιήσουμε τα διδακτικά υλικά, όλοι μιλάνε για επιμορφώσεις, για καταρτίσεις, για αλλαγή εν πάση περιπτώσει του ρόλου του εκπαιδευτικού. Επίσης, όπως αναφέρθηκε και χθες για την αλλαγή του ρόλου του σχολείου.

5. Αυτά τα υλικά, αυτά τα προγράμματα συμβάλλουν προς τέτοιες κατευθύνσεις και με αυτή την έννοια έχουν μεγάλη αξία. Συνεργασία, επιμόρφωση, αυτό-μόρφωση, σύνδεση με άλλους φορείς, δημιουργικότητα για τους εκπαιδευτικούς και το σχολείο. Όλα αυτά, παρόλο που δεν είναι καινούργια για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, έχουν και θα έχουν μεγάλη αξία για την εκπαίδευση γενικότερα.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Ανταποκρίτρια: Έφη Φουσέκη

Το υλικό από το μουσείο Παιδικής Τέχνης που παρουσιάστηκε από την Κα Διαμάντη, περιλαμβάνει μία βαλίτσα με τρεις φακέλους, όπου επιχειρούνται εικαστικές προσεγγίσεις διαφόρων θεμάτων μεταξύ άλλων και του φυσικού περιβάλλοντος.

Η Κα Στάμου παρουσίασε το υλικό «Τα πουλιά στην πόλη» σε συνεργασία με την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία που αφορούσε την πόλη της Θεσσαλονίκης και η Κα Σακοβέλη παρουσίασε υλικό σχετικό με τα απορρίμματα στο οποίο οι συγκεκριμένοι στόχοι του υποστηρίζονται από δραστηριότητες και κατάλληλο πληροφοριακό υλικό. Στη συνέχεια η Κα Σκαναβή αναπτύσσοντας το θέμα της περιβαλλοντικής επικοινωνίας, εντόπισε πρώτα κάποια προβλήματα στην υλοποίηση των προγραμμάτων ΠΕ και τόνισε το ρόλο της τεχνολογίας στην επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και το πώς αυτή συνδέεται με τους στόχους της ΠΕ. Η ομιλία της προκάλεσε αρκετές αντιδράσεις αλλά και ερωτήσεις τις οποίες και απάντησε.

Γενικά εκτιμώ ότι υπήρξε ένας ενδιαφέρων διάλογος και το κυριότερο υπήρξε η ευκαιρία για ενημέρωση σχετικά με το υλικό και την πληροφωρία που υπάρχει για το θέμα της Π.Ε. και ευχαριστώ την Ελληνική Εταιρεία για αυτή την ευκαιρία που μας έδωσε.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Για την προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς
Τριπόδων 28, 10558 Αθήνα, τηλ.: 210-3225245, 3226693, φαξ: 210-3225240
e-mail: elet@ellinikietairia.gr
www.ellinikietairia.gr

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΔΙΚΤΥΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ "ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ"

Το δίκτυο ιδρύθηκε το 1995. Μέχρι τη σχολική χρονιά 2002-2003 λειτουργούσε ως ανεξάρτητο δίκτυο στα ευρύτερα πλαίσια του ΥΠΕΠΘ (που το αναγνώρισε ήδη από το 1995).

Έχει διοργανώσει (με τη βοήθεια των κατά τόπους Υπεύθυνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης) 15 σεμινάρια επιμόρφωσης για εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, έχει εκπαιδεύσει (μέσω των συντονιστών εκπαιδευτικών) χιλιάδες μαθητρίες και μαθητές, έχει δημιουργήσει μια κοινότητα σχολείων, μαθητών, εκπαιδευτικών, τοπικών φορέων, με στόχο την προστασία των ποτάμιων οικοσυστημάτων της χώρας μας.

Έχει θεσμοθετήσει την μοναδική πανελλήνια μαθητική δράση Ημέρα του Ποταμού στην οποία συμμετέχουν πάρα πολλά σχολεία και μαθητές.

Το εκπαιδευτικό υλικό που έγραψαν οι Δ. Καλαϊτζίδης και Β. Παλλιδάς με τίτλο «Εγχειρίδιο Παιδαγωγικών Δραστηριοτήτων για το Ποτάμι» (εκδόσεις Κριτική, Αθήνα) έχει αξιολογηθεί και έχει αγοραστεί από το ΥΠΕΠΘ σε 2000 αντίτυπα.

Παρέχει στους εκπαιδευτικούς βοήθεια, συμβουλές και επιμόρφωση σχετική με τα Ποτάμια και την προστασία τους.

Με την αλλαγή του θεσμικού πλαισίου που δίνει τα δίκτυα Π.Ε. «Το Ποτάμι» υιοθετήθηκε από την Ελληνική Εταιρεία και ξεκινά μια νέα φάση στη ζωή του, αφού έχει κλείσει έναν αρχικό οκταετή κύκλο (1995-2003).

Πληροφορίες για εγγραφές, από το Σ.Π.Ε. της Ελληνικής Εταιρείας και από τον Συντονιστή του δικτύου Δρ Δημήτρη Καλαϊτζίδη.

Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης "Ο ΝΑΥΤΙΛΟΣ ταξιδεύει..."

"Ο ΝΑΥΤΙΛΟΣ ταξιδεύει..." είναι ένα Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με σχολεία-μέλη δημοτικά και νηπιαγωγεία, θέμα τη Μεσόγειο Θάλασσα και άξονες δράσης την ειρήνη, το περιβάλλον και τον πολιτισμό. Ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1999, με 35 σχολεία-μέλη. Σήμερα αριθμεί 61 σχολεία-μέλη, από διάφορες νησιωτικές και παράκτιες περιοχές της Ελλάδας Συντονίζεται από τη Διεύθυνση Α΄ Θέμιας Εκπαίδευσης Ν. Κυκλάδων, σε συνεργασία με την ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ. Υποστηρίζεται, επίσης, από το ΥΠΕΧΩΔΕ, το Πανεπιστήμιο Πειραιά, το Εθνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών (ΕΚΘΕ), το Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης για το Περιβάλλον, τον Πολιτισμό και την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΜΙΟ/ΕCSDE) και από άλλες Μη Κυβερνητικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις.

Σκοπός του Δικτύου, είναι η "διαμόρφωση ενημερωμένων και ευαίσθητων πολιτών γύρω από το περιβάλλον και τα προβλήματά του οι οποίοι θα αποκτήσουν γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, κίνητρα και αίσθημα προσωπικής δέσμευσης, για να εργαστούν ατομικά και συλλογικά για την επίλυση των υπαρχόντων προβλημάτων και την πρόληψη νέων" (απόσπασμα από τη "Χάρτα του Βελιγραδίου", Σειρά: Βασικά κείμενα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Τεύχος 1, Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. και Ελληνική Εταιρεία, Αθήνα, 1977).

Το Παιδαγωγικό Υλικό του Δικτύου, είναι το "Σεντούκι του ΝΑΥΤΙΛΟΥ" που φτάνει σε κάθε σχολείο μία ή δύο φορές το χρόνο, παραμένει εκεί για 1 ή 2 εβδομάδες (ανάλογα με τον αριθμό των μαθητών που συμμετέχουν στο Δίκτυο) και συνεχίζει το ταξίδι του, μεταφέροντας τα μηνύματα και τις εργασίες των μαθητών στα υπόλοιπα σχολεία-μέλη.

ΚΠΕ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Ο ΧΩΡΟΣ

Το ΚΠΕ Καλαμάτας ιδρύθηκε το 1997 με τη συνεργασία του Υπουργείου Παιδείας, του Δήμου Καλαμάτας και φορέων της τοπικής κοινωνίας. Η χρηματοδότηση του προέρχεται από το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Κ.Π.Σ.) και την οικονομική του διαχείριση έχει ο Δήμος Καλαμάτας. Στεγάζεται σε ένα χώρο 1000 τ.μ., ένα παλιό εργοστάσιο τυποποίησης μεσσηνιακών προϊόντων, το οποίο για ένα διάστημα, μετά τον σεισμό του 1986, στέγαζε το Δημαρχείο της Καλαμάτας. Το κτίριο αυτό βρίσκεται στη Ν. Δ. πλευρά της πόλης, κοντά στις εκβολές του ποταμού Νέδοντα. Στις αρχές του 1999 το ΚΠΕ στελεχώθηκε από 5 εκπαιδευτικούς και ταυτόχρονα άρχισαν οι εργασίες μετατροπής του κτιρίου σε ένα χώρο κατάλληλο για να δεχθεί μαθητικές ομάδες. Δημιουργήθηκαν αίθουσες υποδοχής, διδασκαλίας, πολλαπλών χρήσεων, γραφεία εκπαιδευτικών, εργαστήρια Φυσικής-Χημείας - Βιολογίας Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και βιβλιοθήκη. Το ΚΠΕ διαθέτει πρόσβαση για άτομα με ειδικές ανάγκες, μικροεξοπλισμό εργαστηρίων Φυσικής, Χημείας, στερεοσκόπια, μικροσκόπια, φωτογραφικές μηχανές, ραδιοκαεστώφωνα, TV, βίντεο, βιντεοπροβολέα, GPS, ποδήλατα και βιβλιοθήκη με περισσότερους από 2.000 τόμους βιβλίων και περιοδικών.

ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

Στο ΚΠΕ Καλαμάτας για την τριετία 2001-4 υπηρέτούν οι εκπαιδευτικοί:

Γεωργία Σπάλα, φυσικός - ραδιοηλεκτρολόγος και καθηγήτρια πληροφορικής, Υπεύθυνη, Άννα Ντεκελέ, δασκάλα, μετεκπαιδευμένη στην ειδική αγωγή, αναπληρώτρια Υπεύθυνη, Δήμητρα -Ελένη Παϊδούση, καθηγήτρια ελληνικής και αγγλικής φιλολογίας, Αντώνης Δεμπεγιώτης, καθηγητής καλλιτεχνικών, Διονυσία Πλακονούρη, δασκάλα, Κυριακή Θωμά δασκάλα & βιολόγος.

ΤΟ ΕΡΓΟ

Τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι μία δομή του εκπαιδευτικού συστήματος που

έχει στόχο τη στήριξη της Π.Ε. στα σχολεία μας. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται με:

- Α) την σχεδίαση και υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για μαθητές (μονοήμερα ή πολυήμερα)
- Β) την επικοινωνία και τη συντονισμένη δράση σχολείων που ασχολούνται με κοινό θέμα, μέσω της λειτουργίας θεματικών δικτύων σχολείων
- Γ) την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού
- Δ) την υλοποίηση επιμορφωτικών σεμιναρίων για εκπαιδευτικούς
- Ε) την διεύρυνση τόσο των τοπικών όσο και των διεθνών συνεργασιών.

Α) ΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΥΛΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΟ ΚΠΕ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ΕΙΝΑΙ:

1. "Βιοδείκτες. "Ο ζουζουνόκοσμος στις πηγές και τα ποτάμια μας"
2. "Ανανεώσιμες πηγές και εξοικονόμηση ενέργειας"
3. "Ο κύκλος των χαμένων υλικών"
4. "Νερό-πηγή ζωής"
5. "Ελιά και ελαιόλαδο"
6. "Εξερευνώντας τους θησαυρούς του δάσους"
7. "Όπως κυλάνε τα νερά..."

Όλα τα προγράμματα περιλαμβάνουν τις εξής φάσεις:

- α) φάση υποδοχής - αλληλογνωριμίας (με επικοινωνιακά παιχνίδια)
- β) ενημέρωση για το θέμα του προγράμματος με χρήση πολυμέσων - συζήτηση
- γ) έρευνα στο πεδίο (δάσος, ποτάμι, ελαιώνας, βιοκλιματικός οικισμός κλπ)
- δ) παρατήρηση-απλές ασκήσεις στο εργαστήριο
- ε) δημιουργική έκφραση μέσα από ζωγραφική, χορό, θεατρικά δρώμενα κλπ
- στ) αξιολόγηση

Λίγα λόγια για κάθε πρόγραμμα:

1. «Βιοδείκτες - ο ζουζουνόκοσμος στις πηγές και στα ποτάμια μας»

Στο πρόγραμμα αυτό προσεγγίζεται η σχέση μεταξύ βιοποικιλότητας και ρύπανσης, στο υδάτινο οικοσύστημα των πηγών και των ποταμών. Απευθύνεται σε μαθητές Ε', ΣΤ' τάξης Δημοτικού,

Γυμνασίου και Λυκείου. Η έρευνα πεδίου γίνεται σε επιλεγμένα σημεία του ποταμού Νέδοντα, ή στις πηγές του ποταμού Άρη.

2. «Ανανεώσιμες πηγές και εξοικονόμηση ενέργειας»

Με το πρόγραμμα αυτό γίνεται μελέτη τρόπων εξοικονόμησης ενέργειας και των δυνατοτήτων αξιοποίησης της ηλιακής ενέργειας μέσα από εργαστηριακές δραστηριότητες. Για την εργασία πεδίου αξιοποιείται ο βιοκλιματικός οικισμός της Καλαμάτας. Απευθύνεται σε μαθητές Ε', ΣΤ' τάξης Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου.

3. «Ο κύκλος των χαμένων υλικών»

Απευθύνεται σε μαθητές Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου. Γίνεται ενημέρωση για τη διαχείριση απορριμμάτων και εκπαίδευση για τη διαλογή στην πηγή. Στόχος είναι οι μαθητές να κατανοήσουν τα προβλήματα που δημιουργούνται από την μεγάλη ποσότητα & την ανεξέλεγκτη διάθεση των σκουπιδιών και να αναζητήσουν τις αιτίες που γεννούν αυτά τα προβλήματα.

4. «Νερό - πηγή Ζωής»

Απευθύνεται σε μαθητές Νηπιαγωγείου έως και Δ' τάξης Δημοτικού. Στόχος είναι οι μαθητές να ανιχνεύσουν την ύπαρξη του νερού μέσα μας και γύρω μας, να το αναγνωρίσουν και στις τρεις μορφές του, να ταξιδέψουν μαζί του.

5. «Εξερευνώντας τους θησαυρούς του δάσους»

Μέσα από το πρόγραμμα αυτό οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν ερευνητική διάθεση και δεξιότητες για αναγνώριση και καταγραφή στοιχείων. Να αγαπήσουν το δάσος ώστε να θελήσουν να το προστατέψουν με συγκεκριμένες δράσεις. Απευθύνεται σε μαθητές Δ', Ε', ΣΤ' τάξης Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου. Το πεδίο εργασίας βρίσκεται στον Ταΰγετο (απόσταση 30 χιλιόμετρα από το Κ.Π.Ε). Υλοποιείται τους μήνες Απρίλιο, Μάιο.

6. «Ελιά και ελαιόλαδο»

Στόχος του προγράμματος είναι να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με το αξιόλογο τοπίο των μεσογειακών ελαιώνων, και να γνωρίσουν τον πολιτισμό της ελιάς και τη διατροφική αξία του λαδιού. Το πεδίο εργασίας βρίσκεται σε απόσταση 2-20 χιλιομέτρων και επιλέγεται ανάλογα με τη θέση του ελαιομαζώματος. Απευθύνεται σε μαθητές Δ', Ε', ΣΤ' τάξης Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου. Υλοποιείται τους μήνες Νο-

έμβριο, Δεκέμβριο και Ιανουάριο.

7. «Όπως κυλάνε τα νερά...». Τριήμερο πρόγραμμα Απευθύνεται σε μαθητές Β', Γ' Γυμνασίου και Λυκείου. Στόχοι του προγράμματος είναι να αναπτύξουν οι μαθητές ερευνητική διάθεση, να προσδιορίσουν την ποιότητα του νερού με χημικές και βιολογικές μεθόδους και να προβληματιστούν για το μέλλον των υδάτινων πόρων.

Μέχρι το Σεπτέμβριο του 2003 έχουν επισκεφτεί το ΚΠΕ 7488 μαθητές και 680 εκπαιδευτικοί συνοδοί από 227 σχολεία.

Περισσότερες πληροφορίες για τα προγράμματα και τις υπόλοιπες δράσεις του ΚΠΕΚ μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα: <http://srv-dide.mes.sch.gr/kpek>
Β) ΤΑ ΔΙΚΤΥΑ ΠΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΖΕΙ ΤΟ ΚΠΕ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ΕΙΝΑΙ :

- το «ΕΛΙΑ» εθνικό δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και
- το τοπικό δίκτυο «ΜΕΙΩΣΗ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ - ΔΙΑΛΟΓΗ ΣΤΗΝ ΠΗΓΗ».

Το εθνικό δίκτυο «ΕΛΙΑ» ιδρύθηκε σε συνεργασία με τα Κ.Π.Ε, Ακράτας Λιθακιάς-Ζακύνθου και Στυλίδας. Στο πλαίσιο του εξακτινωμένου συντονισμού ορίστηκαν περιοχές ευθύνης για κάθε Κ.Π.Ε οι οποίες είναι οι εξής:

Κ.Π.Ε Καλαμάτας: νομοί Μεσσηνίας, Λακωνίας, Αρκαδίας, Χανίων, Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνης, Κυκλάδων, Δωδεκανήσου, Αττικής
Κ.Π.Ε Στυλίδας: νομοί Φθιώτιδας, Πιερίας, Χαλκιδικής, Φωκίδας, Εύβοιας, Μαγνησίας, Θεσσαλονίκης, Καβάλας-Θάσου, Έβρου
Κ.Π.Ε Ακράτας: νομοί, Αχαΐας, Κορινθίας, Βοιωτίας, Αργολίδας, Αττικής και τα νησιά του Αιγαίου εκτός από Κυκλάδες και Δωδεκάνησα
Κ.Π.Ε Λιθακιάς Ζακύνθου: νομοί Ηλείας, Αιτωλοακαρνανίας, Θεσπρωτίας, Πρέβεζας, Αττικής, Κεφαλονιάς, Κέρκυρας, Λευκάδας, Ζάκυνθος

Το Κ.Π.Ε. Καλαμάτας συμμετέχει και στα εξής δίκτυα Βιώσιμες Πόλεις - Ποιότητα Ζωής (ΚΠΕ Αργυρούπολης) Θάλασσα (ΚΠΕ Αργυρούπολης) Λίμνες (ΚΠΕ Καστοριάς) Παραδοσιακοί Οικισμοί και Φύση (ΚΠΕ Κόνιτσας) Τα Λιμάνια της πόλης μας (ΚΠΕ Δραπετσώνας) Πηγές του νερού (ΚΠΕ Σουφλίου) Η Ενέργεια στο περιβάλλον του παιδιού (ΚΠΕ Μουζακίου)

Τα Ελληνικά ποτάμια στη Φύση, στην Παράδοση και στον Πολιτισμό (ΚΠΕ Θέρμου)

Γ) ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΚΠΕ

Το ΚΠΕ έχει εκδώσει

- μελέτη για την Π.Ε. στη Μεσσηνία,
- ενημερωτικό έντυπο από την επιμορφωτική συνάντηση ενημέρωσης των ΚΠΕ Ακράτας, Κλειτορίας, Καστοριάς, Κόνιτσας, Μουζακίου, Σουφλίου και Καλαμάτας σε ενεργειακά ζητήματα, τον Ιούνιο του 1999 στην Νορβηγία, με τίτλο «Νορβηγία: μια χώρα πρότυπο στο ενεργειακό ζήτημα»,
- τετράδιο εργασίας για το πρόγραμμα «Ο Ζουζουνόκοσμος στις πηγές και τα ποτάμια μας»,
- βιβλίο με τίτλο «Τεχνολογία και πηγές ενέργειας», υποστηρικτικό του προγράμματος «Ανανεώσιμες πηγές και εξοικονόμηση ενέργειας» και
- ενημερωτικά φυλλάδια.

Δ) ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΣΤΟ ΚΠΕ

Στα 5 χρόνια λειτουργίας του ΚΠΕ έχουν γίνει 15 επιμορφωτικά σεμινάρια στα οποία έχουν επιμορφωθεί 530 εκπαιδευτικοί και 16 ημερίδες η εκδήλωσης.

Για το τρέχον έτος έχουν προγραμματιστεί 2 σεμινάρια με θέματα:

- «Η Π.Ε. στην Ευρώπη» (Ελλάδα, Αγγλία, Ισπανία, Σουηδία), 40 ωρών για έμπειρους εκπαιδευτικούς, Οκτώβριος 2003
- «Προσέγγιση της Π.Ε. μέσα από τις τέχνες», 25 ωρών για βασικά επιμορφούμενους, Νοέμβριος 2003.

Ε) ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Το ΚΠΕ Καλαμάτας συνεργάζεται με πανεπιστήμια, επιστημονικές ενώσεις, φορείς, ΟΤΑ, συλλόγους, κυβερνητικές και μη οργανώσεις στην κατεύθυνση υλοποίησης των στόχων του.

Πιο συγκεκριμένα με το Δήμο Καλαμάτας, την Διεύθυνση Α'/Θμιας και Β'/Θμιας Εκπαίδευσης Ν. Μεσσηνίας, τους σχολικούς συμβούλους Α'/Θμιας Εκπαίδευσης, το Πανεπιστήμιο Αθηνών - Γεωλογικό τμήμα, το ΕΘΙΑΓΕ, το ΕΚΘΕ, το Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης του Δήμου Καλαμάτας, τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς κλπ.

Επίσης έχουν εδραιωθεί συνεργασίες με φορείς και ΚΠΕ του εξωτερικού (Αγγλία, Σουηδία, Ισπανία)

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥ ΚΠΕ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Τα προγράμματα χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά 75% και από εθνικούς πόρους κατά 25%.

Κέντρα Π.Ε.

κέντρα Π.Ε.

“Ζάκυνθος, το φίορο του Λεβάντε”. “Ζάκυνθος ή Γλήεσσα (δασώδης)”. Το νοτιότερο νησί του Ιονίου Πελάγους, με τις πανέμορφες αμμουδερές παραλίες, τα καταγάλανα νερά και τους κατάφυτους ελαιώνες. Το νησί που γέννησε και ανάθρεψε το Διονύσιο Σολωμό, τον Ανδρέα Κάλβο, το Γρηγόριο Ξενοπούλο και τόσους άλλους. Το νησί της “μάντζιας” και της “καντάδας” με τα ψηλά βενετσιάνικα καμπαναριά και τις τριακόσιες εκκλησιές κι εξωκλήσια. Το νησί της χελώνας καρέττα - καρέττα και της φώκιας μονάχους - μονάχους.

Εδώ, σε αυτόν το μαγευτικό τόπο στεγάζεται, από το 1999, το “Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Λιθακιάς Ζακύνθου”, που όπως και όλα τα υπόλοιπα Κέντρα της Ελλάδας, στόχο έχει να ευαισθητοποιήσει και να ενημερώσει και να δραστηριοποιήσει το μαθητικό κόσμο, αλλά και την κοινωνία γενικότερα, για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το Περιβάλλον σήμερα και να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς που ασχολούνται με την Π.Ε. να αποκτήσουν γνώσεις και εφόδια, απαραίτητα στο έργο τους. Το Κ.Π.Ε. δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση του ΕΠΕΑΕΚ και του 2ου Κ.Π.Σ., και τη συνεργασία του ΥΠ.Ε.Π.Θ., του Ε.Ι.Ν και του Δήμου Λαγανά Ζακύνθου, που είναι και ο φορέας υλοποίησης.

Το χωριό Λιθακιά ανήκει στον Καποδιστριακό Δήμο Λαγανά, βρίσκεται στο κέντρο του Εθνικού Θαλασσίου Πάρκου για την προστασία της χελώνας καρέττα - καρέττα και της φώκιας μονάχους - μονάχους και 9 km, μακριά από την πόλη της Ζακύνθου. Εκεί σε ένα παλιό, ανακαινισμένο αρχοντικό του 16ου αιώνα φιλοξενείται το Κ.Π.Ε. Λιθακιάς Ζακύνθου, το οποίο έχει όλες εκείνες τις απαραίτητες υποδομές για την εκπόνηση Περιβαλλοντικών προγραμμάτων και σεμιναρίων. Στο Κέντρο απασχολούμε επτά εκπαιδευτικούς, τέσσερις από την Β/θμια Εκπ/ση και τρεις της Α/θμιας Εκπ/σης. Σύμμαχο στην προσπάθεια αυτή έχουμε το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας, που στεγάζεται στην πόλη και έχει τη δυνατότητα να φιλοξενήσει και να σιτίσει τριάντα περίπου άτομα.

Στο Κ.Π.Ε. Λιθακιάς Ζακύνθου, υλοποιούμε δύο βασικά προγράμματα, τα:

- “Θαλάσσιο Περιβάλλον, Απειλούμενα Είδη” και
- “Ελιά, Λάδι, ο Ελαιώνας ως Οικοσύστημα”

ΚΠΕ Λιθακιάς Ζακύνθου

Αν και νησί, η Ζάκυνθος έχει επαρκή ακτοπολιτική συγκοινωνία, η οποία μας επιτρέπει να πραγματοποιούμε απρόσκοπτα τα προγράμμά μας, καθ’ όλο το έτος. Έτσι, από τα τέλη Σεπτεμβρίου, δεχόμαστε σχολεία Β/θμιας Εκπ/σης για 4ήμερα προγράμματα, από την Πέμπτη έως και την Κυριακή, από τους Νομούς εμβλειάς μας, αλλά και από την υπόλοιπη Ελλάδα, ενώ μετά το Πάσχα δεχόμαστε σχολεία Α/θμιας Εκπ/σης που εκπονούν 3ήμερα προγράμματα Π.Ε. Ταυτόχρονα κατά τη διάρκεια όλου του σχολικού έτους δεχόμαστε σχολεία της Ζακύνθου και κοντινών Νομών, που εκπονούν μονοήμερα και διήμερα προγράμματα.

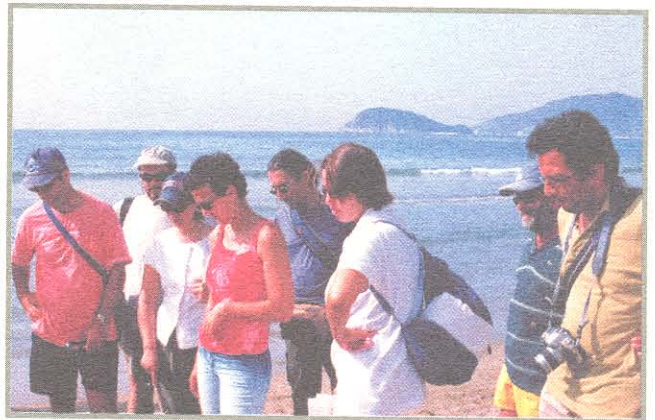
Από την περασμένη σχολική χρονιά ξεκινήσαμε προγράμματα Π.Ε. για τα Νηπιαγωγεία, που ως επιστέγασμα της προσπάθειας αυτής, είναι η δημιουργία της βαλίτσας “Θαλάσσιοψιθυρίσματα”, που περιέχει εκπαιδευτικό υλικό για την εκπόνηση του προγράμματός μας “Θαλάσσιο Περιβάλλον, Απειλούμενα Είδη”. Τη βαλίτσα αυτή τη δανείζουμε στα Νηπιαγωγεία που ενδιαφέρονται να κάνουν πρόγραμμα Π.Ε., την επεξεργάζονται στο χώρο του σχολείου τους με τη βοήθεια της Π.Ο. του Κ.Π.Ε και την Άνοιξη πραγματοποιούν μονοήμερο βιωματικό πρόγραμμα Π.Ε. στην περιοχή του κόλπου του Λαγανά.

Κάθε χρόνο διοργανώνουμε σεμινάρια Π.Ε. για τους εκπαιδευτικούς Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης του Νομού μας αλλά και όποιου άλλου Νομού της εμβλέλειάς μας επιθυμεί είτε στο Κ.Π.Ε. Λιθακιάς Ζακύνθου είτε στην εκπαιδευτική περιφέρειά τους. Ακόμα, στα πλαίσια του Περιφερειακού Δικτύου "Ιόνιο, η θάλασσα που μας ενώνει" που οργάνωσε και συντονίζει το Κ.Π.Ε. Λιθακιάς Ζακύνθου, πραγματοποιούμε ετησίως, μια συνάντηση Υπευθύνων Π.Ε. και ένα σεμινάριο για τους συντονιστές των σχολείων που ανήκουν στο Δίκτυο.

ξης. Μαθαίνοντας ότι μπορούμε να ζήσουμε όλοι μαζί και ότι η άκρατη σπατάλη των φυσικών πόρων οδηγεί στη δική μας εξαφάνιση, οι αυριανοί πολίτες αυτού του κόσμου, αποκτούν μια διαφορετική θεώρηση ζωής, όπου και η μικρότερη ύπαρξη έχει δικαίωμα στο χώρο της, στον πλανήτη αυτόν.

Η Παιδαγωγική Ομάδα του Κ.Π.Ε. Λιθακιάς Ζακύνθου

Ακόμα, βρισκόμαστε σε συνεχή συνεργασία με τους τοπικούς παράγοντες και συχνά συνδιοργανώνουμε εκδηλώσεις, που στόχο έχουν την πολιτιστική και ποιητική αναβάθμιση της περιοχής. Τέτοιες εκδηλώσεις είναι εκθέσεις ζωγραφικής, σεμινάρια για επαγγελματίες, εκδόσεις βιβλίων.

Συνεργαζόμαστε σε μόνιμη βάση με το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου, έχοντας αναλάβει εκτός των άλλων, την εκπαίδευση των φυλάκων του Πάρκου.

Η Ζάκυνθος είναι ένα ανεπτυγμένο τουριστικό νησί, γεγονός που κρύβει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Η αφύπνιση και η ευαισθητοποίηση του κοινού και ιδιαίτερα των νέων ανθρώπων, αποτελεί ασφαλιστική δικλείδα, απέναντι στην πλήρη καταστροφή του περιβάλλοντος, στο όνομα του κέρδους και της ανάπτυ-

**ΚΕΝΤΡΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ**

Θουκιδίδου 2, 24100 Καλαμάτα
Τηλ.: 27210 86147
Fax: 27210 86147
e-mail: kpekal@otenet.gr
<http://srv-dide.mes.sch.gr/kpek>

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
& ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

**ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ**

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
Συγχρηματοδότηση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
(Ε.Κ.Τ.)**

**ΚΕΝΤΡΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΛΙΘΑΚΙΑΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ**

Κτίριο Μεσάλα
29092 Λιθακιά Ζάκυνθος
Τηλ.: 26950 53417
Fax: 26950 53418
e-mail: kpezakyn@otenet.gr
<http://www.kpezakyn.gr>

